

શ્રી યશોવિજયજી
જૈન ગ્રંથમાળા

દાદાસાહેબ, ભાવનગર.

ફોન : ૦૨૭૮-૨૪૨૫૩૨૨

૩૦૦૪૮૪૬

૭૦૮

૧૬૧ શ્રી
ન કુશળ સુરિ

—: સંપાદક :—

અનુ૦ શ્રી કેશર મુનિજી ગણિવર વિનેય

બુદ્ધિસાગર ગણિ.

શ્રીમન્મોહનયશઃ સ્મારક ગ્રંથમાલા, ગ્રંથાંક ૧૬

અર્ધલક્ષ નૂતન આવક વિધાયક મહાન શાસન
પ્રભાવક, પ્રગટપ્રભાવી

દાદા શ્રીજિનકુશલસૂરિ

મૂળ હિંદી લેખક—

શ્રીમાન અગરચંદ્ર તથા ભંવરલાલ નાહટા.

ગુજરાતી અનુવાદક—

ઉપાધ્યાય શ્રીસુખસાગર મહારાજના શિષ્ય

મુનિ શ્રીકાંતિ સાગર

સંપાદક—

સ્વં અનુયોગાચાર્ય શ્રીકેશરમુનિ ગણિવર વિનય

બુદ્ધિ સાગર ગણિ

પ્રકાશક—વિભિન્ન આવક સંઘની દ્રવ્ય સહાયથી

શા. રતનચંદ કરતૂરચંદ ઝવેરી. સુરત.

વીર સંં

પ્રતિ ૨૦૦૦

વિં સંં

૨૪૭૯

મૂ. ૦-૪-૦

૨૦૦૯

મુદ્રક-શા. કૃષ્ણચંદ મગનલાલ બહામી

ધી “ જૈનવિજયાનંદ ” પ્રી. પ્રેસ.

હવાડિયા ચકલા-સુરત.

દ્રવ્યસહાયકોની શુભ નામાવલી

- ૩૦ ૭૦૦) ગામ ચૂડા (મારવાડ) શ્રીસંઘ તરફથી
૩૦ ૫૦૦) પાલી ખરતરગચ્છ શ્રીસંઘ તરફથી.
હસ્તે. શેઠ વસ્તીમજી બલાઈ.
૩૦ ૭૫) પારેળ મોહનલાલ ટોકરસી, રાધનપુર.
૩૦ ૬૧) શા. નાથાલાલ મોહનલાલ, મુંબઈ.
૩૦ ૫૦) જામનગર ખરતરગચ્છ શ્રાવિકાસંઘ વતી
અમકુખાઈ. હસ્તે-શા. હઠીસંગ માનસંગ
પારેખ.
૩૦ ૩૧) કોઠારી લીખમચંદજી ચિમતાજી,
ખીમેલ (મારવાડ)
૩૦ ૨૫) શા. અચરતલાલ શિવલાલ, રાધનપુર.

પુસ્તક મળવાના ઠેકાણાઓ—

શ્રીજિનદત્તસૂરિ જ્ઞાનભંડાર

૬૦ ગોપીપુરા,
શીતળવાડી ઉપાશ્રય,
સુરત. (દ. ગુજરાત)

૬૦ પાયધુની.
મહાવીર સ્વામીનું દેરાસર,
મુંબઈ નં. ૩

સંપાદકીય વક્તવ્ય

પ્રિય સજ્જનો ! શાસનનાયક ભગવાન શ્રી મહાવીર દેવના પાછળ આ પંચમ કાળમાં એવા મહાન્ પુરંધર શાસન પ્રભાવક આચાર્યો સેંકડો નહીં, બદકે હજારો મૃત ગયા છે કે જેમણે જૈન શાસનની વિવિધ પ્રકારે એકેકથી અધિક મહાન્ પ્રભાવના કરી છે. જેમાં આ ચાર આચાર્યોનું સ્થાન બહુ ઉચું છે. તેમાં પહેલા અંબિકાદેવી પ્રદત્ત ‘યુગપ્રધાન’ પદથી વિભૂષિત આં શ્રીજિનદત્તસૂરિ મહારાજ કે જેમણે પોતાના સાધુ જીવનકાળમાં એક લાખ અને ત્રીસ હજાર અજ્ઞેનોને જૈન ધર્મની દીક્ષા દધને આવક કુલમાં દાખલ કર્યા હતા. બીજા મણિધારી શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી મહારાજ કે જેઓ ઉપર્યુક્ત આં શ્રીજિનદત્તસૂરિજી મહારાજના ખાસ પટ્ટધર શિષ્ય હતા, એઓએ અતિ સ્વલ્પ વયમાં સ્વર્ગવાસી થવા છતાં અનેકો જૈનેતરોને ઉપદેશાદિ દ્વારા સત્ય-ધર્મનો ખોલ દધને જૈનધર્મમાં દાખલ કર્યા હતા. ત્રીજા આચાર્ય શ્રીજિનકુશળસૂરિજી કે જેમણે પોતાના અપ્રતિબદ્ધવિહારથી દેશવિદેશમાં વિચરી અનેકો અજ્ઞેનોને પણ જૈનધર્મનો તત્ત્વ સમજાવીને પચાસ હજાર નવીન આવકો બનાવ્યા હતા, અને ચોથા અકબરોપદેશક આં શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી કે જેમણે બાદશાહ અકબરને ઉપદેશ દધને અષાઢ ચોમાસીની અઠાહીના દિવસોમાં સમગ્રહિંદની અંદર સદાને માટે અમારી ઘોષણા કરાવી હતી તેમજ બાદશાહ જહાંગીરના સાધુવિહાર પ્રતિબંધક હુકમને રદ કરાવી જૈનશાસનની મહાન્ પ્રભાવના કરી, એટલુંજ નહીં, કિંતુ સમગ્ર અન્ય ધર્માવલંબી સાધુ સંતો પર પણ મહાન્ ઉપકાર કર્યો હતો, એ ચારે આચાર્યો આખા જૈન સમાજમાં દાદાસાહેબના નામથી અતિ ખ્યાતિપ્રાપ્ત છે.

સજ્જનો ! જૈન સમાજનો એવો કોઈ મનુષ્ય વિરલજ હશે કે જેણે દાદાસાહેબનું નામ સાંભળ્યો ન હશે, કારણ ? તેઓશ્રીએ મનુષ્ય જીવનમાં રહી વિશેષતઃ વિશુદ્ધચારિત્ર બળે, યથાવત્સત્વોપદેશના બળે તેમજ કવચિત્ તથાવિધ પૂર્વભવાર્જિત પુણ્યના યોગે પ્રાપ્ત થયેલ વિવિધ ચમત્કારોના બળે ભાખોના પ્રમાણમાં અજૈનોને જૈન ધર્મનો ખોષ આપીને જૈન ધર્માનુયાયી બનાવ્યા. એટલુંજ નહીં પણ તેમનો બધાનો સ્વસ્વ જાતિ પાંતિનો સંબંધ છોડાવીને જૈનધર્માનુયાયી એસવાળ જાતિની સાથે સંબંધ જોડાવી જૈન સમાજની સદાને માટે ખૂબજ અભિવૃદ્ધિ કરી અને તે વડે મહાનમાં મહાન શાસન પ્રભાવના કરીને મહાન શાસન પ્રભાવક તરીકેની ખ્યાતિને પ્રાપ્ત થયા હતા. અને સ્વર્ગવાસી થયા પછી પણ જેજે ભકતજનો સાચી શ્રદ્ધાએ સેવા-ભક્તિ અર્ચન પૂજન સાથે સ્મરણ કરે છે તેમને સંકટથી મુક્ત થવામાં વગર વિલાંબે અચૂક સહાયક અને છે, એટલે દેશો દેશમાં શું પણ શહેરે શહેરમાં એમના ચરણ પાદુકાઓ મૂર્તિઓ સ્થાપિત છે. હિંદુભરમાં ભાગ્યેજ કોઈ શહેર દાદાવાડીથી વા અન્ય કોઈ પણ સ્થાને દાદાસાહેબના ચરણાદિની સ્થાપનાથી રહિત હોય, એટલે તત્તત્સથળે વગર ભિન્નતાએ શું તો દેરાવાસી અને શું સ્થાનકવાસીઓ યાવત્-તેરાપંથીઓ સુધાં પણ અટલ શ્રદ્ધાએ ભક્તિપૂર્ણ ભાવે એઓશ્રીના ચરણાદિની પૂજા ભક્તિ કરીને સ્વકામના સફળ કરે છે.

આ ભકતજનોએ આવા મહાન શાસન પ્રભાવક આચાર્યોનું જીવન ચરિત્ર જાણી તેમની અતુલ્ય શાસન-પ્રભાવકતા આદિ વિશિષ્ટ ગુણોનું સ્મરણ કરવું અત્યાવશ્યક છે. આ વાતને લક્ષમાં લઈને ખીકારને (રાજસ્થાન) નિવાસી ધૃતિહાસ તત્ત્વના પ્રખર અનુભવી નિરંતર સાહિત્ય સેવા રસિક શ્રીમાન્ અગરચંદ્રજી તથા ભંવરલાલજી નાહટાએ ઉપર્યુકત ચારે દાદા ગુરૂદેવોના જીવન ચરિત્રો ઐતિહાસિક તથ્યાન્વેષણપૂર્ણ તર્કચાર કરી પ્રકાશિત કર્યા છે. તેમાંથી દાદા શ્રીજિવ-

દ્રુશનસૂરિજીનાં જીવન ચરિત્રનું આ ગુર્જરાનુવાદ કેવળ ગુર્જર ભાષા-
ભાષીઓના નિમિત્તે ખાસ તૃપ્તિ કરાવીને ગુણ્યાહિ પાઠકોના
કરકમળમાં સમર્પણ કરાય છે.

આ અનુવાદ સાહિત્ય પ્રકાશનમાં સતત પ્રયત્નશીલ અનેક ગ્રંથોના
સંપાદક ઉપાધ્યાયજી શ્રી સુખસાગરજીમં ના યોગ્ય શિષ્ય મુનિ શ્રી ક્રાંતિ-
સાગરજીએ પોતાની અનેકવિધ સાહિત્યિક પ્રવૃત્તિઓમાંથી ટાઈમ
લઈને કરી આપવાનો અનુગ્રહ કર્યો છે, તદર્થે અમો અહિં તેમનો
આભાર પ્રદર્શિત કરીએ છીએ.

આના પછી શેષ ત્રણ ચરિત્રો પણ આવી રીતેજ ક્રમશઃ પ્રકાશિત
કરાવવાની ભાવના છે, તદ્દનુસાર તેઓના ગુર્જરાનુવાદ મુનિવર શ્રીગુલાબ-
મુનિજીએ મુંબઈમાં તૃપ્તિ કરાવી લીધા છે અને થોડાજ સમયમાં
પ્રકાશિત થઈને પાઠકોના કર કમલમાં સમર્પિત કરાશે.

અંતે આ સંપાદનમાં હઝારથતાના સહજસ્વભાવે થયેલ ખુદ
સંશોધનની કે બીજી કોઈપણ પ્રકારની જે સ્ખલના પાઠકોની દૃષ્ટિમાં
આવે તેને સુધારી વાંચવાની અભ્યર્થના સાથે આ વકતવ્યને સમાપ્ત
કરીએ છીએ.

વિ. સં. ૨૦૦૮

કન્દુ જીજ્ઞ

}

સ્વ. અનુ. શ્રીકેશરમુનિજી
ગણિવર વિનેય
બુદ્ધિસાગર ગણિ.

કિંચિત્ વક્તવ્ય

વર્ષોથી અમારી ઉત્કંઠા હતી કે ખરતરગચ્છના દાદાજી નામથી પ્રસિદ્ધ ચારે તથા અન્ય પ્રભાવક આચાર્ય દેવેના સ્વતંત્ર ઐતિહાસિક જીવનચરિત્ર લખી પ્રકટ કરવામાં આવે, સર્વ પ્રથમ ચતુર્થ દાદાજીના ચરિત્ર સંબંધી વિપુલ સામગ્રી પ્રાપ્ત થવાથી “યુગપ્રધાન શ્રીજિન-ચંદ્રસૂરિ” નામક ગ્રંથ, આજથી ચાર વર્ષ પૂર્વે પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો હતો. તદનંતર શ્રીજિનદત્તસૂરિજી મહારાજનું ગવેષણાપૂર્ણ ચરિત્ર તૈયાર કરવામાં આવ્યું, પરંતુ પાછળની પટ્ટાવલિયોમાં ઉલ્લેખાયેલી અનેક ઘટનાઓને ઇતિહાસની કસોટી પર કસવામાં સમય અને સાધનોની વિશેષ અપેક્ષા જણાઈ, માટે એ કામ લવિષ્ય ઉપર છોડી મુક્યું.

પ્રસ્તુત ચરિત્ર સામગ્રી

અતિશય પ્રભાવક ચરિત્ર ચૂડામણિ દાદાસાહેબ શ્રીજિનકુશળ-સૂરિજીનાં ચરિત્રની આવશ્યક સાધન-સામગ્રી ન મળવાથી અમારા મનમાં સદા એક પ્રકારનો પશ્ચાત્તાપ રહ્યા કરતો, પણ અન્તે અમને હૃપાદ્યાય શ્રીક્ષમાકલ્યાણજીના જ્ઞાનભંડારમાંથી ૮૬ પત્રની પ્રાચીન ગુર્વાવલી મળી ગઈ. જે જૈન સાહિત્ય અને ઇતિહાસની અમુલ્યનિધિ છે. એમાં ગુરુદેવના સ્વર્ગવાસથી ૪-૫ વર્ષ બાદ-એટલે શ્રીજિન-પદ્મ સૂરિના સમય સુધીની ઘટનાઓનું વર્ણન મળી આવે છે. એ ચરિત્ર નિશ્ચિત ચાય છે કે ઘટનાઓ સાથે જ લખાયેલી એક પ્રકારની દૈનન્દિની આધાર પર જ બનેલી આ ગુર્વાવલી છે, અતઃ એની પ્રાચીનતા અને પ્રામાણિકતામાં લેશમાત્ર પણ શંકાને સ્થાન નથી. યદ્યપિ આ પ્રતિ ધણાંયે સ્થાનો પર ખવાયેલી છે, પણ બીજી પ્રતિ ઉપલબ્ધ ન થવાથી પ્રસ્તુત પ્રતિને આદર્શ માનીનેજ ચરિત્ર તૈયાર કરવું પડ્યું છે.

શ્રીયુત મોહનલાલ દશીચંદ દેશાઈ સામ્પાદિત “ જૈન ગુર્જર કવિઓ ”ના ભાગ ૩૧માં જયસાગર ઉપાધ્યાય રચિત શ્રીજિન કુશળ-સૂરિ ચતુષ્પદિકા પૂનાની ડેક્કન કોલેજ પુસ્તકાલયમાં હોવાના સમાચાર અમોને મળ્યા કે તરતજ ત્યાંના મંત્રી મહોદય સાથે પત્રવ્યવહાર કરી મૂળપ્રતિ હસ્તગત કરી, ગત માગશ્વરમાં સિલહટ આવતા સમય ઉપર્યુક્ત ચતુષ્પદિકા આદિ પરિશિષ્ટ અને ગ્રંથ યોગ્ય બીજી સામગ્રી સ્વરૂપ આવશ્યક ટિપ્પણો વગેરે સાથે શ્રીમદ્ હરિસાગર સૂરિજીની ગુર્વાવલી વાળી નકલ તથા તેમનાં કરાવેલા અનુવાદની પ્રતિ શ્રીકાનેરથી સાથે લઈ આવ્યાં । ગુરૂદેવની સ્વર્ગતિથિ સમીપ હોવાને કારણે ગ્રંથ અતિ શીઘ્ર લખી પ્રકટ કરવાની તીવ્ર ભાવના નિગૂઢ થઈ, એટલે તરત જ લેખન કાર્ય શરૂ કરી દેવામાં આવ્યું । અનેક પ્રકારની વ્યવહારિક અડચનો રહેવાં છતાં પણ ગુરૂદેવની પૂર્ણ કૃપા હોવાથી ૪-૫ દિવસમાં ચરિત્ર લખાઈ તૈયાર થઈ ગયું ।

જૈન ઇતિહાસિક સામગ્રી અને અમારો સમાજ

ગુરૂદેવનું જીવન અર્થાત્ ૬૦૦ વર્ષોનો પ્રાચીન ઇતિહાસ, ઉપલબ્ધ ગુર્વાવલી વગર આવા રૂપમાં લખાવો અશક્ય જ હતો । એનું કારણ એક માત્ર એટલુંજ કે ઐતિહાસિક સાધન સામગ્રી જવલ્લેજ મળે છે, ગુરૂદેવે સેંકડો પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી જેમાંની આજ તો માત્ર સાતથી આઠ જ મળે છે, જ્યાં સુધી અમારા ધ્યાનમાં વાત આવી છે ત્યાં સુધી આ પુસ્તકમાં એ પ્રતિમાઓનો ઉલ્લેખ કરવો ચૂક્યા નથી । ગુરૂદેવની રચનાઓ પૈકા જે મળી તેનું વર્ણન “ગ્રંથ-રચના” નામના પ્રકરણમાં આપ્યું છે । ઘણીગે પ્રતિષ્ઠિત મૂર્તિઓ અને કૃતિઓ માંથી કેવલ અદ્વય જ પ્રતિમાઓ અને રચનાઓ મળે એ અમારે માટે આછો દુર્ભાગ્યનો વિષય નથી । અમારી બેદરકારીને લીધે હજારો ગ્રંથો નષ્ટ બ્રષ્ટ થઈ ગયાં । યવનરાજ્ય કાલમાં અનેક સુંદર કળાપૂર્ણ મંદિરો જમીનદોસ્ત થઈ ગયાં । અવશિષ્ટ સામગ્રી પણ ઉચિત

શોધકોના અભાવને લીધે દૈનિન્દિન નષ્ટ થઈ રહી છે અથવા તો અમો એના મહત્વથી જ અપરિચિત છીએ ।

પૂર્વ પુરૂષોએ શ્રમપૂર્વક સંચિત કરેલી સમ્પત્તિની આ પ્રમાણે દુર્દશા જોઈ અમારું હૃદય પરિતાપની વિષમ જવાલામાં ભસ્મ થઈ જાય છે । આવા મહત્વપૂર્ણ કાર્યમાં પૂર્ણતયા મદદ આપવા માટે સેંકડો મુનિ અને વિદ્વાનોની આવશ્યકતા છે, જેના બદલે આજ તો ગણ્યા-ગાંઠ્યા વિદ્વાનોને જ અમે આ પુનીત કાર્યમાં રત જોઈએ છીએ । એવા લોકો પર અમને આંસુ આવે છે જેની પાસે આવશ્યક સાધન બળ અને ધન હોવા છતાં પણ આજના પ્રગતિશીલ યુગમાં ચુપ થઈને બેઠા છે ।

રાષ્ટ્રભાષા(હિંદી)માં જૈન સાહિત્યનો પ્રચાર નહિ બરોબર છે. ગુજરાતી સમાજમાં જરૂર જાગૃતિ છે, છતાં પણ વિશાલ જૈન સાહિત્ય માટે તો મથુમાં કણુ સમાનજ છે, હજી અન્વેષણ અને પરિશીલનની અત્યંત આવશ્યકતા છે, એ સ્વર્ણયુગ ક્યારે આવશે ? બ્યારે અમો ભારતના પ્રત્યેક સંગ્રહાલયને જૈન સાહિત્ય રત્નમાલાથી વિભૂષિત જોઈશું અને પ્રાચીન અવશેષોનો સંગ્રહાત્મક “મ્યુઝિયમ” પણ દેખીશું. ક્ષમા કલ્યાણજી કૃત પટ્ટાવલી અને જીવન પ્રભા પર વિચાર

દાદાસાહેબના સમ્બન્ધમાં અનેક ચમત્કાર વિષયક પ્રવાહો પ્રચલિત છે, મહોં રામલાલજી યતિ કૃત ‘દાદાજીની પૂજા’માં અનેક વાતો લખી છે. પરંતુ પાછળની પટ્ટાવલિયોમાં વિશુદ્ધ ઐતિહાસિક વાતોનો અભાવ જેવામાં આવે છે. શ્રાવિનવિજયની સંગ્રહિત “ખરતરગચ્છ પટ્ટાવલીસંગ્રહ”માં ૩ પટ્ટાવલિયો અને એક સૂરિ પરંપરા પ્રશસ્તિ છપાઈ છે. બધાયમાં મોટી કૃતિ ઉપાધ્યાય શ્રીક્ષ્મા કલ્યાણજી કૃત પટ્ટાવલી છે. આનું નિર્માણ સં ૧૮૩૦માં થયું । તેને જોતાં જણાય છે કે પ્રાચીન ગુર્વાવલી-જે અત્યારે તેમના ભંડારમાં છે. તેમની દૃષ્ટિમાં આવી નહીં હોય, જે આવી હોત તો ધણીએ દંતકથાઓ

અને જ્ઞાન ધારણાઓનું નિરસન થઈ જત અને તેઓ પોતાની કૃતિ પટ્ટાવલીમાં પણ એને ઉપયોગ કરત. પટ્ટાવલીને આધારભૂત માનીને મુનિરાજ શ્રીયુદ્ધિ મુનિજીએ “જિનકુશલજીવનપ્રણા” નામની પુસ્તિકા પ્રગટ કરી છે. પ્રાચીન ગુર્વાવલીમાં વર્ણિત ઘટનાઓ સાથે જે અન્તર પડે છે તે આ પ્રમાણે છે.

૧ ગુરુદેવના જન્મ સંવતનો જૂનામાં જૂનો ઉલ્લેખ જયસાગર ઉપાધ્યાય કૃત “શ્રી જિનકુશલસૂરિ ચૌપાઈ”માં છે. એમાં “જસુ તેર સેંતીસેં જન્મ”ને સ્થાને “તેરસે તીસેં” થઈ જવાથી જન્મ સંવતનો આમક પ્રચાર થઈ ગયો. ખરી રીતે ૧૩૩૦ સંવત કોઈ પણ પ્રાચીન ગ્રંથ કે રાસમાં નથી, એટલે ૧૩૩૭ જ વાસ્તવિક રીતે જન્મ સંવત છે. પ્રાચીન ગુર્વાવલીમાં આચાર્યપદના સમયે ૪૦ વર્ષની અવસ્થાનું સૂચન છે. સૂરિપદ ૧૩૭૭માં મળ્યું, એટલે જન્મ સંવત ૧૩૩૭ અરોબર છે.

૨ ક્ષમાકલ્યાણજીની પટ્ટાવલીમાં ભીમગઢલીમાં શેઠ જીવનપાલ દ્વારા નિર્માપિત ૭૨ દેવકુલિકાવાળા જિનમંદિરની પ્રતિષ્ઠાનો ઉલ્લેખ છે. કિંતુ ગુર્વાવલીમાં સં. ૧૩૧૧ વૈ. શુ. ૬ને રોજ શેઠ જીવનપાલના દ્રવ્યવ્યયથી મહામહોત્સપૂર્વક શ્રીજિનેશ્વરસૂરિજીદ્વારા શ્રીમહાવીર પ્રભુની પ્રતિષ્ઠાનો ઉલ્લેખ છે.

૩ પટ્ટાવલીમાં જેસલમેરમાં જસધવલ દ્વારા નિર્માપિત શ્રીચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરવાનો ઉલ્લેખ છે. આ ગ્રન્થમાં પૃ. ૪૫ સંવત ૧૩૮૩માં જેસલમેર પધારવા પર સ્વહસ્ત પ્રતિષ્ઠિત પાર્શ્વ પ્રભુના દર્શન કરવાનો ઉલ્લેખ છે તે કદાચ જુદી રહી હોય તેવો સંભવ છે, કેમકે ગુર્વાવલીમાં જસધવલવાળી પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૩૨૧ જયેષ્ઠ સુદિ ૧૨ સે શ્રીજિનેશ્વરસૂરિ દ્વારા થવાનો સ્પષ્ટ લેખ છે.

૪ પટ્ટાવલીમાં જસોરવાળા પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા કરવાનું લખ્યું છે. અને ગુર્વાવલીમાં સં. ૧૩૮૩ જસોરમાં સ્વપ્રતિષ્ઠિત

મહાવીર ભગવાનને વંદના કરવાનું સૂચન છે, તથા ફાગણ વદ ૯ને પ્રતિષ્ઠાદિનો વિરાટ મહોત્સવ થયાનું વર્ણન છે ।

૫ ક્ષમા કલ્યાણજીની પટ્ટાવલીમાં આગરાસંઘના આગ્રહથી સંઘ સાથે શ્રી સંઘસહિત શંત્રુજય યાત્રા માટે જઈ ભાદ્રવા વદિ ૭ને દિવસે પાટણ આવ્યાનું જણાવ્યું છે । અત્રે આગરાના સ્થાને દિલ્હી જોધએ અને તિથિમાં પણ ચાર (૫) દિવસનું અન્તર છે । જુઓ પ્રકરણ ૩૭ પૃ. ૩૨.

૬ પટ્ટાવલીમાં લખ્યું છે કે એમને ૧૨૦૦ સાધુ ૧૦૫ સાધિવઓ હતી, આ કથન સત્ય જણાય છે । કારણ કે એમનાં હસ્ત દીક્ષિતોની સંખ્યા પણ બહોળા પ્રમાણમાં હતી, અને બીજું કારણ એ પણ છે કે એ સમયમાં સ્વશિષ્યોર્થા અતિરિક્ત બીજના શિષ્યોને પણ વડી દીક્ષા ગચ્છનાયકજ આપતા ।

૭ પટ્ટાવલીમાં ફાગણ વદ અમાસના દિવસે દેરાવરમાં સ્વર્ગવાસ અને સોમવતી પુર્ણિમાએ ગુરૂદેવે પ્રથમ દર્શન આપ્યાનો ઉલ્લેખ આપ્યો છે, ત્યારે શુર્વાવલીમાં ફા. વ. ૫ મિસકુલ સ્પષ્ટ છે વિશેષ માટે પ્રકરણ ૫ મું જોવા વિનંતી છે ।

૮ શ્રીજિનકુશલસૂરિ જીવન પ્રભામાં ડાગા ગોત્રની ઉત્પત્તિ અને દાદાજી દ્વારા ૫૦૦૦૦૦ વૃત્તન જૈન નિર્માણનું વર્ણન છે ।

૯ ઉપર સૂચિત ગ્રંથમાં બૃહદ્વિપ્પાનિકામાં વંદનકુલકવૃત્તિર્જિન-
કુશલસૂરિકૃતા (શ્લોક ૪૩૭૫) ને ચૈત્યવંદન કુલક વૃત્તિથી ભિન્ન લખી છે પણ અમારે મને એકજ કૃતિ છે ।

ગુરૂદેવના જીવન ચરિત્ર સમ્યન્ધી વધારેમાં વધારે પ્રાચીન પટ્ટાવલિયો મળ્યેથી ઘણી નવી વાતો જાણવામાં આવી શકે તેમ છે । જય-સાગર ઉપાધ્યાયે સિન્ધ પ્રાંતના મલિકબાહણપુરમાં ૭૦ ગાથાનો શ્રીજિન-

કુશલસૂરિ રાસ રચ્યો હતો જે આ ગ્રંથના પરિશિષ્ટ ‘ગ’ માં આપવામાં આવ્યો છે । દરેક લવ્યને સ્વાધ્યાયની સરળતા માટે તેમાંથી ૧૫ ગાથાઓનો સંક્ષિપ્ત રાસ બની ગયું જણાય છે.

પ્રચલિત રાસમાં તે મોટા રાસની ૧, ૮, ૯, ૫૯, ૬૦, ૬૧, ૬૨, ૬૩, ૬૪, ૬૫, ૬૬, ૬૭, ૬૮, ૬૯, ૭૦, ગાથાઓ છે । સંવત ૧૫૦૫ આ. શુ. ૮ ગુરુવારને રોજ રાં નીલકંઠની લખેલી પ્રતિમાં ‘આઠમી ગાથા’ નથી । એટલે ૧૪ ગાથા જ રહી ગઈ.

જો આ ચરિત્રગ્રંથનું લખાણ અમારા મૂળ સ્થાન બીકાનેરમાં થયું હોત તો વિસ્તારપૂર્વક લખાત અને ઇતિહાસ વિષયક સામગ્રીનો સમુચિત ઉપયોગ થાત, પણ સિલહટમાં લખાવાથી અમે પૂરી રીતે ઐતિહાસિક સાધનોનો ઉપયોગ કરી નથી શક્યા, બીજી આવૃત્તિમાં તેમ કરીશું.

卐卐

આભાર

શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી ચતુ સમતિકઃ (ચરિત્ર નાયક શ્રીજિનકુશલસૂરિ કૃત) જે પરિશિષ્ટ 'ખ'માં આપી છે. તેની મૂળ નકલ લીંબડી જ્ઞાન ભંડારમાં છે. અમને પૂજ્ય મુનિ શ્રીયુદ્ધિસાગરજી તરફથી પ્રતિ મળી હતી અતઃ તેમનો આભાર માનીયે છીએ. શ્રીજિનકુશલસૂરિ ચતુષ્પદિકાની પ્રતિલિપિ ડેક્કન કોલેજના પુસ્તકાધ્યક્ષ તરફથી મળી, જેને અમે ધન્યવાદપુર્વક આ ગ્રંથમાં પ્રકાશિત કરી રહ્યા છીએ. ચરિત્ર લેખન કાળે 'ચૈત્યબંદન કુલક વૃત્તિ' ની પ્રતિ અમારી પાસે નહોતી અતઃ ઉ. સૂર્યમલજી ચતિએ ઉપયોગ માટે આપી હતી. તેમને પણ ધન્યવાદ : આપીએ છીએ.

આ પુસ્તકની સારગર્ભિત પ્રસ્તાવના સુપ્રસિધ્ધ ઇતિહાસ પુરાતત્ત્વવેતા શ્રદ્ધેય શ્રીજિન વિજયજીએ લખી આપવાની કૃપા કરી છે. તદ્વર્થ અમે તેમના પ્રતિ કૃતજ્ઞતા જાપિત કરીએ છીએ.

દાદા સાહેબને થયે આજે ૬૦૬ વર્ષ થઈ ગયાં અતઃ એમનું યથાર્થચિન્હ મળવું મુશ્કેલ છે, પરંતુ એમના સ્વર્ગવાસ બાદ ૯૭ વર્ષ પછી પ્રતિષ્ઠિત માલપુરાના ઋષભદેવ ભગવાનના મંદિર સ્થિત શ્રીજિન કુશલસૂરિજી મૂર્તિનો ફોટો લેવાનું કાર્ય શ્રીનથમલજી સાહેબ ફોટો આફરે કરી આપવાની કૃપા કરી છે અતઃ એમને ધન્યવાદ આપવાની સાથે અમે અમારું કિંચિત્ વક્તવ્ય સમાપ્ત કરીએ છીએ.

નિવેદક

અગરચન્દ્ર નાહટા

ભંવરલાલ નાહટા

*મૂર્તિ પર આ પ્રમાણે લેખ ઉત્કાર્યું છે—

૧ સં. ૧૪૮૬ વર્ષે જ્યેષ્ઠ શુદિ ૫ શુક્ર સા. રામદેવભાયાં મૂલાદે પુત્ર ૧

૨ સા. સાહજકેન ઐયોડર્થ શ્રીજિનકુશલસૂરિ મૂર્તિઃ કાં

૩ શ્રીસ્વરતરગચ્છે શ્રીજિન વર્દનસૂરિ પદ્મે પ્ર૦ શ્રીજિન ચન્દ્રસૂરિભિઃ ॥

પ્રસ્તાવના

શ્વેતાંબર જૈન સમ્પ્રદાયના જોટલા ગચ્છોના ઇતિહાસ પ્રાપ્ત થાય છે તે બધામાં ખરતરગચ્છનો ઇતિહાસ વિશેષ વિસ્તૃત અને વિવિધ સાધન સમ્પન્ન છે । ખરતરગચ્છીય પટ્ટાવલિયોની સંખ્યા પણ સારા પ્રમાણમાં મળે છે અને રચનામાં પણ યથેષ્ટ પુરાતન પટ્ટાવલિયો શિવાય બિન્ન બિન્ન પ્રકારની સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને દેશી ભાષામાં નાની મોટી ગુર્વાવલિયો, રતુતિઓ અને રાસ ભાસ આદિ કૃતિઓ પણ અનેક ઉપલબ્ધ થાય છે । અન્ય પ્રશસ્તિઓ, પુસ્તક પ્રશસ્તિઓ, મંદિર પ્રશસ્તિઓ અને મુર્તિઓ તથા પાદુકાઓ પર ઉત્કીર્ણ નાના મોટા લેખો પણ સેંકડોની સંખ્યામાં વિદ્યમાન છે । આ બધા સાધનોનો વ્યસ્થિત સંગ્રહ સંકલન કરવામાં આવે અને સુંદર રીતે સમ્પાદન કરી પ્રકાશિત કરવામાં આવે તો ખરતરગચ્છના વિસ્તૃત ગૌરવનો પ્રભાવોત્પાદક અને વાસ્તવિક ઇતિહાસ વિદ્વાનો સન્મુખ ઉપસ્થિત કરી શકાય તેમ છે ।

અમને આ જોઈ આનન્દ થાય છે કે આ ગચ્છના એક શ્રદ્ધાશાલી બન્ધુ-યુગલ-ભાઈશ્રી અગરચંદ્ર નાહટા અને ભંવરલાલજી નાહટા આ દિશામાં ખુબજ પ્રશંસનીય પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે । અને પૂર્વાચાર્યો તથા પૂર્વજનોની કીર્તિને પ્રકાશમાં લાવવાનું પુણ્ય ઉપાર્જન કરી રહ્યા છે ।

ઈતઃ પૂર્વ શ્રીજિનયંદ્રસૂરિ ચરિત્ર અને ઐતિહાસિક જૈન કાવ્ય સંગ્રહ નામક બે ગ્રંથો સુંદર રીતે સમ્પાદિત કરી તેઓ પ્રકાશિત કરી ચુક્યાં છે । હવે દાદા શ્રીજિનકુશળસૂરિનું ચરિત્ર પ્રકટ કરી રહ્યા છે । એ સિવાય પણ આ બન્ધુ યુગલ વિભિન્ન પત્ર-પત્રિકાઓમાં સમય સમય પર નાના મોટા નિબંધો પ્રકટ કરી ઇતિહાસના વિદ્વાનો માટે

નવીનતમ સામગ્રી પિરસી અલિનન્દનીય ઉદયમ કરતા રહે છે । રાજ-
સ્થાનના ગામડાઓમાં પરિભ્રમણ કરી જીના હસ્ત લિખિત ગ્રન્થો-પત્રો
આદિ સામગ્રીનો વિશાળ સંગ્રહ પોતાના નિવાસ-સ્થાને કર્યો છે અને
કર્યે જાય છે । પોતાના વ્યવસાયી જીવન નિમિત્તે અંગાળ અને આસામ
જેવા દૂરવર્તી પ્રદેશોમાં વ્યાપારિક કાર્યોમાં વ્યસ્ત રહેવા છતાં પણ
આ બન્ધુ યુગલ નિરંતર સાહિત્યિક સેવામાં પોતાનો યોગ આપી રહ્યા
છે અને યથા શક્ય તન મન એવં ધનનો સદુપયોગ કરતા રહે છે.
એ અન્ય જૈન બન્ધુઓ માટે અવશ્ય અનુકરણીય અને અનુમોદનીય છે.

શ્રીજિનકુશલસૂરિજીનું આ ચરિત્ર પ્રાયઃ ઐતિહાસિક તથ્યોથી
પરિપૂર્ણ છે । વિશુદ્ધ ઇતિહાસમાં ચમત્કારિક અને અમાનુષિક ઘટના-
ઓની કાંઈ પ્રતિષ્ઠા નથી । પરંતુ અમારા દેશના ઇતિહાસના ઉપાદાન
પ્રાયઃ ચમત્કાર મય વર્ણનથીજ ઓતપ્રોત છે । અમારા બૌદ્ધિક અને
માનસિક સંસ્કાર પરાપૂર્વથી આવા ચમત્કારમય વાતાવરણથી ઓટલાં
વ્યાપ્ત છે કે જો અમારા કોઈ પૂર્વજ કે મહાપુરુષના જીવનવૃત્તાંતમાં
કોઈ ચમત્કારમય ઘટનાનો નિર્દેશ જો અમો ન જોઈ શકિયે તો
અમને એ વ્યક્તિની વિશેષતામાં કોઈ વિશેષ પ્રકારની શ્રદ્ધાજ ઉત્પન્ન
થતી નથી. માટેજ અમારા પૂર્વજોના ઇતિહાસ આલેખનમાં પદ પદ
પર ચમત્કાર અને અલંકારના દર્શન થાય છે અને બુદ્ધિ તથા વિચાર
શક્તિદારા અગ્રાહ્ય તત્ત્વો પર પણ શ્રદ્ધા અને સંસ્કારના કારણે તેમાં
લક્ષિત રાખવાની ભાવના જાગૃત થાય છે ।

શ્રી જિનકુશલસૂરિજીના આ ચરિત્રમાં એવી કોઈ ખાસ ચમત્કારિક
ઘટનાનો નિર્દેશ દ્રષ્ટિગોચર થતો નથી અને પ્રાયઃ જેટલું વર્ણન છે
તે બધુંયે ઐતિહાસિક વાસ્તવિકતાનું વિધાયક છે । ચરિત્ર લેખકોએ
“સ્વર્ગવાસ પછી” વાળા પ્રકરણમાં આચાર્ય મહારાજના પ્રભાવનું
મહત્ત્વ બતાવવા માટે થોડાંક ચમત્કારિક વૃત્તાંતોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે પણ
એનો સમ્બન્ધ ચરિત્રનાયકના પોતાના માનવી જીવન સાથે કશોયે નથી । તે

બધીએ મૃત્યુ પછીની વાતો છે જે તેમના ભકતોએ પ્રસ્તુત કરી છે । શ્રીજિનકુશલસૂરિજીના જીવન સાથે સમ્યન્ધ રાખવાવાળી બધીએ વ્યક્તિ અને પ્રવૃત્તિઓ પ્રાયઃ સમકાલીન ઉલ્લેખો અને પ્રમાણો વડે સિદ્ધ થાય છે તેમ સમર્થન પણ મળે છે । એટલે આ ચરિત્ર એક પ્રકારે શુદ્ધ ઇતિહાસ સિદ્ધ જીવન વર્ણન છે । એમાં લેશ પણ શંકા નથી કે શ્રીજિનકુશલસૂરિજી ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રવાન અને પ્રભાવશાળી પુરુષ હતા । એવું ન હોત તો ખરતરગમ્જાનુયાયી વર્ગમાં આજે સેંકડો વર્ષોથી તેમના તરફ જે ઉત્કટ ભક્તિ અને શ્રદ્ધા પરંપરા ચાલી આવે છે તે ન હોત ।

આ ચરિત્રના પરિશિષ્ટ (ધ) માં જે કૃતિ આપવામાં આવી છે તેના વર્ણનથી જ્ઞાત થાય છે કે મારવાડ, મેવાડ, માલવા, ગુજરાત કાઠિયાવાડ, સિંધ, કચ્છ, પંજાબ અને દિલ્લી આદિ પ્રદેશોના કેટલાએ સ્થાનોમાં, જેની સંખ્યા એકસો આઠ થાય છે-એમના સ્તૂપ અનેલાં છે અને ત્યાં ભકતો એમના ચરણ સ્થાપનાની શ્રદ્ધા પૂર્વક પૂજા-અર્ચા કરે છે । એ ભકતજનોની મજબૂત આશા છે કે એમની ઉપાસના કરવાથી મનોવાંછિતની સિદ્ધિ થાય છે એવી શ્રદ્ધા અને તદનુસાર સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ એમના ઉત્કટ ચારિત્રની જાપિકા છે । ચારિત્ર બળ સાથે એમનામાં જ્ઞાન બળ પણ એવું જ ઉચ્ચ કોટિનું હતું, આ વાત એમના અન્ય રત્નોના સૂક્ષ્મભાવલોકનથી સિદ્ધ થાય છે । નાની મોટી કૃતિઓ જે ઉપલબ્ધ થાય છે તે પરથી જાણી શકાય છે કે સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને પ્રચલિત દેશી ભાષાઓ પર તેમનું ભારે પ્રભુત્વ હતું । કવિત્વ શક્તિ પણ સૂરિજીમાં ઘણી જિતમ પ્રકારની હતી । પ્રસ્તુત ચરિત્ર લેખકોએ આમાં ન્યાય, વ્યાકરણ, સાહિત્ય અલંકાર નાટક, જ્યોતિષ, મંત્રતંત્રાદિ અનેક વિદ્યાઓમાં સિદ્ધ હસ્ત હોવાનો જે ઉલ્લેખ કર્યો છે એમાં કંઈક અત્યુક્તિનો અંશ ભલે હોય પણ એમાં અસંભવ જેવું કંઈ નથી ।

એમની ન્હાતી મોટી અનેક અન્ય રચનામાં ચૈત્યવંદન કુલકવૃત્તિ સુખ્ય છે, એ ટીકાનો સ્વાધ્યાય કરવાનો અમને પ્રસંગ મળ્યો છે, એના

અવલોકનથી જણાયું કે એમનામાં કવિત્વ અને વકતૃત્વ. આ એ પ્રકારની અભેડ શક્તિઓ વિદ્યમાન હોવી જોઈએ. આ વૃત્તિમાં પ્રસંગવશાત કૃત્વીક કથાઓ લખવામાં આવી છે તેમાં તેમનું પાંડિત્ય અને પ્રગતિ સૂચક અમત્કારિક પંક્તિઓ સ્થાન સ્થાન પર મળે છે. શૃંગાલ (શિયાળ) અને સર્પપુચ્છ દ્રષ્ટાન્ત જેવા બાળપ્રિય લૌકિક આભાષુકોને પણ કેવી. મનોરમ અને સુંદર રીતે પઘો તથા આલંકારિક વાક્યો દ્વારા ગુથ્યાં છે, જેને જોતાં સહૃદયોનું હૃદય ચક્રિત થઈ જાય છે. ઇચ્છા તો થાય છે કે અહીં જરા વિસ્તાર સાથે ઉપયુક્ત વૃત્તિમાંથી પાંડિત્ય નિદર્શક યોગ્ય અવતરણો ઉદ્ઘૃત કરે, પરંતુ આ નાની સરખી પુસ્તિકાની મોટી ભુમિકા લખી એના કદને વધારવું એટલે નાના માધ્યમ પર મોટી પાંદડી રાખવા જેવું અસંગત લાગશે એ ભયથી એ કોલ જતો કરવો પડે છે.

અન્યમાં આચાર્ય મહારાજે સિદ્ધસેન દિવાકર અને પરમાર્હત મહાકવિ ધનપાલની કથાઓ લખી છે જેમાં એમની કંઈક ઐતિહાસિક પ્રિયતા પણ દૃષ્ટિગોચર થાય છે. જૈન સમાજમાં પારસ્પરિક એકતા અને સમાનતાનો વ્યવહાર જોઈએ આ વાતનું પણ એમણે સ્પષ્ટ વિધાન કર્યું છે-જે વર્તમાન જૈન સમાજને “સર્વાધિક રીત્યા મનન-અનુકરણ યોગ્ય છે. આ વિષય ઉપર “સાધર્મિક વાતસલ્ય” વાળા પ્રકરણમાં તેમણે કહ્યું છે કે-જૈન ધર્મનું અનુવર્તન કરવાવાળા સર્વ મનુષ્યોએ પરસ્પર સપૂર્ણ બંધુભાવે અને સમાન વ્યવહારથી વર્તવું જોઈએ. પછી બહેને કોઈ દેશ અથવા કોઈ જાતિમાં કેમ ન ઉત્પન્ન થયો હોય, જે કોઈ માણસ નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરે છે, તે જૈન છે અન્ય જૈનનો બંધુ છે માટે એના સાથે કોઈ પણ પ્રકારનો ભેદ ભાવ ન રાખવો જોઈએ, વૈર વિરોધ પણ ન કરવો જોઈએ. સાધર્મિક એકતાની દૃષ્ટિએ આ વિચાર કૃત્રા ઉદાર અને અનુકરણીય છે. સાધર્મિક વાતસલ્યના વિષયમાં શ્રીજિનકુશલરિસૂચનું વિધાન આ છે

“તથા સ્વપુત્ર-મિત્ર કલત્રાદિ બન્ધુઞ્ચોઽપિ સાધર્મિકેષુ

स्नेहबन्धः प्रचुरस्तरो विधेयः, यत उक्तं—

साहम्मियाओ अहिंयं, बंधुसुयाईसु जाण अणुराओ
तेसिं न हु सम्मत्तं, विज्ञेयं समयनीईए ॥१॥

तथा ये भिन्नभिन्नजातयो भिन्नदेशसम्भूतयो भवन्ति ते

जिनधर्मप्रपन्नाः परस्परं बान्धवा एव, तथा चोक्तं-

अन्नन्नदेसजाया, अन्नन्नदेसवड्डियसरीरा

जिणसासणं पवन्ना, सव्वे ते बंधवा भणिया ॥१॥

तम्हा सब्बप्पयत्तेणं, जो नमुक्कारधारओ ।

सावगो सो वि ददृब्बो, जहा परमबंधवो ॥२॥”

शुभो। यैत्यवन्दन कुलक वृत्ति पृ. ३२३-४

કચ્છસરિજીની ચરણ પૂજા કરવાવાળા ભક્તજનોને તેમના ઉપયુક્ત કથાનું બુદ્ધિપૂર્વક અનુપાસન કરે તો શુદ્ધ પૂજનું વિશેષ ફળ પ્રાપ્ત કરી શકે છે તેમ સમય જોઈ સમાજનું યા ઓછામાં ઓછું પોતાના મનજીનું તો અવશ્ય ગૌરવ વધારીજ શકે છે ।

અનંતમાં સાહિત્યપ્રિય ભાઈ શ્રી ભંવરલાલ નાહટાએ આ પુસ્તિકાના પ્રારંભમાં બે ચાર પંક્તિઓ અવશ્ય લખવાને માટે સાચાં અતુરોષ કરી, આપણા પૂર્વાચાર્યોની સ્તુતિ પુજા કરવામાં મને પણ સહયોગ આપવાનો જે અવસર આપ્યો તદ્દર્થ હું તેમનો કૃતજ્ઞ છું અને આશા રાખું છું કે આ નાહટા બંધુઓની માફક અન્ય જોન બંધુઓ પણ જોન સાહિત્ય અને ઇતિહાસને પ્રકાશમાં લાવવા માટે યથાશક્તિ-પ્રયત્ન કરે કરાવે ઇતિથમ્ ।

वैशाखी पुर्णिमा १९९६

અનેકાન્ત વિહાર, અમદાવાદ.

ଜିନବିଜୟ

जीपालचरित्र-द्वादशपर्वकथा-सुसढचरित्राद्यनेक संस्कृत

श्लोकबद्धग्रंथप्रणेता—

उपाध्याय श्रीलब्धिमृनिजी महाराज रचित

गुरुदेवस्तुति—

स्वात्मानं वरसंबरेण तपसा सम्भावयन् यो गुरु.
रार्यक्षेत्रगतं महान् प्रतिपुरं सम्भावयन् भूरिशः ।

भग्यप्राणिगणान् विबोध्य सुपथे ह्यस्थापयच्चार्हते,
जीयाच्छ्रीकुशलारुखसूरिसुगुरुः ख्यातः सतां वत्सलः ॥१॥

येषां देशनया घनैः सुविहितैः वृत्त्युत्तमोपासकै—
रर्हद्गर्मपरागशुद्धहृदयैः सङ्गश्च निष्काशिताः ।

नन्तु स्थावरजङ्गमामलमहातीर्थानि पूतानि च,
जीयासुः कुशलार्यसूरिकुशलास्ते भासुराः सत्तमाः ॥२॥

शिष्यत्वेन च दीक्षिता भविजनाः संवेगरङ्गाञ्चिताः,
वैरिद्वैर्मुनिपुङ्गवैश्च बहुशब्दैत्यप्रतिष्ठाः कृताः ।

येषां सन्ति महाप्रभाविचरणान्यद्यापि पुर्यादिषु,
देयासुः कुशलं जिनादिकुशलाचार्या सदा ते मम ॥३॥

५

અર્ધલક્ષ નૂતન શ્રાવક વિધાયક ચરિત્ર નાયક
હાહાશ્રી જિનકુશળસુરિજી મહારાજ
પાપાણમૂર્તિ આદિનાથ મંદિર-માલપુરા (જયપુર સ્ટેટ)

દાદા શ્રી જિનકુશલસૂરિ

પ્રથમ—પ્રકરણ

જન્મ અને દીક્ષા

ગટપ્રભાવી, પરમતારક, કામિતકલ્પતરુ, લક્ષ્મણનવત્સલ, પરમપિતામહુ આચાર્ય-વર્ય શ્રીજિનકુશલસૂરિજી મહારાજ જૈન શાસનના એક અત્યંત સુપ્રતિષ્ઠિત અને સુપ્રસિદ્ધ મહાપુરુષ હતા. એમને જૈન સમાજના આબાલવૃદ્ધ બધાએ દાદાસાહેબના નામે ઓળખે છે. ભારત વર્ષના એકેએક ખુણામાં એમના સ્મૃતિ મંદિરો, કયાંક પ્રતિમા અને બાકી સર્વત્ર પાદુકાઓ પ્રતિષ્ઠિત છે. જે એમની મહાન્ વ્યાપક પ્રતિષ્ઠા-માન્યતાનાં દ્યોતક છે. મહાપુરુષોને શોભા પમાડે એવા એમના શુભોદ્ભવ

વર્ણન કરતાં એવાં સેંકડો સ્તવન-સ્તુતિ-સ્તોત્રો વિવિધ ભાષા
ઓમાં નિર્માણ કરી અનેક પ્રતિભાસંપન્ન સુકવિઓ પોતાની
હાર્દિક ભક્તિકુસુમાંજલિ સમર્પિત કરી કૃતકૃત્ય થયા છે, એવા
શાસનપ્રભાવક પ્રાતઃસ્મરણીય ગુરુદેવના પરમપવિત્ર જીવન-
ચરિત્રને જનસાધારણ સમક્ષ પોતાની નૈતિક ઉન્નતિ માટે
મૂકવાનો આ અમારો લઘુ પ્રયાસ છે. અમે આશા કરીએ
છીએ કે આ પ્રયાસથી સર્વ સાધારણ લાભાન્વિત થશે.

જન્મ

રાજસ્થાનની વીરભૂમીએ અનેક નરવીરો, નરરત્નો
અને આધ્યાત્મિક સંસ્કૃતિના પ્રવાહને વેગ આપનાર ધર્મા-
ચાર્યોને ઉત્પન્ન કરી સ્વકીર્તિકૌમુદ્દી ચારે દિશાઓમાં
વિસ્તારી છે. અહીંના ધર્માચાર્યોએ મરુસ્થળ જેવા પ્રદેશમાં
પણ માનવસંસ્કૃતિના ઉચ્ચતમ સિદ્ધાન્તો વિકસાવ્યા હતા.
અને સ્વભાવિકનિર્મળ ચારિત્રના બળે મોટામોટા રાજામહારાજાઓ
પર પણ પોતાનો પ્રભાવ પાડી જીવ હિંસાનો નિષેધ કરાવ્યો
હતો. તે ઉપરાંત ઘણા રાજાઓને જૈન ધર્મની દીક્ષા પણ
આપી હતી. “યથા રાજા તથા પ્રજા”ની ઉક્તિ પ્રમાણે
તે સમયમાં જૈન ધર્મનો પ્રભાવ રાજસ્થાન પ્રજામાં સર્વ-
સાધારણ સમાજમાં પણ જળરહસ્ત હતો આજે પણ ત્યાં
આપણને એ અનુભવ થાય છે.

મરુસ્થલ દેશના સમિયાણા(ગઢસિવાણા) ગામમાં છાજેડ^૧

૧ આ ગોત્રનાં શાહ ઉદ્ધરણ શેઠ શ્રીજિનપતિસૂરિજીના સમયમાં
ખરતરગચ્છાનુયાયી થઈ ગયા હતા, આ સંબંધમાં અમારા સંગ્રહમાંના
એક પ્રાચીન પત્રમાં મનોરંજક પણ ઐતિહાસિક વર્ણન વર્ણિત છે,

ગૌત્રીય મંત્રી શ્રીદેવરાજના પુત્ર મંત્રીરાજ શ્રીજેસલ-જેદહાગર નિવાસ કરતા હતા, એમની ધર્મપત્ની સુશીલા પતિભક્તિ-પરાયણા જ્યંતશ્રીની રત્નકુક્ષીથી વિ. સંવત્ ૧૩૩૭ માં આપણા ચરિત્રનાયકનો જન્મ થયો ને કરમણુકુમારના નામથી સમ્બોધિત થયા. શુકલ પક્ષની દ્વિતીયાના ચંદ્રમાની પેઠે અહર્નિશ વૃદ્ધિ પામતા સ્વજનોના ચિત્તને આદહાદિત કરવા લાગ્યા.

જ્યારે આપ દશ વર્ષના થયા ત્યારે ખરતરગચ્છનાયક પરમપ્રભાવક સુવિહિતશિરોમણિ આચાર્યવર્ય શ્રીજિનપ્રબોધ-સૂરિજીના પટ્ટધર કલિકાલકેવલી ^૧શ્રીમાન્ જિનચંદ્રસૂરજીનું

જેની પ્રતિલિપિ પરિશિષ્ટમાં આપવામાં આવી છે, શ્રીજિ કશ્ચલ-સૂરિજી અને એમના ગુરુ શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી. તથા શ્રીજિનપદ્મસૂરિજી, શ્રીજિનભદ્રસૂરિજી આદિ મહાન્ પ્રભાવક આચાર્યો આજ વંશના છે. ખરતરગચ્છની વેગડ શાખામાં તેો અધિકાંશ આચાર્યો આજ વંશના હતા. વર્તમાનમાં પણ જાજેડ ગોત્ર ખરતરગચ્છાનુયાયી છે, આ ગોત્રની એક ઐતિહાસિક પ્રશસ્તિ અમદાવાદથી પ્રકાશિત “જૈન પ્રશસ્તિ સંગ્રહ”માં પ્રગટ થઇ છે, બાપૂ પૂર્ણચંદ્ર નાહર સંગ્રહિત “જૈન લેખ સંગ્રહ” લેખાંક ૨૫૦૫ માં આ ગોત્રની મહત્ત્વપૂર્ણ સામગ્રી મળે છે.

૧ ગૃહસ્થાવાસમાં આપ શ્રીજિનકુશલસૂરિજીના પિતૃવ્ય (કાકા) હતા. જેમકે ચરિત્રનાયક કૃત “જિનચંદ્રચતુસમિતિકા” ગ્રંથપરથી દ્વિતિયાય છે આ ગ્રંથનો ઐતિહાસિક સાર અમારા “ઐતિહાસિક જૈન કાવ્ય સંગ્રહનાં” સાર વિભાગ પૃ. ૧૧)માં આપેલ છે અને મૂલ આ ગ્રંથના અંતિમ ભાગમાં પ્રકાશિત છે. “યુગપ્રધાનાચાર્યગુર્વાવલી”માં એમનું જીવન વિગતવાર વર્ણવ્યું છે. જે ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ મહામૂલ્યવાન છે. જૈસલમેર નરેશ કર્ણદેવ જેતસિંહ, સમિયાણા(ગઢસિયાણા)ના સમરસિંહ શીતલદેવ આદિ આપના પરમમકત હતા. આપે સમ્રાટ, કુતુબુદ્દીનને પોતાના

શુભાગમન સમિયાણા (ગઢસિવાણા)માં થયું. ગુરુદેવના અમૃત-
મયી ધર્મોપદેશનો પ્રભાવ બાળકના સુકુમાર મસ્તિષ્ક પર એવો
પડ્યો કે જેથી એઓ સાંસારિક-ભૌતિક કાર્યો પ્રતિઘૃણા કરવા
લાગ્યા, એમણે તત્ક્ષણ પોતાનું સમગ્ર જીવન સંયમમાર્ગમાં વ્ય-
તીત કરવાનું નિશ્ચિત કર્યું. કહેવાનું તાત્પર્ય એટલું જ છે કે
એમના મસ્તિષ્ક અને હૃદયમાં એવી ઠેસ લાગી કે પૂર્વજન્મના
સુંદર સંસ્કારોનો પ્રવાહ અંતર્મુખી પ્રવાહિત થવા લાગ્યો,
જેથી આધ્યાત્મિક સંસ્કૃતિના મૂળભૂત તત્વો પર એમનું
ધ્યાન ચોંટ્યું. નિવાસસ્થાને આવી માતેશ્વરી જયંતશ્રીને
વિનયયુક્ત વચનો વડે વિજ્ઞાપિ કરી કે “માતેશ્વરી ! ગુરુદેવના
સદુપદેશથી પ્રતિબોધ પ્રાપ્ત કરી સંયમમાર્ગ ચલણ કરવાની
મારી પોતાની આંતરિક પ્રબલ મનોભિલાષા છે માટે હે
માતાજી ! કૃપા કરીને મને આજ્ઞા આપો જેથી હું મારું
તથા જગતમાં નિવાસ કરતા એવા અનેકો જીવોનું પણ
યત્નકિંચિત્ કલ્યાણ કરી શકું.” લાડકવાયા પુત્રનાં આવાં
વચન શ્રવણ કરવા માતા જરાયે તૈયાર નહોતી. એટલે
તેણીના હૃદય પર માર્મિક આઘાત થયો, કહેવા લાગી કે
“વત્સ ! તારાં વચન ઘણાંજ પ્રિય અને સુંદર છે પણ મારા
માટે એક માત્ર તુંજ આધાર છે, તારા વિના મારું જીવન
અસાર છે, વળી તું તો હમણાં બાળક છે. ચારિત્ર પાલન
કરવું એ તારા જેવા સુકુમાર બાળકના માટે અતિકઠણ છે.
સંયમ માર્ગમાં પગપગ પર અનેક કષ્ટો વહોરવાં પડશે. પરીપક્ષો

સદૃશ્યોવડે આશ્ચર્યાન્વિત કર્યો હતો. ખરતરગચ્છની પટ્ટાવલિઓ તથા
પ્રાચીન ગીતોમાં આપ કલિકાલકેવલી વિશેષણ થી વિભૂષિત છે.

સહેવાં પડશે, માટે અત્યારે એ વિચારને છોડી સુખ પૂર્વક ઘરમાં રહે. તારાથી તો મને ઘણી ઘણી આશાઓ છે. કોઈ સુલક્ષણસમ્પન્ના-કન્યાને પુત્ર વધૂના રૂપમાં જોવાની મારી ઉત્કંઠા છે. ઉપરનાં શબ્દોમાં માતૃહૃદયની વાસ્તવિકતા પ્રકટ થાય છે. ખરેખર સર્વસાધારણતયા પ્રત્યેક નાગરિક સ્ત્રીની પોતાના જીવનમાં મોટામાં મોટી બે જ અભિલાષાઓ હોય છે. “એક તો કન્યા ઘરમાં આવે અને બીજી જમાઈ તોરણ વીંધે.”

પાઠકો ! જરા વિચાર તો કરો કે આ નાની વયના બાળકની આત્મકલ્યાણકર માર્ગમાં જોડાવાની કેટલી તીવ્ર મનઃકામના છે ? સારી રીતે જો આપણે વિચાર કરશું તો જણાશે કે બાળક અને માતા બન્નેનો ઉદ્દેશ તો સુખ-પ્રાપ્તિજ હતો. પણ બાળકનું ક્ષેત્ર માતાની અપેક્ષાએ વિશેષ વ્યાપક હતું, એટલે કે સ્થાયી સુખની પ્રાપ્તિ માટે હતું.

માતાના મોહયુક્ત વચનો સાંભળી કરમણુકુમારે પોતાનો સુદૃઢ નિશ્ચય આ શબ્દોમાં વ્યક્ત કર્યો-“માતાજી! આ સંસારમાં કેાણુ કેાનું છે ? બધાંયે સ્વાર્થનાં સંગી છે. ઘણીવાર આ કૌટુંબિક સંબંધો પ્રાપ્ત કરી આત્માની ઉન્નતિને બદલે સંસારનીજ વૃદ્ધિ કરી છે. માટે હવે એવા સંબંધોમાં મારી લેશમાત્ર પણ આસ્થા નથી. હું તો ભવભવમાં એકાન્ત હિતકારી ભાગવતી પ્રવ્રજ્યાનોજ સ્વીકાર કરી આત્મકલ્યાણુ કરીશ. જે સમય અત્યારે વ્યતીત થઈ રહ્યો છે તે પાછો આવનાર નથી. આયુષ્ય તો ક્ષણક્ષણમાં ઘટી રહ્યું છે. કેાણુ જાણુ કાલે શું થશે ? માટે કૃપા કરીને શીઘ્રતાથી અનુમતી આપો” પુત્રના આત્મકલ્યાણુર્થે આવા નિશ્ચયાત્મક વચનોથી માતાની ઈચ્છા ન હોવા છતાં પણ આજ્ઞા આપવીજ પડી.

દીક્ષા

વિ. સં. ૧૩૪૭ ફાગણ શુદ્ધ ૮ શુભ મુહૂર્તમાં શ્રીજિન-
ચંદ્રસૂરિજીના કરકમલોદ્ધારા ધામધૂમ પૂર્વક કરમણુકુમારે
દીક્ષા અંગીકાર કરી અને કુશલકીર્તિ નામ રાખવામાં
આવ્યું. આ પ્રસંગે શ્રીદેવવલ્લભ તથા ચારિત્રતિલક સાધુ અને
રત્નશ્રી સાધ્વીની દીક્ષા તથા માલારોપણ આદિ સુકાર્યો થયાં,
સાથે સાથે ચૌહાણ શ્રીસોમેશ્વર મહારાજ દ્વારા કરાવેલા
વિસ્તૃત પ્રવેશ મહોત્સવ સહિત શ્રીશાંતિનાથ સ્વામીની
સ્થાપના પણ સાંબાહડ. ભાંભીમા. ભાં. જગસિંહ. ભાં. ખેત-
સિંહ દ્વારા નિર્માપિત ચૈત્યમાં કરવામાં આવી.

વિદ્યાધ્યયન

તે સમયમાં આચાર્યવર્ય શ્રીજિનચંદ્રસૂરીશ્વરજીનો શિષ્ય
સમુદાય ખડોળા પ્રમાણમાં હતો. જેમાં ઉચ્ચકોટિના વિદ્વાન
અને ગ્રન્થકારો પણ વિશેષ પ્રમાણમાં હતા. સંસ્કૃત પ્રાકૃ-
તાદિ ભાષાઓના પ્રકાંડ વિદ્વાન મુનિપુંગવોની છત્રછાયામાં
કુશલકીર્તિનો વિદ્યાધ્યયન પ્રારંભ થયો. અધ્યાપકોમાં પ્રધાનપદે
‘વિવેકસમુદ્ર ઉપાધ્યાય વયોવૃદ્ધ ગીતાર્થ’ અને પ્રકાંડપ્રતિભા-

૧ આ ઉપાધ્યાયજીએ શ્રીજિનેશ્વરસૂરિજી મહારાજ પાસે વિ. સં.
૧૩૦૪ મિતિ વૈશાખ સુદિ ૧૪ના રોજ દીક્ષા ગ્રહણ કરી હતી. એજ
આચાર્ય મહારાજે વિ. સં. ૧૩૨૩ ખીજા જ્યેષ્ઠ શુદ્ધ ૧૦ના રોજ
જેસલમેરમાં વાચાનાચાર્ય પદથી અલંકૃત કર્યા, સં. ૧૩૪૨ વૈશાખ
શુકલ ૧૦મી એ જાસોરમાં શ્રીમહાવીરચૈત્યમાં શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજીએ
આપશ્રીને ઉપાધ્યાય પદ સમર્પિત કર્યું. સંવત્ ૧૩૭૯ જ્યેષ્ઠ કૃષ્ણ
૧૪ પાટણમાં અનશન કરી જ્યેષ્ઠ શુદ્ધ ૨ના દિવસે સ્વર્ગવાસી થયા.

સંપન્ન વિદ્વાન હતા. કે જેમની પાસે શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી
 ૧ શ્રીરાજેન્દ્રચંદ્રસૂરિ ૨ દિવાકરાચાર્ય ૩ રાજશેખરાચાર્ય વાચક

જેનું વર્ણન અત્રે જીગ્મ પ્રકરણમાં આપ્યું છે. આ વાચનાચાર્યની કૃતિઓ-
 મંથી સમ્યક્ત્વ પર નરવર્મચરિત્રની ૧૩૮ પત્રની પ્રાચીન પ્રત-શ્રીવિજય
 ધર્મસૂરીજી જ્ઞાન મંદિર આગરામાં સુરક્ષિત છે, પુણ્યસારકથા (પ્રકાશિત
 શ્રીજિનદત્તસૂરિ પ્રાચીન પુસ્તકોદ્ધાર કુંડ સૂરત) સંવત ૧૩૩૪
 જેસલમેરમાં રચિત ઉપલબ્ધ છે. ઉપરની બન્નેય કૃતિઓ વાચનાચાર્યની
 પ્રતિભાના મહાન સૂચક છે. સંસ્કૃતાદિ દરેક ભાષાઓ પર આપનો
 સમાનાધિકાર પ્રશંસનીય હતો.

૧ શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજીએ સં. ૧૩૪૭ જેઠ વદિ સાતમે ભીમપક્ષીમાં
 આપને દીક્ષા ગ્રહણ કરાવી હતી, ઉપાધ્યાય શ્રીવિવેકસમુદ્રગણિ પાસે
 આપે વ્યાકરણ, તર્ક, ન્યાય, અલંકાર, જ્યોતિષ અને સ્વપર સિદ્ધાંતોનું
 તલસ્પર્શી અધ્યયન કર્યું હતું, વિ. સં. ૧૩૭૩માં જ્યારે આચાર્યવર્ય
 શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી દેવરાજપુર(દેરાડર)માં હતા ત્યારે ત્યાંથી શેઠ વીસલ
 અને મહણસિહને પાટણ મોકલી ત્યાંથી બોલાવ્યા ત્યારે ઉપાધ્યાયજીએ
 પુણ્યકાર્તિને સાથે દઈ આપને આચાર્યશ્રીપાસે પાઠવ્યા, આચાર્ય મહારાજે
 આપને નિનિ મૃગશિર કૃષ્ણા હના રોજ આચાર્ય પદ સમર્પણ કર્યું હતું.

૨ આચાર્ય શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિજીએ જાલોરમાં વિ. સં. ૧૩૩૧ ફાગણ
 શુદ્ધ ૫ ના રોજ આપને દીક્ષા આપી ચિરકાર્તિ નામથી પ્રસિદ્ધ કર્યા,
 વિ. સં. ૧૩૪૪ માગશર સુદિ ૧૦ ને જાલોરના મહાવીરચૈત્યમાં શ્રીજિન-
 ચંદ્રસૂરિજીએ આચાર્યપદ આપી દિવાકરાચાર્ય નામથી પ્રબોધિત કર્યા.

૩ આપે વિ. સં. ૧૩૧૪ ચૈત્ર સુદી ૧૪ ના રોજ શ્રીજિને-
 શ્વરસૂરિજી પાસે ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું. સં. ૧૩૪૧ વૈ. સુ. ૩ ને દિવસે
 શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિજીએ જાલોરમાં વાચકપદ આપ્યું અને વિ. સં.
 ૧૩૬૪ વૈશાખ વદિ ૧૩ ને રોજ જાલોરમાંજ શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજીએ

રોજ દર્શન ગણિ. વાચક સર્વરાજ રંગણિ આદિ અનેક વિદ્વજ્જનમાન્ય અપ્રતિમ પ્રતિભાસંપન્ન વિદ્વાનોએ પણ હૈમ-વ્યાકરણ બૃહદ્વૃત્તિ (૩૬૦૦૦), મહાતર્કલક્ષણ. સાહિત્ય અલંકાર જ્યોતિષ અને સ્વપરના દર્શન શાસ્ત્રોનું સુનુશ્ચિત અધ્યયન કર્યું હતું. આપણા ચરિત્રનાયકનો પણ અભ્યાસ ઉપયુક્ત ઉપાધ્યાયજી પાસે થયો હતો. એ વાત તેમની સ્વયંનિર્મિત “ચૈત્યવંદનકુલકવૃત્તિ”ની પ્રશસ્તિના નિમ્નલિખિત શ્લોકથી સિદ્ધ થાય છે.

“તન્મૌક્તિકસ્તવકસેવ્યપદોડુવેલ-મસ્તાવસંવરધરઃ કુપથપ્રમાથી ।

વિદ્યાગુરુર્મમ વિવેકસમુદ્રનામો-પાધ્યાય इद्धतरत्ननिधिर्बभूव ॥૧૧॥

આચાર્ય નામનું મહા મૂલ્યવાન પદ અર્પિત કર્યું. આપનો વિહાર પ્રદેશ બહુજ વિસ્તૃત હતો. બિહારના રાજગૃહ આદિ તીર્થોની યાત્રાઓ પણ આપે કરી હતી. એમનો શ્રાવક સમુદાય પણ વિદ્વાન હતો. ઠ. ફેરુએ આજ વાચનાચાર્ય પાસે વિ. સં. ૧૩૪૭માં “યુગપ્રધાન ચઉપધ” ની રચના કત્રાણામાં કરી. વિશેષ માટે જુઓ ‘વિશાલ ભારત’ મે-જુન ૧૯૪૭

૧ આપ પાલનપુરમાં વિ. સં. ૧૩૧૫ અષાઢ સુદિ ૧૦ના દિવસે શ્રીજિનેશ્વરસૂરિના હસ્તક્રમલ દ્વારા દીક્ષિત થયા. વિ. સં. ૧૩૪૬ વૈશાખ કૃષ્ણ ૧ જલોરમાં શ્રીજિનચંદ્રસૂરિએ વાચનાચાર્ય પદ આપ્યું.

૨ સં. ૧૩૨૨-માઘસુદિ ૧૪ના રોજ વિક્રમપુર-(આજનું ખીકા-નેર નહીં કિંતુ જેસલમેરસ્ટેટ સ્થિત)માં આપની દીક્ષા થઈ, સં. ૧૩૪૨ વૈશાખ સુદિ ૧૦ જલોરમાં શ્રીમહાવીર ભગવાનના મંદિરમાં શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજીએ વાચક પદ આપ્યું. આપની કૃતિ ગણધરસાદૃશતકલધુવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ છે જેનું પ્રકાશન શ્રીજિનદત્તસૂરિજાનભંડાર સૂરતથી થયું છે.

વાચનાચાર્ય પદ

સંવત ૧૩૧૫માં ફલવર્દિકા-૧ફલોધી-પાર્શ્વનાથજીની બીજી વાર યાત્રા કરી શ્રીજિનચંદ્રસૂરીશ્વરજી નાગપુર-નાગૌર-પધાર્યા ત્યારે ત્યાં મિતિ માહ સુદિ ૧૨ ના રોજ ૨મંત્રીદલીય ઠ. વિજયસિંહ ઠ. સેદુ સા. રૂદા આદિ યોગિનીપુર-દિલ્લી સંઘના પ્રમુખ શ્રાવક તથા ડાલામઉના ૨મંત્રીદલીય ઠ. અચલ આદિ સમુદાય કન્યાનયન-કન્નાણા-(દાદરીથી ૪ માઈલ) આસિકા-હાંસી, નરભટાદિ વિભિન્ન સ્થાનોના નિવાસી સમસ્ત વાગ્ગડ-વાગડ-દેશના સંઘ, મં. મૂધરાજ આદિ કોશવાણાના સમુદાય તથા સમગ્ર સપાદલક્ષ દેશના સમૂહ, જાવાલિપુર-જલોરના શાહ સુભટ શમ્યાનયન આદિ મારવાડના શ્રીસંઘો એકત્ર થવાથી વિરાટ ઉત્સવ પ્રારંભ થયો, ભિન્ન ભિન્ન સ્થાનો પર સદાવ્રતો ખોલાયાં જિનચૈત્ય-મંદિરોમાં નૃત્ય, વાર્જિત્રાદિ-સહ પૂજન થયાં. અને સ્વધાર્મિક વાત્સલ્ય આદિ અનેક ધાર્મિક સુકૃત્યો થયાં. બહુ સંખ્યક શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ યથાશક્તિ વ્રતો અંગીકાર કર્યાં માલા રોપણાદિ માટે નંદી મહોત્સવ કર્યો તેસમયે મુનિ શ્રીસોમચંદ્ર અને સાર્ધી શીલસમૃદ્ધિ દુર્લભસમૃદ્ધિ, ભુવનસમૃદ્ધિ એ ચારને દીક્ષા આપવામાં આવી.

૧ અહીંના વિધિચૈત્યમાં વિ. સં. ૧૨૩૪ માં શ્રીજિનપતિસૂરિજીએ શ્રીપાર્શ્વપ્રભુની સ્થાપના કરી, વિશેષ માટે જૂઓ-(જૈન સત્ય પ્રકાશ)

૨ આ જાતિના સંબંધમાં “મહત્તિયાણુજાતિ” નામનો અમારો લેખ જોવા લગ્નામણુએ જે “ઓસવાલ નવયુવક” વર્ષ ૭ અંક ૬માં છે.

પંડિત 'જગતચંદ્ર'ને વાચનાચાર્ય પદ અને 'ધર્મ'માલા તથા
 'પુણ્યસુંદરી' ગણિનીને પ્રવર્તિની-પદો આપ્યાં.

આલકાલથીજ પ્રતિભાનો વિકાસ અત્યધિક હોવાથી આપણા
 ચરિત્રનાયક વિદ્યાધ્યયનમાં અત્યન્ત દત્તચિત્ત હતા. અત્યારે
 એઓ પોતાના અને અન્ય દર્શનોના સાહિત્ય વિષયક મૂલગત
 રહસ્યોનું ગંભીર અવગાહન કરી ચૂક્યા હતા. એટલે ન્યાય અને
 વ્યાકરણ જેવાં અસાધારણ વિષયોમાં એમની ગતિમતિ અતિ
 આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરે તેવી હોવાથી અને ઉચ્ચકોટિના મુનિ
 યોગ્ય ગુણોનો વિકાસ થયો હોવાથી આચાર્ય શ્રીજિનચંદ્ર-
 સૂરિજીએ તેમની યોગ્યતાનું સર્વાંગીણ પરીક્ષણ કરી તેઓને
 વાચનાચાર્ય પદથી અલંકૃત કર્યાં.

ઉપરના મહોત્સવાનંતર કલિકાલકેવલી શ્રીજિનચંદ્ર-
 સૂરિજી ઠક્કુર વિજયસિંહ ઠ. સેદ્. ઠ. અચલસિંહ ઇત્યાદિ
 વિશાલ શ્રીસંઘ સાથે ક્લોધી આવી ભગવાન શ્રીપાર્શ્વનાથજીની
 ત્રીજી વાર યાત્રા કરી વિસ્તૃત સંઘમાં ઘણાં શ્રીમંતો હોવાથી
 તીર્થસ્થાનમાં આર્થિક આવક પણ સારી થઈ. તદનંતર વિ.સં ૦
 ૧૩૭૫ વૈ. કૃ. ૮ ને દિવસે પૂજ્ય આચાર્યવર્ય નાગૌર પધાર્યા.
 મહત્તિયાણુ ઠ. અચલસિંહે સમ્રાટ કુતુબુદ્દીન પાસેથી રસ્તામાં
 કોઈ પણ રાજ્ય તરફથી વિદ્વો ઉપસ્થિત ન થાય એવા પ્રકારનું

૧ એઓએ શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિજી પાસે વિ. સં ૧૩૪૦ જેઠ વદિ ૪
 ના દિવસે જલોરમાં દીક્ષા ગ્રહણ કરી હતી.

૨ શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિજી પાસે વિ.સં. ૧૩૩૩ જેઠ વદિ ૭ ના રોજ
 પરમપુત્રીત શત્રુજય તીર્થમાં એમણે દીક્ષા લીધી હતી.

૩ વિ. સં. ૧૩૪૧ જેઠ વદિ ૪ને દિવસે શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિજી
 પાસે જેસલમેરમાં આપશ્રીએ દીક્ષા લીધી હતી.

ફરમાન-આજ્ઞા પત્ર પ્રાપ્ત કરી હસ્તિનાપુર, મથુરા માટે વિશાલ સંઘ કાઢી ક્રમશઃ આમાનુઆત વિહાર કરતાં હસ્તિનાપુર આવ્યા. લક્ષિતપૂર્વક તીર્થવંદના કર્યા બાદ દિલ્લીસમ્રાટ કુતુબુદ્દીનને પણ પોતાના ઉત્કટ ચારિત્રબલ તથા ઉપદેશના પ્રભાવથી પ્રભાવિત કરી ખંડાસરાયમાં રોકાયા, ત્યાંથી મથુરાની યાત્રા કરી પુનઃ દિલ્લી આવી ખંડાસરાયમાં ચાતુર્માસ રહ્યા.

અત્રે અમારે પ્રસંગવશ નોંધવું જોઈએ કે ઉપર્યુક્ત સમયમાં પણ કોઈ કોઈ હેતુએ ચૈત્યવાસિઓનું અધિક પ્રાબલ્ય અવશ્ય હતું એટલે આચાર્ય મહારાજ ને આ સંઘયાત્રામાં થોડું-ઘણું કષ્ટ પણ અવશ્ય સહેવું પડ્યું. જેનો વિસ્તૃત ઉલ્લેખ યુગપ્રધાનાચાર્યગુર્વાવલીમાં આપેલ છે. તેનો માત્ર સાર આ પ્રમાણે છે-દિલ્લી નિકટ દ્રમકપુરીના ચૈત્યવાસી આચાર્ય બાદશાહના કાનમાં યદ્વાતદ્વા વાતો ભરાવી આચાર્ય સહિત શ્રીસંઘને કેદ કરાવ્યા. પરંતુ ગમે તેવાં વાદળાં કેમ ન હોય પણ સૂર્યનું તેજ કાંઈ છાનું થોડુંજ રહી શકે ? જાહેર થઈ જાય.

તેમ થોડીવારમાં તો મૂળસ્થિતિ સામે આવી ગઈ, એટલે બાદશાહે ચૈત્યવાસી આચાર્યને ખંધાવી તાડના-તર્જના કરાવી, પરંતુ આચાર્ય મહારાજ શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી એક અજોડ સમભાવી મહાપુરુષ હતા, એટલે અપકારીની પણ યાતના જોઈ તેમનું હૃદય દ્રવિત થઈ ગયું અને પોતાની લાગવગ વડે પ્રયત્નો કરાવી ચૈત્યવાસીને છોડાવ્યો, ખરેખર અપકાર કરનાર પ્રતે પણ ઉપકારની ભાવના રાખવી એજ ઉચ્ચ પ્રકારની વિચારધારાનું લક્ષણ છે. ઇતિહાસમાં આવા મહામૂલા ઉદાહરણો થોડાંજ જડશે.

પ્રકરણ બીજું

સૂરિપદ અને પ્રતિષ્ઠાઓ

પાછળના પ્રકરણમાં આપણે જોઈ ગયા કે પરમોત્કૃષ્ટ વ્યાખ્યાતા આચાર્ય મહારાજ શ્રીજિનચંદ્રસૂરિ-જીનું જીવન કેટલું સમુજવલ અને અનુકરણીય હતું એ કેવલ ચારિત્રિક સંપત્તિનાજ સ્વામી નહોતા પણ જ્ઞાન અને ક્રિયાનો અપૂર્વ સંગમ-સમન્વયનો ઉત્કૃષ્ટ આદર્શ ઉપસ્થિત કરનાર મહાપ્રભાવક પુરુષ હતા. એમની વકતૃત્વ શક્તિ નિસ્સન્દેહ વિદ્વાનો ને આશ્ચર્ય ચકિત કરે એવી હતી, હો ફેરુ તો એમના માટે લખે છે કે એમણે ચાર રાજ્યોને પ્રતિબોધ આપ્યો હતો, એમનો શિષ્ય સમુદાય પણ વિશેષ-રૂપે આત્મકલ્યાણ પ્રગતિ સાધક માર્ગ પર અવિરત ગતિએ પ્રયાણ કરનારો હતો માનવ સંસ્કૃતિના બૌદ્ધિક વિકાસમાં એમનું સ્થાન જીત્યું છે એ સમયનું પ્રતિબિંબ એમના ગ્રંથોમાં વિદ્યમાન છે.

પ્રતિભા એ અત્યંત મહત્વની વસ્તુ છે, ગમે તે ક્ષેત્રમાં કેઈ પણ માણસ કે વિદ્વાન વિચરણુ કરે, પરંતુ પુરુષાર્થ કરતાં એ પ્રતિભાની આવશ્યકતા અધિક રહ્યા કરે છે. અંતઃચેતના નું જગતરૂપ જ્યાં સુધી આપણે ન કલ્પી શકીએ ત્યાં સુધી પુરુષાર્થ પણ શા કામનો ? મહાપુરુષો આ સંસારમાં જેટલા થયા છે તે પ્રતિભા લઈને જ અવતર્યા હતા. એમનું

કાર્ય હરેક રીતે સફલ થવામાં પ્રતિભાને ખાસ કારણ માનીએ તો જરાએ અનુચિત નથી. શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી સાક્ષાત પ્રતિભા-સ્વરૂપ હતા, એમની આ પરંપરા આગળ પણ ચાલી હતી.

શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી ખંડાસરાયમાં ચોમાસું વિરાજતા હતા તે દરમ્યાન કર્મસંયોગવશાત્ અચાનક એમના શરીરમાં કમ્પરોગ ઉત્પન્ન થયો. ત્યારે સ્વજ્ઞાન-ધ્યાન ખળે પોતાને અદ્વૈતાનુભૂતિ પોતાના હસ્તદીક્ષિત લક્ષણ, તર્ક, સાહિત્ય, અલંકાર અને જ્યોતિષાદિ શાસ્ત્રોના પારંગત વિદ્વત્શિરોમણિ પરમ દાર્શનિક શ્રીકૃષ્ણકીર્તિગણિને સ્વપદ યોગ્ય જાણીને આચાર્ય મહારાજે આચાર્ય પદ પર જોસાડવાની તથા એમનું સૂરિપદપ્રાપ્તિ પછીનું શુભાભિધાન આદિ બાબતોની આવશ્યક યોગ્ય શિક્ષા વગેરે પર પ્રકાશ પાડનારો એક પત્ર રાજેન્દ્રચંદ્રાચાર્ય ઉપર લખી શ્રાવક શ્રીમાન્ ઠ વિજયસિંહને સુપ્રત કર્યો. આચાર્ય દેવની પ્રકૃતિ વિકૃત હોવા છતાં પણ રાણા માલદેવ ચૌહાણનું અત્યન્ત આગ્રહભર્યું આમંત્રણ આવવાના કારણે દિલ્લીથી મેદિનીપુર-મેડતા તરફ પ્રયાણ કર્યું, માર્ગમાં એક માસ સુધી કન્યાનયન-કન્નાણમાં સ્થિરતા કરી, ત્યાં શ્વાસાદિનો વ્યાધિ એકાએક વધી પડવાથી ચતુર્વિધસંઘ સમક્ષ ખમત-ખામણા કર્યા અને પોતાના અધિક વિદ્યાસપાત્ર પ્રવર્તક શ્રીમાન્ જયવલ્લભ ગણિ સાથે સમુદાય વિષયક આવશ્યક વિચારણા કરી ઉપર્યુક્ત રાજેન્દ્રચંદ્રાચાર્ય ઉપર ગચ્છનાયક પદ યોગ્ય સર્વશિક્ષાસૂચક એક ખીજે પત્ર પણ લખી જયવલ્લભ ગણિને આપી દીધું. ત્યારપછી

૧ એમની દીક્ષા સં. ૧૩૨૨ માધ સુદિ ૧૪ વિક્રમપુરમાં શ્રીજિન-પ્રબોધસૂરિજીના કરકમલો દ્વારા થયે હતી.

જ્યારે સ્વાસ્થ્યમાં થોડો ઘણો ફેરફાર થયો એટલે રાણા માલ-દેવે આપેલ નિમંત્રણનું ધ્યાન રાખી મેડતા તરફ વિહાર લાંખાવ્યો અને કમશઃ ત્યાં પહોંચી ૨૪દિવસની સ્થિરતા કર્યા બાદ કોશવાણા પધાર્યા. અહીં વિક્રમ સંવત ૧૩૭૬ આષાઠ સુદિ ૯ને દિવસે દોઢ પહોર રાત્રિ વ્યતીત થયા બાદ અનશન આરાધના પૂર્વક આ અસાર સંસારથી સદાને માટે વિનશ્વરશીલ ભૌતિક શરીરની અપેક્ષાએ વિદાય લીધી.

એમના સ્વર્ગવાસથી શ્રીસંઘમાં બહુજ ગમગીન વાતાવરણ બન્યું ભક્ત શ્રાવક શ્રાવિકાઓને ઘણુંજ દુઃખ થયું, એવા સર્વગુણસમ્પન્ન આચાર્યનો વિરહ કયા ભક્ત પુરુષને ન સાલે ? પરંતુ કાળચક્ર આગળ કોઈ શું કરી શકે ? જેટલું આયુષ્ય છે એ પૂરું થયા બાદ મોટા ઋષિમુનિઓ તીર્થંકર મહારાજાઓ પણ વધારી શકતા નથી તો પછી બીજા સાધારણ માણસનું તો કહેવુંજ શું ? શ્રીસંઘની હાર્દિક ભક્તિ ગુરુ-મહારાજ પર અગાધ હતી અતઃ એમની ચિર સ્મૃતિ માટે સ્થાનીય શ્રીસંઘે એક સુંદર સ્તૂપ બનાવરાવી પ્રતિષ્ઠિત કરાવ્યો.

ત્યાર પછી કોશવાણામાં ચાતુર્માસ રહેલા શ્રીજયવલ્લભ-ગણિ પણ ચાતુર્માસ બાદ સૂરિજી પ્રદત્ત આચાર્ય પદ વિષયક પત્ર લઈ વિહાર કરી ‘ભીમપદ્મી રાજેન્દ્રચંદ્રાચાર્ય’ પાસે આવ્યા.

૧ આ ગામ પાલણપુર એજન્સીના ડીસાકેમ્પથી ૧૬ માઈલ પશ્ચિમ દિશામાં આવેલ છે જે અત્યારે બીલડી તરીકે વિખ્યાત છે. વિશેષ પરિચય પ્રાપ્ત કરવા માટે “જૈન યુગ” ૧૯૮૫-૮૬ વાર્ષિક કાર્તિક અંકમાં મુનિરાજ શ્રીકલ્યાણ વિજયજીનો “ભીમપદ્મી અને જૈન તીર્થ રામસૈન્ય” નામક નિબંધ જોવા વિનંતિ છે.

પત્ર વાંચી આચાર્યશ્રી પ્રમુદિત થયા અને જયવલ્લભગણિ-
આદિ તમામ સાધુ સમુદાય સહિત પાટણ તરફ વિહાર
કર્યો. અને ક્રમશઃ ત્યાં પહોંચ્યા, તે સમયે ત્યાં લયકર દુષ્કાળ
હોવા છતાં પણ સ્વજ્ઞાનળે ચતુર્વિધ સંઘનું કલ્યાણ જાણી
પૂજ્યશ્રી ગુરુદેવની બહુમૂલ્ય આજ્ઞા પ્રતિપાલનાર્થે આચાર્ય-
શ્રીએ સં. ૧૩૭૭ જેઠ વદિ ૧૧ કુંભ લગ્નમાં સૂરિપદ
સ્થાપનાનું શુભ મુહુર્ત નક્કી કર્યું. આ વૃત્તાંત જ્ઞાત
કરીને સુશ્રાવક જલદહણના પુત્રરત્ન શેઠ *તેજપાલ ગુરુ-
ભક્તિથી પ્રેરાઈ પોતાના નાના ભાઈ રુદ્રપાલ સાથે પદ સ્થાપના
મહોત્સવ પોતા તરફથી કરવા માટે એકદમ ઉત્કંઠિત થઈ ગયા,
જ્યારે આચાર્યશ્રી પાસેથી એમના શુભ મનોરથો પૂર્ણ
થવાની આજ્ઞા મળી એટલે તેજપાલે યોગિનીપુર-દીલ્લી-ઉચ્ચ-
નગર, દેવગિરિ-દોલતાબાદ-ચિતૌડ અને ખંભાત આદિ મોટા
નગરોમાં રહેલ ગુરુભક્ત શ્રાવકો અને સ્વપરિચિત મિત્રો
પર શીઘ્રગામી પત્રવાહકો દ્વારા આમંત્રણ પત્રિકાઓ પાઠવી,
યદ્યપિ તે સમયમાં આજના જેવી ટપાલની તીવ્ર વ્યવસ્થા
તો નહોતી પણ શેઠે હર્ષિત થઈ એવી વ્યવસ્થા કરી કે
થોડા દિવસોમાં દેશ દેશાંતરે ઉપર્યુક્ત સંવાદ પહોંચી વળ્યો.
ક્રમશઃ ચારે દિશાઓથી શ્રીસંઘ પાટણમાં આવવા લાગ્યો, એજ

*એમના પિતા જલદહણ શ્રીજિનપ્રમોદસૂરિજીના નાના ભાઈ હતા
એમનાંજ વંશમાં મંત્રીશ્વર કર્મચંદ્ર વચ્છાવત જેવા મહાપુરુષ થયા.
કર્મચંદ્રવંશપ્રત્યંબ-વૃત્તિ અને પદ્માવલીઓમાં એમના જીવન પટપર
પ્રકાશ નાંખનારી અનેક નૂતન વિગતો જડે છે, ઉક્ત વંશપ્રત્યંબ મૂલ
હિંદી અનુવાદ સહિત મહામહોપાધ્યાય સ્વ. ગૌરીશંકરજી હીરાચંદ ઓઝા
એ છપાવ્યો છે એટલે તેનું પિષ્ટ પેષણ અત્રે અનુચિત છે.

સમયે દિલ્લીના ૬૦ વિજયસિંહ પણ પૂર્વોદ્ધિલખિત શિક્ષા યુક્ત પદ્મવસ્થાપત્ર લઈ પાટણ આવ્યા. પાટણમાં અત્યારે કોઈ જુદોજ રંગ જામ્યો હતો. જ્યાં જુઓ ત્યાં આનંદ વિલીન લોકસમૂહ દૃષ્ટિગોચર થતો હતો. ખરેખર પુણ્યવાન આત્માઓનો જ્યાં નિવાસ હોય છે ત્યાં જન્મદુઃખી પણ પોતાના દુઃખને ક્ષણવાર માટે વીસરી જાય છે. (અનુવાદકના જીવનમાં આ પંક્તિ સોળ આના ઊતરી છે.) એ પવિત્ર આત્માઓનો અતુલનીય પ્રભાવ છે.

ચારે તરફના સંઘો એકત્ર થયા જાણી રાજેન્દ્રચંદ્રાચાર્યે મહામહોપાધ્યાય વિવેકસમુદ્રગણિ, પ્રવર્તક જયવલ્લભગણિ હેમસેનગણિ, વાચનાચાર્ય ૧ હેમભૂષણ આદિ ૩૩ મુનિઓ અને ૨ જયદિર્ઘ મહત્તરા, પ્રવર્તિની બુદ્ધિસમૃષ્ઠિ ગણિની, પ્રવર્તિની પ્રિયદર્શના આદિ ત્રેવીસ આર્યાઓ આદિ સમસ્ત શ્રીસંઘ સન્મુખ પ્રવર્તક જયવલ્લભગણિ અને ૬૦ વિજયસિંહદ્વારા પ્રાપ્ત સ્વર્ગીય શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજીના આજ્ઞાપત્રો વાંચી સંભળાવ્યા.

૧ એમની દીક્ષા સં. ૧૩૨૪ માર્ગશીર્ષ દ્વિતીયા શનિવારના રોજે જલોરમાં શ્રીજિનેશ્વરસૂરિજીના વરદ હસ્તે થઈ, સંવત ૧૩૬૧ ખીજ વૈશાખવદિ ૧૦ ના રોજ સમિયાણા(ગઢસિવાણા)માં શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજીએ વાચક પદ આપ્યું, શ્રીજિનકુશલસૂરિજીએ સંવત્ ૧૩૭૮ માઘસુદિ ૩ના દિવસે ભીમપટલીમાં આપને ઉપાધ્યાય પદથી ત્રિભૂષિત કર્યા.

૨ આપ ઠ. હાંસિત્ર પુત્ર દેહડાના નાના ભાઈ ઠ. ચિરદેવતી પુત્રી હતાં, સંવત ૧૩૪૨ વૈશાખ સુદી ૧૦ ને જલોરનાં મહાવીરચૈત્યમાં શ્રીજિનચંદ્રસૂરિ પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી, નામ રતનમંજરી પાડ્યું. સ. ૧૩૬૮ શ્રા. વ. ૧ લગભગ ભીમપટલીમાં ઉપયુક્ત આચાર્યવર્ધ જિનચંદ્રસૂરિજીએ મહત્તરાપદ આપી જયદિર્ઘ નામ રાખ્યું હતું.

શ્રીસંઘ પણ કલ્યાણકારક આજ્ઞાથી હર્ષોદ્ધાસ વ્યક્ત કરે એ સર્વથા સ્વાભાવિક છે. આધ્યાત્મિક સંસ્કૃતિની દીવ્યજ્યોતિને કાયમ રાખનાર મહાપુરૂષોના આવા મહામાંગલ્યકારી કાર્યોના શુભ સંવાદ કયા ગુરૂભક્તને પરમોત્કૃષ્ટ આનંદના મહાસાગરમાં ઝોલાં ન ખવરાવે ? કારણ કે પ્રાચીન કાલમાં જૈન સમાજમાં પૂજ્યોનાં અનુશાસનનું પાલન ધ્યાનપૂર્વક કરવામાં આવતું હતું, ગચ્છનાયકની આજ્ઞાનું પરિપાલન મુનિ અને ગૃહસ્થો આદર પૂર્વક કરવામાંજ પોતાનું કલ્યાણ માનતા. જ્યારથી આવા પ્રકારની સંઘવ્યવસ્થાનો લોપ થયો છે ત્યારથી જૈન શાસનની સાર્વભૌમિક ઉન્નતિમાં પણ ઘણીઘણી બાધાઓ ઉપસ્થિત થઈ છે અને થઈ રહી છે અસ્તુ.

શ્રીરાજેન્દ્રચંદ્રાચાર્યે પૂજ્યશ્રીગુરૂદેવની આજ્ઞાનુસાર વાચનાચાર્ય શ્રીકુશલકીર્તિ ગણિને પરમતારક વીતરાગ પરમાત્મા શ્રી.શાંતિનાથ સ્વામીના ચૈત્ય (મંદિરમાં) શ્રીસંઘ મક્ષસ અત્યન્ત વિશાળ માનવમેદિની સમ્મુખ ધામધુમ પૂર્વક જૈનશાસનમાં પંકાયેલું એવું મહામૂલ્યવાન સૂરિપદ સમર્પિત કરી સ્વર્ગીય આચાર્ય મહારાજ દ્વારાજ સૂચિત “ શ્રીજિન-કુશલસૂરિ ” નામ ઘોષિત કર્યું.

આચાર્યપદ સમયે આખું ચે પાટણ નગર ધ્વજા-પતાકાઓ વડે શણગારવામાં આવ્યું, અનેક પ્રકારના વાજિત્રોના સુમધુર સ્વરો ગુંજિત થઈ રહ્યા હતા, ભાટ અને બન્દીગણ બિરુદાવલી ઉચ્ચારણ કરી રહ્યા હતા, શ્રીસંઘની બાહુલ્યતાના કારણે વિસ્તૃત રાજમાર્ગ પણ સંકુચિત થઈ રહ્યો હતો, આજે શેઠ તેજપાલનું પરમ સૌભાગ્ય હતું કે જેના યોગે સ્વભુજોપાર્જિત

વિત્તનો સદ્વ્યય કરવા આવેા સુંદર સુયોગ તેવણુને પ્રાપ્ત થયેા. યાચકેાને મનોનુકૂળ સૌવર્ણ્ય રૌપ્યમુદ્રાઓ અને અશ્વાદિ વાહન એવંચ સ્ત્ર અન્ન આભૂષણ આદિનું દાન મળ્યું, તે ઉત્સવ પ્રસંગે ત્યાં પાટણમાં ૧૦૦ આચાર્યો ૭૦૦ મુનિઓ અને ૨૪૦૦ સાધ્વીઓ એકત્ર થયેલા, તે બધાઓને વસ્ત્રપાત્રાદિ વંહોરાવીને ત્યાંના બધાએ શ્રાવકોએ સુપાત્રદાનનો સારામાં સારો લાભ મેળવ્યો હતો.

આ પ્રસંગે ભિન્નભિન્ન સ્થાનોથી આવેલા શ્રાવકોએ પણ ધાર્મિક કૃત્યોમાં સ્વવિત્તનો સારા પ્રમાણમાં વ્યય કરી યશ અને પુણ્યોપાર્જન કર્યાં, જેમાં ભીમપદ્મીના શ્રાદ્ધશિરોમણિ સાધુરાજ સામલના પુત્ર વીરદેવ, શ્રીશ્રીમાલ શાહ બીજલના પુત્ર રાજસિંહ, એવંરાજમાન્ય દેવગુરુભક્ત પરમાર્હત મંત્રી-દલીય ઠ. વિજયસિંહ ઠ. જૈત્રસિંહ ઠ. કુમરસિંહ ઠ. જવનપાલ ઠ. પાલડા આદિ સમુદાયે અને સાધુરાજ સુભટના પુત્રરત્ન શાહ મોહન મં. ધન્નૂ ઊંકા, આદિ જલોરના શ્રાવકો તેમજ શાહ ગુણધર આદિ પાટણના તથા વીજાપુરના શાહ તિહુણ આદિ, આસાપદ્મીના ઠ. પઉમસિંહ, ખંભાતના ગો. જૈત્રસિંહ આદિ અગ્રગણ્ય શ્રાવકોનો ઉલ્લેખ વિશેષ મહત્ત્વ રાખે છે.

આ અવસરે માલારોપણ નન્દીમહોત્સવ તથા શ્રીશાંતિનાથજીના મંદિરમાં અષ્ટાન્હિકા મહોત્સવો થયાં. જેસલમેરીય જ્ઞાનભંડારના વિસ્તૃત સૂચીપત્રથી જણાય છે કે એજ વર્ષમાં શ્રીશ્રીમાલ દેહાના પુત્ર આનાએ સૂરિજી મહારાજના ઉપદેશથી નૈષધ કાવ્યની તાડપત્રીય પ્રતિ ખરીદી જેની પ્રશસ્તિ “જેસલમેર ભાંડાગારીય ગ્રંથાનાં સૂચિ” પૃ. ૧૪માં છપાઈ ચુકી છે.

ગચ્છનાયક પદ પ્રાપ્ત કર્યા બાદ સૂરિજી મહારાજ ભીમપદ્મી

તરફ પધાર્યા, ત્યાં વીરદેવ શ્રાવકે વિશેષ સમારોહ પૂર્વક પ્રવે-
શોત્સવ કરી ગુરુભક્તિનો અભૂતપૂર્વ લાભ પ્રાપ્ત કર્યો. સંઘનો
વિશેષ આગ્રહ હોવાથી અને ધર્મોન્નતિનો લાભ જાણીને
આચાર્ય થયા બાદ પ્રથમ ચાતુર્માસ અત્રેજ ચાપન કર્યું.

સં. ૧૩૭૮ માઘ સુદિ ૩ ના રોજ ભીમપદ્મીના શેઠ
વીરદેવ તથા અન્ય શ્રાવક સમુદાયે પાટણના શ્રીસંઘ સાથે દીક્ષા
માલારોપણ નિમિત્તે નન્દીમહોત્સવો તથા સાધર્મિક વાત્સલ્ય,
સંઘપૂજા આદિ ધાર્મિક કાર્યો કરી કરાવી ધર્મની વિશેષ પ્રભા-
વના કરી, આ પ્રસંગે રાજેન્દ્રચંદ્રાચાર્યે પણ માલા ગ્રહણ કરી,
દેવપ્રભુ મુનિને દીક્ષા, વાચનાચાર્ય હેમભૂષણને ઉપાધ્યાયપદ અને
મુનિચંદ્ર ગણિને વાચનાચાર્ય પદ આદિ આપવામાં આવ્યા,
એજ વર્ષમાં પ્રતિજ્ઞાનું પાલન કરવામાં પ્રવીણ પૂજ્યશ્રીએ
પોતાના ધ્યાન જ્ઞાનાદિ બલથી સ્વસમુદાયના અનેક વિદ્વાનોના
સુયોગ્ય પાઠક પ્રકાંડપંડિત શ્રીવિવેકસમુદ્ર ઉપાધ્યાયનું અદ્વિતીય
જાણી ભીમપદ્મીથી પુનઃ પાટણ આવ્યા, ત્યાં મિતી જેઠ
વદિ ૧૪ ના શરીર સ્વસ્થ હોવા છતાં શ્રીવિવેકસમુદ્ર ઉપાધ્યાયને
ચતુર્વિધસંઘ સમક્ષ મિથ્યાદુષ્કૃત અપાવી ક્ષામણા પૂર્વક અન-
શન કરાવ્યું, પરમ કલ્યાણ કારક પંચ પરમેષ્ઠી મહામંત્રનું
ધ્યાન કરતાં કરતાં આરાધના પૂર્વક જેઠ સુદી ૨ ના રોજ ઉપા-
ધ્યાયજી સ્વર્ગવાસી થયા, પાટણના સંઘે સમારોહ પૂર્વક
એમનો સ્વર્ગમનેત્સવ કર્યો, અગ્નિસંસ્કારના સ્થાન પર ઉપાધ્યા-
યજીની સુસ્મૃતિ કાયમ રાખવા માટે સ્થાનીય શ્રીસંઘ તરફથી

૧ સંવત ૧૩૪૭ મિતી જ્યેષ્ઠ વદિ ૭ ને રોજ ભીમપદ્મીમાં
શ્રી જિનાયકસૂરીશ્વરજીએ એમને દીક્ષા અર્પિત કરી હતી.

એક સૌંદર્યસમ્પન્ન સ્તૂપની સ્થાપના કરવામાં આવી જેની પ્રતિષ્ઠા આષાઠ સુદિ ૧૩ ના રોજ આચાર્યશ્રીએ કરાવી હતી. અને એ વર્ષનું આતુર્ભાસ પણ સૂરિજી મહારાજે સંધના અત્યાગ્રહથી પાટણમાંજ કર્યું.

વિ. સં. ૧૩૭૯ મિતી માગશર કૃષ્ણા ૫ ને દિવસે મહાન્ ઋદ્ધિવાળા અનેકો શ્રાવકોની ઉપસ્થિતિમાં શેઠ તેજપાલે શ્રીશાંતિનાથ વિધિચૈત્યમાં જલયાત્રા પૂર્વક પ્રતિષ્ઠાત્સવ મનાવ્યો. તેમાં પાટણના મોટા મોટા શ્રીમંતો અને સમસ્ત રાજ-કર્મચારીઓ પણ સમ્મિલિત થયાં હતાં અને આ સુંદર અવસર જાણી યથાવસરે સ્વવિત્તનો સદુપયોગ કરી કૃતકૃત્ય થયાં. ચાચકોને દાન આપી સંઘ પૂજા કરાવી, અને સાધમિક વાત્સલ્યો કરીને શેઠ તેજપાલે પુષ્કળ દ્રવ્ય વ્યય કર્યો હતો. એજ દિવસે શ્રીશંત્રુજય પર્વત પર શેઠ તેજપાલ તરફથી શ્રીયુગાદિ દેવ પ્રભુના મંદિરની નીવ નાંખવામાં આવી. શાં *નરસિંહના પુત્ર ખીવડશાહે ઉદ્યાપન કર્યું. આચાર્ય મહારાજ શ્રીજિનકુશલસૂરિજીએ શિલા રત્ન અને ધાતુ પિત્તલ-મય શ્રીશાંતિનાથાદિ જિનેશ્વરોની ૧૫૦ પ્રતિમાઓ, સ્વકીય મૂલ સમવસરણુદય, શ્રીજિનચંદ્રસૂરિ + શ્રીજિનરત્નસૂરિ આદિ

*શ્રીશાંતલનાથના મંદિર (જેસલમેર)માં સ્થિરચંદની બનાવરાબેલ શ્રીશાંતિનાથજીની પ્રતિમા સં. ૧૩૭૯ માર્ગશીર્ષ કૃષ્ણા ૫ ની પ્રતિષ્ઠિત વિદ્યમાન છે. નાહર લેખ સંગ્રહ લેખાંક ૨૩૮૮.

+ આ પ્રતિમા તીર્થોધિરાજ શ્રીશંત્રુજય પર વિદ્યમાન છે. જેનો લેખ આ પ્રમાણે છે - સંવત ૧૩૭૧ વર્ષે માર્ગ ૦ વર્દિ ૫ શ્રી-જિનેશ્વરસૂરિશિષ્ય શ્રીજિન(રત્ન)સૂરિમૂર્તિઃ શ્રી જિનચંદ્રમૂરિશિષ્યૈઃ શ્રીજિનકુશલસૂરિભિઃ પ્રતિ ૦ બૃ ૦ સ્વરતરગચ્છે.

સહિત અનેકો અધિષ્ઠાતાઓની મૂર્તિઓ પ્રતિષ્ઠિત કરી.

ઉપર્યુક્ત મહોત્સવોમાં ભીમપદ્મીના શેઠ વીરદેવ અને ભીમપત્તન, ભીમપદ્મી તેમ આશાપદ્મીના અન્યાન્યશ્રાવકોપણુ સંઘ પૂજા સાહુમિવચ્છલ આદિ ધાર્મિક સુકૃત્યો કરવામાં સ્વદ્રવ્યનો સદુપયોગ કરી હર્ષિત થયા, સાધુ સહજપાલના પુત્ર સ્થિ-સ્વંદ્ર અને શાહ ધીણાના પુત્ર ખેતસીએ ઇન્દ્રપદ આદિ મહોત્સવ એવં બીજા વિવિધ ધર્મકાર્યોમાં પુષ્કલ દ્રવ્ય વ્યય કરી જૈનશાસનની મહત્તી પ્રભાવના કરી.

સુયોગ્ય પુરૂષોની યોગ્યતાઓનો અનુભવ જગત્ સ્વય-મેવ કરી લે છે, એ વાત દીપક તુલ્ય સ્પષ્ટ છે. શ્રીમાન્ આચાર્ય મહારાજની વિદ્વત્તા અને પ્રભાવોત્પાદક વ્યાખ્યાન શૈલીની સુવાસ ચારે તરફ ફેલાતાં વાર ન લાગી, જેના ફલ સ્વરૂપ વિભિન્ન નગરોના સંઘો તરફથી ચાતુર્માસ માટે નિમં-ત્રણો આવવાં લાગ્યાં.

ઉત્સવો થયાં બાદ આચાર્યશ્રી વીજાપુર પધાર્યા, ત્યાં ધામધુમ પૂર્વક ભવ્ય પ્રવેશોત્સવ થયો અને શ્રીસંઘની અભ્યર્થનાથી તેઓશ્રીને ચૌમાસુ પણુ ત્યાંજ કરવું પડ્યું. વીજાપુરમાં શ્રીવાસુ-પૂજ્ય ભગવાનના મહાતીર્થની ભક્તિ પૂર્વક યાત્રા કરી સૂરિજી મહારાજ ત્રિશૃંગમ પધાર્યા, સાધુરાજ જેસલના પુત્ર જગધર અને સદાબણે અસંખ્ય નરનારીઓના સમુદાય સાથે બધા-ઓને આશ્ચર્યચકિત કરે એવો ભવ્ય પ્રવેશોત્સવ ઉત્સાહ પૂર્વક કર્યો, ત્યાંથી પુનઃ વિજાપુર આવી ત્યાંના તથા ત્રિશૃંગમના સંઘો સહિત આરાસણુ અને તારંગા જેવા મહાન્ તીર્થોની

યાત્રા કરી મંત્રીદલીય ૬૦ આસપાલના પુત્ર જગતસિંહે સંઘપૂજા સાધર્મિકવાત્સલ્ય, અવારિતસત્ર ધ્વજરોપણાદિ બહુ સંખ્યક ધાર્મિક ઉત્સવો કર્યા. યાત્રાથી પાછાં આવતાં સૂરિજી મહારાજે ત્રીજી ચોમાસું પણ પાટણ કર્યું.

વિ. સં. ૧૩૮૦ કાર્તિક સુદિ ૧૪ના રોજ શેઠ તેજપાલે પોતાના નાના ભાઈ રૂદ્રપાલની સાથે તીર્થાધિરાજ શ્રીશત્રુ-જયમાં સ્વનિર્માપિત નૂતન મંદિરના મૂળનાયક યોગ્ય શ્રીઋષભ-દેવ ભગવાનની કપૂરસમાન સમુજવલ સત્તાવીશ આંગળ પ્રમાણ પ્રતિમાની અંજલશલાકા સૂરિજીમહારાજના હસ્તકમલ દ્વારા કરાવી, આ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ પર અનેક સ્થાનોના સંઘોને પણ આમંત્ર્ય હતા. શ્રીજનપ્રબોધસૂરિ શ્રીજિનચંદ્રસૂરિ કપ-દિયક્ષેત્રપાલ અને xઅંબિકાની પ્રતિમાઓ તથા જુદા જુદા સદ્ગૃહસ્થોદ્ધારા નિર્માપિત અનેકો મૂર્તિઓની અને શત્રુજય મંદિરના શિખર પર ચઢાવવા માટે ધ્વજદંડની પ્રતિષ્ઠાઓ

x મુંબઈના એક શ્રાવક પાસે આ પ્રતિમા છે જેના પર આ પ્રમાણે લેખ ઉત્કીર્ણિત છે.

“સંવત ૧૩૮૦ શ્રીજિનકુશલસૂરિભિઃ શ્રીઅંબિકા પ્રતિષ્ઠિ[તા]તાં”

આજ સંવત્ની પ્રતિષ્ઠિત એક આદીશ્વરજીની ચૌવીસી પ્રતિમા અત્યારે પણ બીકાનેરના શ્રીચિન્તામણી પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં મૂલનાયક તરીકે વિરાજમાન છે. તેનો લેખ આ પ્રમાણે છે.

A સંવત્ ૧૩૮૦ વર્ષે શ્રીજિનકુશલસૂરિભિઃ પ્રતિષ્ઠિતં શ્રી. મંડોવરમૂલનાયકમ્ય (?) શ્રીઆદિનાથાદિચતુર્વિંશતિપદ્મ્ય (?)

B નવલક્ષક રાસલ પુત્ર નવલક્ષક રાજઘાલ પુત્ર....રત્નેન નવ લક્ષક સા. નેમિચંદ્ર સુશ્રાવકેન સા. વીરમ દુસા ઉદેવચંદ્ર કાનહમહં

કરાવી, શાં ધીણાના પુત્ર જેતસિંહાદિ શ્રાવકોએ ઈન્દ્રપદ, યુગાદિદેવ મુખોદ્ઘાટન, માલાગ્રહણ આદિ ધાર્મિક કાર્યોમાં પુષ્કળ દ્રવ્યનો સદ્વ્યય કરી આત્મકર્ત્તવ્યનો પરિચય કરાવ્યો.

આવું પવિત્ર તીર્થસ્થાન અને સુયોગ્ય ચારિત્રપાત્ર ગુરુનો સુસંયોગ એ બે વસ્તુઓ દુર્લભ છે, અતઃ આ પ્રસંગે મિતી માગશર વદિ દના રોજ ઘણાંયે શ્રાવકો સમ્યક્ત્વ ગ્રહણ સમાયિક, પરિગ્રહ પરિમાણાદિ શ્રાવકોચિત વ્રતો અંગીકાર કરી માનવજન્મની સફળતાના માર્ગ પર અપેક્ષાકૃત અગ્રસર થયા.

પ્રકરણ ત્રીજું

સ્તવર્ષની રાજધાની દિલ્હીથી શ્રીમાલ જ્ઞાતીના શેઠ હરના પુત્ર સુશ્રાવક રચપતિએ વિ. સં. ૧૩૮૦માં દિલ્હી સમ્રાટ ગ્યાસુદ્દીન તઘલખની રાજસભામાં પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરનાર પોતાના પુત્ર ધર્મસિંહ દ્વારા પ્રધાન મંત્રી શ્રીનેળ સાહુબની પૂર્ણ સહાયતાથી આ આશયનું એક શાહી ફરમાન (આજ્ઞાપત્ર) કઢાવ્યું કે—“શેઠ રચપતિનો સંઘ તીર્થયાત્રાના શુભ હેતુથી જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં ત્યાંની બધી પ્રાન્તીય સરકારો એમને આવશ્યક સગવડો પૂરી પાડવા વડે દરેક દરેક રીતે સહાયતા કરે અને સંઘની તીર્થયાત્રામાં કોઈપણ પ્રકારનાં વિદ્વો અને બાધાઓ ન આપે”.

ઉપરનું શાહી ફરમાન પ્રાપ્ત કરી રાજમાન્ય શેઠ શ્રીમાન્ રયપતિએ શત્રુજય ગિરનાર આદિ મહાતીર્થોની યાત્રા કરવા માટે નિકળનાર સંઘમાં સન્મિલિત થવા નિમિત્તે પાટણમાં વિરાજમાન પૂજ્ય આચાર્યવર્ય શ્રીજિનકુશળસૂરિજી પાસે વિજ્ઞપ્તિ પત્ર લખી શીઘ્રગામી મનુષ્યો દ્વારા પહોંચાડયું. સૂરિજી મહારાજે પોતાની બધીયે પરિસ્થિતિનો સારી રીતે જાણ કરી તીર્થયાત્રા માટે સંઘ કાઢવાની આજ્ઞા પ્રદાન કરી, ગુરૂદેવનો આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કરી શેઠ રયપતિ અત્યંત પ્રસન્ન થયા, અને પોતાના પુત્રો મહણસિંહ, ધર્મસિંહ, શિવરાજ અભયચંદ્ર તથા પૌત્ર ભીષ્મ અને બંધુ જવણપાલાદિ પરિવારના તમામ લોકો સહિત ગુરૂમહારાજ દ્વારા બતાવેલ વિધિઅનુસાર સંઘની તૈયારી કરવામાં પૂર્ણતયા સંલગ્ન થયા. કારણ કે એ સમયમાં આખા વિશાળ સંઘની આયોજના કરવી એ એક કઠણ કામ હતું, પરંતુ તીર્થલકત પરિવારે પોતાનો મૂલ્યવાન સમય લગાડી થોડા સમયમાં સંઘોચિત સર્વ પ્રકારની તૈયારી કરી લીધી, સંઘવી શેઠ. રયપતિએ દિલ્હીના પ્રમુખ શ્રાવક મંત્રિદ્વીય સાધુ જવનપાલ, દેવગુરૂધર્મલકિત કારક શ્રીશ્રીમાલી શાં ભોજા, શાં છીતમ એવં શિલ્પાદિ અનેક વિષયોના ધુરન્ધર વિદ્વાન રાજમાન્ય ઠ શ્રી.કેરુ, ધામર્ધ નિવાસી શાં રૂપા, ખીજા આદિ લૂણીવડી નિવાસી પંચોલી સાં ક્ષેમંધર આદિ દૂર અને નજીકના શ્રીસંઘને એકત્ર કરી સ્વનિવાસસ્થાન દિલ્હીથી મોટા આડંબર સાથે યાત્રાર્થ પ્રયાણ કરવાનો વિસ્તૃત ઉત્સવ મનાવ્યો, ઉપરજણાવાયું છે કે શેઠ રયપતિના પુત્રરત્ન શ્રીમાન્ ધર્મસિંહનો પ્રભાવ રાજદરબારમાં બહુ સારો હતો, જેના અંગે એમના પ્રયાસથી રાજ્યના પ્રધાન માર્ગથી થઈ ૧૨ પ્રકારના

સુસ્વરોવાળાં વાજિંત્રોથી શાહી સેના સહિત પ્રથમ વૈશાખ વદિ
 ૭ ના રોજ નવીન નિર્માણ કરાવેલ દેવાલય લઈ સમસ્ત
 શ્રીસંઘે દિલ્હીથી પ્રયાણ કર્યું, એ વખતનું એ દૃશ્ય ખરેખર
 દેખવા યોગ્ય મનોહર હતું. સઘવા સ્ત્રીઓ સુંદર સ્વરો સાથે
 હર્ષ પૂર્વક મંગલ ગીતો ગાઈ રહી હતી. અકિંચનોને ઇચ્છિત
 વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ માટે દરેક પ્રકારની વ્યવસ્થા સંઘમાં હતી.
 તેમજ દીન દુઃખી યાચક જનોને મનોભિલષિત દાનદેવાતું હતું,
 ભાટો અને બન્દીજનો ઉચ્ચસ્વરે ખિરુદાવલીનો ઉચ્ચાર
 કરી રહ્યાં હતાં, દર્શકોની અપાર ભીડ જામી હતી. કારણ કે
 જ્યાં આવો મહાન્ ઉત્સવ મંડાયો હોય ત્યાં અગણિત માનવ
 મેદની ઉલરાય એ સર્વથા સ્વાભાવિક છે.

યાત્રાના પ્રથમ દિવસથીજ શેઠ રયપતિએ અન્નક્ષેત્ર
 (દાન શાળા) ખોલી દીધું હતું, સંઘ દિલ્હીથી. પ્રયાણ કરી
 ક્રમશઃ કન્યાનયન (કન્યાણા) આવ્યો, ત્યાં યુગપ્રધાન
 આચાર્ય શ્રીજિનદત્તસૂરિજી મહારાજના વરદ કરકમલોથી શુભ
 મુહૂર્તમાં પ્રતિષ્ઠિત પ્રભુ શ્રીમહાવીર જિન તીર્થનાં દર્શન કર્યાં,
 ત્યાંથી ત્યાંના શ્રેષ્ઠિ પૂના, પદ્મા, રાજા, રાનૂ, ઠંઢેપાલ, શાં કાલા,
 ખારઈ પૂના આદિ સમુદાય તથા આશિકાના દેદા આદિ શ્રાવક
 સમુદાય સંઘ સાથે થયા, એવી રીતે સ્થાન સ્થાન પર પૂજા
 પ્રભાવના આદિ દ્વારા જૈન શારાનની પ્રભાવના કરતો કરતો સંઘ
 અનુક્રમે નરભટ પહોંચ્યો, ત્યાં પણ શ્રીજિનદત્તસૂરિજી મહારાજ
 દ્વારા પ્રતિષ્ઠિત અતિશય યુક્ત નવકુળા પાર્શ્વનાથ ભગ-
 વાનની વિભિન્ન પ્રકારે ભક્તિ પૂર્વક શુદ્ધ હૃદયથી વંદના કરી,
 ત્યાંથી શાં ભીના, દેવરાજ, અને ખાટૂથી શાં ગોવાલ આદિ

નવહા ઝુંઝણું નિવાસી શાં કોણહો આદિ સમુદાય સંઘની સાથે થઈ ગયો, ધીરે ધીરે જૈનશાસનની અખંડ જ્યોતિ જગાવતા જગાવતા સંઘે ફલોધી આવી પાર્શ્વનાથજીની યાત્રા કરી.

સંઘવી શ્રીમાન્ રયપતિ દ્વારા પૂર્વ આમંત્રિત શેઠ હરપાલ પુત્ર ગોપાલ શાં પાસવીર પુત્ર નન્દન, શાં હેમલ પુત્ર કન્હયા, શાં પૂર્ણચંદ્ર પુત્ર હરિપાલ, શાં પેથડ, બાહડ, લાખણ, સીવા, સામલ, કીકટ આદિ ઉચ્ચનગરના શ્રાવકો તથા દેવરાજપુર(દેરાઉર)ના શાં વસ્તુપાલ આદિ કયાસપુરના શાહ મોહણ આદિ મરૂકોટ(મરોટ)ના શાં તલ્હણાદિ સિન્ધુ દેશના સંઘો પણ આવી પહોંચ્યા, એવી જ રીતે નાગૌર આદિ સપાદલક્ષ દેશના શાં લખમસિંહ, મેડતાના શાહ આચા આદિ, કોશવાણના મંં કેદહાદિ, જેવી રીતે નાની મોટી નદીઓ મળી અંતે સમુદ્રમાં ભળે છે. એવી રીતે અનેકો ગામોના શ્રાવકો પણ તીર્થયાત્રાનો લાહો લેવા આ વિશાળ સંઘ રૂપી સમુદ્રમાં ભળવા લાગ્યા.

ત્યાંથી સકલ શ્રીસંઘ ગુઈહાના શાં મેલૂ આદિને લઈ જલોર પહોંચ્યો, ત્યારે ત્યાંના સંઘ તરફથી રાજકીય અધિકારી વર્ગના સહયોગ સાથે સંઘનું ભાવભીનું અતિ ભવ્યસ્વાગત કરવામાં આવ્યું, યાત્રીગણે સમસ્ત જિનાલયોમાં શુદ્ધ ભાવથી દર્શન કરવા રૂપ ચૈત્યપ્રવાડી કરી, જલોરના શ્રાવક મહિરાજ, કોરંટકપુર(કોરટા)ના શાં ગાંગા આદિ અનેક ભાઈ બહેનો સંઘમાં ભળ્યાં, સંઘ ક્રમશઃ શ્રીશ્રીમાલ (ભિન્નમાલ) નગરમાં શ્રીશાંતિનાથ અને ભીમપદ્મી એવં વાયડમાં શ્રીમહાવીર પ્રભુની યાત્રાઓ કરી જેઠ વદિ ૧૪ના ગુજરાત દેશની રાજધાની અણહિલપુર પાટણમાં આવી પહોંચ્યો.

અહિં સ્થાવરતીર્થ શ્રીશાંતિનાથ ભગવાન અને જંગમતીર્થ શ્રીજિનકુશલસૂરિજીના ચરણાવિદોમાં શાહ રયપતિ, શાહ મહાજીસિંહ આદિ સંઘના તમામ ભાઈ બહેનોએ ભક્તિ પૂર્વક વંદના કરી, શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનના વિશાલ દેરાસરમાં અષ્ટાન્હિકા મહોત્સવ કરી પાટણ નગરના અમસ્ત જિનાલયોની વિધિવત્ ચૈત્યપ્રવાડી કરી.

સંઘવી શેઠ રયપતિ, મહાજીસિંહ, શ્રેયો ગોપાલ, જવણપાલ, શાહકાલા, હરિપાલ આદિ પૃથક્ પૃથક્ દેશોના શ્રાવક અને સ્થાનીય શ્રીમંતો પૈકી શેઠ તેજપાલ એવં સંઘના પૃષ્ઠરક્ષક શેઠ રાજસિંહ, શ્રીપતિ પુત્ર કુલચંદ્ર, ધીણા પુત્ર ગોસલ, આદિ પાટણ તથા હમીરપુરના શ્રાવક સમુદાયે આવી આચાર્ય મહારાજને સંઘમાં પધારવાની નિમ્ન શબ્દોમાં વિનંતિ કરી. “પ્રભો! વર્ષાકાલ અત્યન્ત સમીપ છતાંએ સંઘના કલ્યાણ નિમિત્તે આપ અતિશીઘ્ર પધારો, જેથી અમારા બધાએ લોકોની તીર્થયાત્રાની ઉત્કટ ભાવના સફલીભૂત થાય” સંઘની પ્રાર્થનાજ એવી સચોટ હતી કે સૂરિજીમહારાજ તેને ટાળી ન શક્યા, પ્રત્યુત્તર મિતી જેઠ સુદિ ૬ના રોજ શુભ મુહૂર્તમાં ગુરુદેવ શ્રીજિનચંદ્ર સૂરિજીનું ધ્યાન મનમાં કરતા કરતા સૂરિજી મહારાજે ૧૭ સાધુ અને જયદ્ધિમહત્તરા પુણ્યસુંદરી ગણિની પ્રમુખ ૧૯ આર્યાઓ સહિત ગિરિરાજની શુભ યાત્રા નિમિત્તે સંઘ સાથે વિહાર કર્યો.

આપણે ઉપર જોઈ ગયા છીએ કે આ સંઘમાં અનેક મહાધર્મિવાળાં શ્રાવક શ્રાવિકાઓ હતાં જેમાંના આ પ્રધાનપદે છે, સહુથી પ્રથમ આ સંઘસેનાના સેનાપતિ શેઠ રયપતિ, પૃષ્ઠરક્ષક શેઠ રાજસિંહ, પ્રબલ યોદ્ધાઓ શેઠ મહાજીસિંહ, જવણપાલ.

ભોળા, કાલા, ફેર, દેપાલ, ગોપાલ, તેજપાલ, હરિપાલ, મોહણ
આદિ. સંઘ સાથે ૫૦૦ ગાડાં, ૧૦૦ ઘોડા અને બહુ સંખ્યક
પાયદળ હતાં, સ્થાન સ્થાન પર જૈન શાસનની મહાન પ્રભાવના
કરતો સંઘ સંજેશ્વરજી પહોંચ્યો, ત્યાં પુરુષાદ્વાનીય શ્રીપાર્શ્વ-
નાથ પ્રભુની યાત્રા મહાપૂજા, ધ્વજરોપણાદિ શુભ કાર્ય કરીને
મુસલમાન સૂએદારોની સહાયતા તથા અધિષ્ઠાયક દેવના
સાન્નિધ્યથી સમસ્ત શ્રીસંઘ ગિરિરાજ શ્રીશત્રુજયની તળેટી
(પાલીતાણા)માં આવ્યો, ત્યાં શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની સમારોહ
પૂર્વક યાત્રા પૂજા કરી અને આષાઢ વદિ ૬ના રોજ સમસ્ત સંઘે
પરમપુનીત ગિરિરાજની યાત્રા કરી તીર્થપતિ પરમ તારક વીત-
રાગ પરમાત્મા શ્રીઆદિનાથ સ્વામીનાં ભક્તિસિક્ષા હૃદયે દર્શન
કરી ભવ્ય જીવોએ સ્વજન્માંતરના મિથ્યાત્વાંધકારને દૂર કરી
અનિર્વાચનીય આનંદનો અનુભવ કર્યો.

આ ઉપર્યુકત સંઘમાં ઘણા ખરા એવા પણ શ્રાવકો હશે
કે જેણે સર્વ પ્રથમજ આ અતિઉત્તમ તીર્થભક્તિનો લાભ
પ્રાપ્ત કર્યો હશે. પોતાના પરમ આરાધ્ય દેવને નિહાળી કયા
માણસને અવર્ણનીય આનંદ ન થાય ? એવા માણસોના હૃદયમાં
જે અતિ વિશુદ્ધ ભાવનાઓનો ઉદ્ભવ થાય છે તે અન્ય શ્રદ્ધા
વિહીનોને સંભવ નથીજ.

આ યાત્રા કરતાં શ્રીજિનકુશલસૂરિજી મહારાજની માન-
સિક પરિસ્થિતિમાં ખૂબજ પરિવર્તન થયું હતું, પ્રભુની ભવ્ય
પ્રતિમાના શુભ દર્શન કરી હૃદયમાં ઉચ્ચશ્રેણિની ભાવનાઓનો
પ્રવાહ વહેવા લાગ્યો જે સર્વથા સ્વાભાવિક છે. પોતાની ઉત્કૃષ્ટ
વિચારધારાને તરતજ એક સ્થાન પર કેન્દ્રિત કરી સ્વસ્મૃક્ષ્મ-

પ્રતિભા વડે તરતજ નવીન શ્લોકોમાં ભગવાનની સ્તવના કરવા માંડી. એટલું તો દરેક માણસે સ્વીકાર કરવુંજ પડશે કે જ્યારે કોઈ પણ માણસ પવિત્રતમ સ્થાનોમાં પહોંચી જાય છે ત્યારે તેના હૃદયની પરિસ્થિતિની વાત તો કોણ કરે ? પરંતુ થોડી ક્ષણે માટે આખાએ જીવનમાંજ આમૂલ પરિવર્તન થઈ જાય છે. જ્યાં જ્યાં એવા મહાન પુરૂષોએ પોતાના જીવનનો બહુમૂલ્ય ભાગ ગાળી કેવળ માનવ સંસ્કૃતિજ નહીં, પણ પ્રાણીમાત્રના સુખની ગંભીર ગવેષણા કરી છે, એવી જગ્યાએ ભાવનાશીલ વ્યક્તિ પહોંચવાથી આખું એમનું કાર્ય આદર્શ આંખો સામે નાચવા લાગે છે, રોમાંચ થઈ જાય છે, સાડુંએ સંસાર શૂન્યવત્ અવભાસે છે.

મુનિઓએ પોતાની ચિરકાળની ભાવના પ્રભુની ભાવપૂજા કરીને શાન્ત કરી ત્યારે શ્રાવકવર્ગે દ્રવ્ય અને ભાવપૂજાઓ વડે પોતાની ભક્તિ યત્કિંચિત રૂપેણ વ્યક્ત કરી તેમાં સર્વ પ્રથમ સંઘપતિ શેઠ રથપતિએ સપરિવાર પ્રભુના નવાંગોની સ્વર્ણમુદ્રાઓ વડે પૂજા-અર્ચના કરી, ત્યાર પછી અન્ય મહર્ષિ કે શ્રાવક સમુદાયે પણ સ્વશક્તિ અનુસારે પૂજાનો લાભ લઈ નર જન્મની સફળતા માની. એજ દિવસે સૂરિજીએ શ્રીયુગાદિ દેવ સમક્ષ યશોભદ્ર અને દેવભદ્ર નામક કુલ્લકોને દીક્ષા આપી.

જ્યારે આવા વિશાળ શ્રીસંઘનું આગમન પાદલિપ્તપુર (પાલીતાણા)માં થયું ત્યારે અહીં રાજા મહિપાલનું આધિપત્ય હતું એમ યુગપ્રધાનાચાર્યગુર્વાવલિથી ક્ષિત થાય છે, સંઘવી મહોદયે સૌરાષ્ટ્રનરેશનાજ અન્ય દેહ સમા શેઠ મોખ-દેવ અને એમના નાના બન્ધુ તથા શ્રીશ્રીમાલ છજજલ કુલ-

પ્રદીપ રાજસિંહે નાના પ્રકારના મહોત્સવો પૂર્વક સંઘપૂજા સ્વધર્મિવાત્સલ્યાદિ પવિત્ર કાર્યો કરી પુણ્યોપાર્જન કર્યું. આષાઠ વદિ ૮ને દિવસે યુગાદિદેવના મૂલમંદિરમાં શ્રીનેમિનાથજી આદિની પ્રતિમાઓ, સમવસરણુ, શ્રીજિનપતિસૂરિ શ્રીજિનેશ્વરસૂરિ આદિ ગુરુગિઓની પ્રતિષ્ઠા મહાન્ ઉત્સવ સહિત શ્રીજિનકુશલસૂરિજી મહારાજે સ્વહસ્તે કરી, એજ દિવસે પાટણના શેઠ તેજપાલે સ્વઅન્ધુ રુદ્રપાલયુક્ત પાટણમાંજ પૂર્વ પ્રતિષ્ઠિત શ્રીયુગાદિદેવના ગિંજને સ્વનિર્માપિત નવીનતમ પ્રાસાદમાં સ્થાપિત કર્યું. તે સમયે પ્રાસાદ પ્રતિષ્ઠા આદિ બધી સાધૂચિત ક્રિયાઓ પણ આચાર્ય મહારાજે કરાવી.

આષાઠ વદિ ૯ ના દિવસે મૂળ મંદિરમાં માળારોપણ સમ્યક્ત્વ ગ્રહણ, નવવિધપરિગ્રહ પરિમાણ, સામાયિકાદિ શ્રાવકોચિત વ્રતો ગ્રહણ કરવા માટે વિશાળ નંદીમહોત્સવ થયો, બીજાં પણ અનેકો શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ પોતપોતાની શક્તિ અનુસારે વ્રત ગ્રહણ કરી સંઘ યાત્રાની સ્મૃતિ કાયમ કરી, આ પ્રસંગે સુખકીર્તિ ગણિને વાચનાચાર્ય પદ આપ્યું, નવનિર્મિત પ્રાસાદ પર ક્વજઠણડ ચઢાવ્યો, આ રીતે પવિત્રતમ તીર્થ શત્રુંજય ઉપર દસ દિવસ પર્યંત મહોત્સવોનો ભારે સામરોહ રહ્યો. તેમજ ઉપર્યુક્ત મહોત્સવમાં ઉચ્ચ નગરના રોહલ હેમલના પુત્રરત્ન માએ નામના કડુવા શ્રાવકે પોતાના ભત્રીજા હરિપાલ સાથે ૨૬૭૪ દ્રમ્મની મોટી બોલી બોલાવી ઇન્દ્રપદ અંગીકાર કર્યું, ધીણાના પુત્ર ગોસલે ૬૦૦ દ્રમ્મ વ્યય કરી

૧ એમની દીક્ષા સં. ૧૩૪૨ વૈશાખ શુદ્ધ ૧૦ને દિવસે જાસેરમાં શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજીના કરકમસો દ્વારા થઈ હતી.

મંત્રીપદ લીધું. આ વિરાટ ઉત્સવના અંગે તીર્થભંડારમાં ૫૦૦૦૦ની આવક થઈ, બાદ બધાય જણા ગિરિનારણ તરફ પ્રયાણ કરી ગયા.

અનુક્રમે પ્રયાણ કરતા જ્યારે ખંગારગઢ આવ્યાં ત્યારે ત્યાંના અધિપતિએ ઉચ્ચરાજકર્મચારી તથા નાગરિકો સાથે સંઘના સામે જઈ ભાવભીનો સત્કાર કર્યો. રાતભર ત્યાં નિવાસ કર્યા બાદ પ્રાતઃકાલ ખંગારગઢ ગામમાં ચૈત્યપ્રવાડી કરી આષાઠ સુદિ ૧૪ના રોજ રૈવતાચલના ઉપર આબાલપ્રહ્લ-ચારી કન્દર્પવિજેતા શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની યાત્રા કરી. અહીં પણ સંઘપતિ શેઠ રચપતિએ સ્વર્ણમુદ્રાઓથી નવાંગપૂજા શત્રુ-જય પ્રમાણે કરી, આચાર્ય મહારાજે પણ નવીન સ્તુતિ સ્તોત્રાદિ રચીને ભગવાનની ભક્તિ પૂર્વક ભાવપૂજા કરી. એજ પ્રસંગે માંગલોરના શાહુ જગતસિંહનો પુત્ર જયતા ઘણાં અભિ-ગ્રહો લઈને જિનવંદનાર્થ ગિરનારણ આવ્યો હતો. ખંગારગઢ નિવાસી મહર્ષિ ક રીહટ્ટુ. કાંઉણ રીં (?) પુત્ર રતન શા. મોખાદિ શ્રાવકોએ સમ્યક્ત્વ, સામાયક, પરિગ્રહ પરિમાણાદિ વ્રતો ગ્રહણ કર્યાં. સંઘપતિ આદિ શ્રાવકોએ શત્રુજયની પેઠે ૪ દિવસ સુધી મહાપૂજા, ધ્વજદંડારોપણાદિ મહોત્સવો કર્યા. હમીરપત્તન નિવાસી શા. ધીણાના પુત્ર ગોસલે ૨૪૭૪ દ્રમ્મ સમર્પિત કરી ઇન્દ્રપદ તથા શેઠ કાલાના પુત્ર ખીલ્લએ ૮૦૦ દ્રમ્મ વ્યય કરી મંત્રીપદ લીધું, એવીજ રીતે અન્ય ધનવા-નોએ પણ વિપુલ ધનરાશિનો ઉદ્ધારભાવે સદ્વ્યય કરીને સ્વભુજો પાર્જિત વિક્તનો લાહો લીધો. અહીંના ભંડારમાં બધી મળીને ૪૦૦૦૦ રૂપિયાની આવક થઈ.

પોતાના સઘળાં મનોરથો પરિપૂર્ણ થવાથી કયા માણસનું હૈયું હર્ષિત ન થાય? સંઘપતિ શેઠ રચપતિએ પોતાની મનઃકામના સંપૂર્ણતયા પૂરી થઈ બાણીને મુક્તહસ્તે સ્વર્ણ, વસ્ત્ર, અલંકાર આદિ ઉચિત વસ્તુઓનું દાન એવું કર્યું કે જેથી સમસ્ત સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં વસતા ચાચકોની મનોવાંચ્છા પૂર્ણ થઈ.

સમસ્ત શ્રીસંઘ સહિત વિહાર કરતાં શ્રીજિનકુશળ-સૂરિજી મહારાજ શ્રાવણ સુદી ૧૩ સે નિર્વિઘ્નતયા પાટણ પધાર્યા, આખોયે સંઘ ૧૫ દિવસ નગર બહાર રહ્યો ભાદ્ર પદ કૃષ્ણા એકાદશીને દિવસે શુભ મુહૂર્તમાં શેઠ રચપતિ અને તેજપાલના પ્રયત્નોથી થયેલ મોટા ઉત્સવ પૂર્વક નગર પ્રવેશ થયો. સંઘવીએ બીજી વાર પાટણમાં ચાચકોને પુષ્કળ દાન આપ્યું. બાદ પોતાના સમાદરણીય પરમ પૂજ્ય ગુરૂમહારાજના ચરણ કમલમાં મસ્તક નમાવી તેમની આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરી સંઘ સાથે દિલ્હી પ્રયાણ કર્યું. માર્ગમાં આવતાં અનેકો જિનાલયોનાં દર્શન કરતો કરતો સંઘ શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજીના નિર્વાણ સ્થાન કોશવાણુ આવી પહોંચ્યો. ત્યાં તેમના સ્તૂપ પર ધ્વજ ચઢાવી મહાપૂજા કરી વિલેપનાદિ કર્યાં, ત્યાંથી ફ્લોધિ આવી પાર્શ્વનાથ ભગવાનના દર્શન કર્યાં. અન્ય દેશના માણસો જે ફ્લોધીમાં આવી સંઘ સાથે જોડાયા હતાં તે બધાએ પોત પોતાના સ્થાનો તરફ વળ્યા. સંઘપતિ શેઠ રચપતિ જે માર્ગે આવ્યા હતા તે માર્ગે જ ચાલતા ચાલતા કાતિક કૃષ્ણા ૪ ને દિને દિલ્હી પહોંચ્યા. બાદશાહ દ્વારા સન્માનિત એવા પોતાના પુત્ર શ્રી ધર્મસિંહે નિર્ગમન મહોત્સવ કરતાંએ વિશેષ સમારોહ પૂર્વક નગરપ્રવેશોત્સવ કર્યો.

પ્રકરણ ચોથું

લી મ પ લ્લી નો સં ધ

ટણુમાં ચાતુર્માસ ચાપન કર્યા બાદ
સં ૧૩૮૧ વૈશાખ વદિ પના દિવસે શાંતિ-
નાથ ભગવાનના વિધિચૈત્યમાં ચરિત્ર-

નાયક ગુરુદેવ શ્રીમાન જિનકુશલસૂરિજી મહારાજ સાહેબની
નિશ્રામાં એક વિશાલ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ સંપન્ન થયો. જેમાં
દીલ્હીના શ્રીશ્રીમાલ રુદ્રપાલ, નીંબા, જલોર નિવાસી મંત્રી
ભોજરાજના પુત્રરત્ન સલખણસિંહ, રંગાચાર્ય લખણા એવં
સાચોર નિવાસી મંત્રી મલયસિંહ, લીમપલ્લીવાળા શેઠ શ્રીવીર-
દેવ, ખંભાતના વ્યવહારી છાડા, શ્રીથોથા તથા વેલાકુલ
(વેરાવળ)ના શાં દેવપાલ, મંત્રી કુમર, શાં ખીમડ આદિ
શ્રાવકોનો સમૂહ આવ્યો હતો, પન્દર દિવસ પર્યન્ત પ્રતિ-
ષ્ઠોત્સવની બહુજ ધામધૂમ થઈ, ચોથના દિવસે શેઠ તેજપાલ
રુદ્રપાલ, શ્રીશ્રીમાલ શાં આના, રાજસિંહ, ભણુશાળી લૂણા,
શાં ક્ષેમસિંહ, દેવરાજ, ભણુશાળી પદ્મા, મન્ના આદિ સમસ્ત
પાટણના સંઘે જલયાત્રા પૂર્વક પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ કર્યો.

પ્રતિષ્ઠા સમયે આચાર્ય મહારાજે જલોર માટે મહાવીર
ફિળ, દેવરાજપુર માટે આદિનાથ બિંબ, શત્રુજય ઉપર આવેલ

બૂદ્ધાવસહીના જીર્ણોદ્ધારાર્થે શાં છબ્બલ પુત્ર રાજસિંહ અને મોખદેવ કારિત શ્રેયાંસનાથાદિ જિનપ્રતિમાઓ અને ભણશાળી લૂણા કારિત શત્રુંજય ઉપરના અષ્ટાપદપ્રાસાદ નિમિત્તે ચતુર્વિંશતિ જિનખિંબ આદિ ૨૫૦ અઢીસો પ્રસ્તર (પાષાણ)ની તથા પિત્તળની અગાણીત મુર્તિઓ, ઉચ્ચપુર અર્થે શ્રીજિનદત્તસૂરિ તથા બલોર અને પાટણ માટે શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિ,* દેવરાજપુર (દેરાઉર) યોગ્ય શ્રીજિનચંદ્રસૂરિ અને *અગિકા, ખીજી પણ અધિષ્ઠાયકાદિની પ્રતિમાઓ અને સ્વભંડાર યોગ્ય સમવસરણપટની પણ પ્રતિષ્ઠાઓ કીધી.

વૈશાખ વદિ દને દિને વ્રત ગ્રહણ માલારોપણ આદિ નિમિત્તે નન્દીમહોત્સવો અતિશય વિસ્તાર પૂર્વક કરવામાં આવ્યાં, તે પ્રસંગે દેવભદ્ર અને યશોભદ્ર, આ બન્ને મુનિઓને વડી દીક્ષા તથા સુમતિસાર, ઉદયસાર અને જયસાર, આ ત્રણ મુનિઓને તેમજ ધર્મસુન્દરી અને ચારિત્રસુન્દરી, આ બન્ને આર્યાઓને દીક્ષાઓ આપવામાં આવી. જયધર્મ ગણિને ઉપાધ્યાય પદથી અલંકૃત કર્યા તેમજ બહુ સંખ્યક સાધ્વી

*આ પ્રતિમા અત્યારે દેલવાડામાં વિદ્યમાન છે, જેનો લેખ આખૂ-પૂર્ણચંદ્રજી નાહરના લેખ સંગ્રહમાં ૧૧૮૮ લેખાંક તરીકે પ્રસિદ્ધ થયો છે. મેઢા નામના શ્રાવકે આ પ્રતિમા ભરાવી હતી.

૧ આ પ્રતિમા ખીકાનેરના મહાવીરજીના (વેદોવાળા) મંદિરમાં છે, જેનો લેખ આ પ્રમાણે છે.

“ સંવત્ ૧૩૮૧ વૈશાખ વદિ ૫ શ્રીજિનચંદ્રસૂરિશિષ્યૈઃ
શ્રીજિનકુશલસૂરિભિરંબિકા પ્રતિષ્ઠિ[તા]તમ્ (?)”

અને શ્રાવિકાઓએ માળાઓ ગ્રહણ કરી, અને ઘણાએ શ્રાવકોએ દ્વાદશવ્રતો અંગીકાર કર્યાં

લીમપદ્મીના સુવિખ્યાત શ્રાવક શ્રીમાન્ વીરદેવ આદિની વિનયાંકિત વિજ્ઞપ્તિથી સૂરિજી મહારાજ પાટણથી વિહાર કરી વૈશાખ વદિ ૧૩ ને દિને લીમપદ્મી પધારી મહાવીરસ્વામીની પ્રતિમાના દર્શન કર્યાં, તે પ્રસંગે શેઠ વીરદેવે મોટા ઠાઠમાઠથી પ્રવેશોત્સવ કરી ગુરુભક્તિનો અપૂર્વ લાભ લીધો. શુદ્ધ ગુરૂનો જ્યાં સંયોગ અને વાણી શ્રવણ કરવાનું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થાય ત્યાં આધ્યાત્મિક ભાવનાઓનાં ઝરણાં છૂટે એ સ્વાભાવિક વાત છે, તદનુસાર સૂરિજી મહારાજના પધારવાથી લીમપદ્મીની જૈન જનતામાં ધર્મધ્યાનની અનુપમ લહેરીઓ ઉછળવા માંડી હતી. શ્રાદ્ધવર્ચ શ્રીમાન્ વીરદેવે પોતાના લઘુખંધુ શાં માલદેવ સાથે યવનસમ્રાટ ગ્યામુદ્દીન પાસેથી શત્રુંજય યાત્રા નિમિત્ત શાહી આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરી કંકુપત્રિકાઓ દ્વારા દેશદેશાંતરના સમસ્ત શ્રીસંઘને પોતાના તરફથી નિકળનાર યાત્રીસંઘમાં ભાગ લેવા નમ્રતા પૂર્વક આમંત્રણ આપ્યું.

ક્રમશઃ અનેકો ગ્રામનગરોનો સર્વ શ્રીસંઘ એકત્ર થવાથી જેઠ વદિ પને શુભ મુહૂર્તમાં શેઠ વીરદેવને સંઘસ્થપી સેનાને સંચાલિત કરવા માટે સૂરિજીએ સંઘપતિ પદ પ્રદાન કર્યું. શેઠ રાજદેવના પુત્રરત્નો ઝાંઝા, શાં પૂર્ણપાલ, શાં સૂંટા, આ ત્રણે ભાઈઓ અત્યંત શક્તિસમ્પન્ન વીરયોધ્ધાઓ હતા, જેથી એઓ સંઘના પૃષ્ઠરક્ષક તરીકે નિયુક્ત થયાં. આચાર્ય ભગવાન શ્રીજિનકુશલસૂરિજી મહારાજ પુણ્યકીર્તિ, સુખ-

કીર્તિ આદિ ૧૨ સાધુ તથા પ્રવર્તિની પુણ્યસુન્દરી આદિ સમસ્ત સાધ્વીઓ સહિત સંઘની સાથે હતા, માર્ગમાં શ્રીસંઘને દર્શન એવં પૂજા કરવાની વ્યવસ્થા માટે શેઠ વીરદેવ કારિત દેવાલયમાં ચતુર્વિંશતિજિનપદ્મક સ્થાપિત કરી સંઘની સાથે રાખ્યું, જો કે ચાતુર્માસ બહુજ નજીક હતો. તે પછી આચાર્ય મહારાજ શ્રીસંઘની ભાવભીની પ્રાર્થનાને અસ્વીકાર ન કરી શક્યા, કારણ કે શ્રીસંઘ તે તીર્થંકર ભંગવતો માટે પણ આદરણીય હોય છે. આ સંઘ સાથે અનેકો જીંટ ઘોડા આદિ વાહનો તથા અગણિત પાયદળ યાત્રીઓ હતા.

અત્યંત સમારોહ (ઠાઠ) પૂર્વક ભીમપદ્મીથી પ્રયાણ કરી બખ્ખે દિવસની સ્થિરતા કરતાં વાયડ નગરમાં પ્રભુ શ્રીમહાવીર સ્વામી અને સેરીસામાં ભગવાન પાર્શ્વનાથ સ્વામીની ધ્વજારોપણાદિ મહાપૂજા પૂર્વક તીર્થયાત્રા કરી ત્યાંથી અત્યંત સન્નિકટવર્તી આશાપદ્મીના મુખીયા શ્રાવક સહુણપાલ, મંડળીક, ઐજલ આદિ વિધિસંઘની વિજ્ઞપ્તિને સ્વીકાર કરી સૂરિજી મહારાજ સંઘ સહિત આશાપદ્મી પધાર્યા અને ત્યાંના સંઘ તરફથી થયેલ મોટા સમારોહ સાથે આદિનાથ ભગવાનનાં દર્શન કરી માલારોપણોત્સવ કર્યો.

બ્રાહ્મમાં ત્યાંથી આગળ દરેકે દરેક સ્થળે ધર્મની મહાન પ્રભાવના પૂર્વક જૈન સંસ્કૃતિની વિજય વૈજયન્તી ફરકાવતો સંઘ ક્રમશઃ ખંભાત આવી પહોંચ્યો, તે સમયે ખંભાત જૈન સંસ્કૃતિ અને સભ્યતાનું એક મોટું કેન્દ્ર ગણાતું. સંઘપતિ શેઠ વીરદેવે નગરના સર્વ લોકોને એકઠા કરી સંઘસહિત સૂરિજી મહારાજનો વર્ણનાશકય ભવ્ય પ્રવેશો-

તસવ કર્યો, જૈન શાસનના ઇતિહાસમાં આ પ્રવેશોત્સવનું સ્થાન અત્યંત મહત્ત્વપૂર્ણ ગણવામાં આવે છે, ગુજરાતના હિન્દુ રાજ્યકાલમાં જેવી રીતે પ્રસિદ્ધ વીર તથા સાહિત્યિક મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલે સં. ૧૨૮૯ માં શ્રીજિનેશ્વરસૂરિજી મહારાજનું અને ચવનોના રાજ્યકાળમાં શેઠ ૧જેસલે વિ ૧૩૩૪ થા ૧૩૬૭ માં શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજીનો નગર પ્રવેશોત્સવ કર્યો હતો તેવીજ રીતે આ ઉત્સવ પણ પૂર્વની હિન્દુ રાજ્યકાલની સ્વર્ણમય ઘડિઓનું સંસ્મરણ કરાવી રહ્યો હતો.

આચાર્ય શ્રીજિનકુશલસૂરિજીએ શ્રીસંઘસહિત. અજિતનાથ સ્વામીની અનેનવાંગી વૃત્તિકારક શ્રીઅલયદેવસૂરિજીએ સ્વનિર્મિત જયતિહુઅણુ સ્તોત્રદ્વારા પ્રકટ કરેલ શ્રીસ્તંભન પાર્શ્વનાથ સ્વામીની નવનિર્મિત સ્તુતિ સ્તોત્રો વડે સ્તવના કરીને ભકિત પૂર્વક યાત્રા કરી, ત્યાર પછી નિરંતર આઠ દિવસ સુધી સંઘપતિશેઠ વીરદેવ આદિ સંઘના મહુર્ધિક શ્રાવકોએ ખંભાતના શ્રીસંઘ સાથે જિનાલયમાં મહાસ્વજારોપણ પુરસ્કર મહાપૂજા, અવારિત અન્નસત્ર (દાનશાળા), સાહુમીવચ્છલ અને ઈંદ્રપદ ગ્રહણ આદિ વિશાળ મહોત્સવોમાં પુષ્કલ દ્રવ્ય વ્યય કર્યો. શેઠ કડુઆના પુત્રરત્ન દોઠ આમરાજના નાનાભાઈ દોઠ સામળે ૧૨૦૦ ખારસો દ્રમ્મ અર્પણ કરી ઈંદ્રપદ ગ્રહણ કર્યું, તેમ અન્યાન્ય શ્રાવકોએ પણ

૧ આ શ્રાવકે ખંભાતના કોટડિકા પાડમાં શ્રીઅજિતનાથ ભગવાનનું વિધિચૈત્ય અને પૌષ્પશાલા બનાવરાવી હતી. આ જિનાલયનો લેખ નાહરજીના પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહના બીજા ભાગમાં પ્રકટ થયો છે.

સ્વસ્વયોગ્યતાનુસાર મંત્રી આદિ વિવિધ પદો ગ્રહણ કર્યાં. આ રીતે ખંભાતની યાત્રા સારાંદ પૂર્ણ કરીને સમસ્ત સંઘે પરમપુનીત તીર્થાધિરાજ શ્રીસિદ્ધાચળજી તરફ પ્રયાણ કર્યું.

તે સમયે દેશની પરિસ્થિતિ અત્યન્ત ભયંકર દશામાં હતી. સ્થાને સ્થાને રાજવિગ્રહો ઉપસ્થિત હતા, જ્યાં જુઓ ત્યાં ભયના કારણે ગ્રામતો, શું ? પણ મોટા મોટા નગરો-શહેરો પણ શૂન્ય થઈરહ્યા હતા, છતાં ગુરૂદેવની અનુપમ કૃપાથી આનંદ પૂર્વક આલતો આલતો સમસ્ત શ્રીસંઘ અનુક્રમે ધંધુકા નગરે પહોંચ્યો, ત્યાંના પ્રધાન શ્રાવક મંત્રીદલીય ઠંકુર ઉદય-કરણ આદિએ સંઘની ભક્તિ બહુ સારી કરી.

અહીંથી વિહાર કરી પાલીતાણા પહોંચી ગુરૂદેવે શ્રીસંઘ સહિત બીજી વાર યાત્રા કરી અને અદ્વિતીય ભક્તિરસથી પૂર્ણ સુન્દરતમ સ્તોત્રો વડે પ્રભુની સ્તુતિ કરીને કૃતાર્થ થયાં સંઘાધિપતિ શેઠ વીરદેવ, પૃષ્ઠરક્ષક મંં અંબા, શેઠ તેજપાલ નેમચંદ, દિલ્હી નિવાસી શ્રીશ્રીમાલ રુદ્રપાલ, શાં નીમદેવ, મંત્રીદલીય ઠં જવણપાલ, શાં લખમા, જલોર નિવાસી શાં પૂર્ણચંદ્ર સહજા, ગુ[ઠ]હાના શાં વધૂ આદિ શ્રીમંત શ્રાવકોએ ૧૦ દિવસ પર્યન્ત ગિરિરાજ પર મહાધ્વાનરોપણ મોટીપૂજા, અવારિતસત્ર સ્વધર્મીવાત્સલ્ય, સંઘ પૂજા અને ઇન્દ્રપદાદિ મહાન્ ઉત્સવો કર્યાં. યાત્રકોને અન્ન વસ્ત્ર અલંકાર આદિ આપીને જૈન શાસનની મહત્તી પ્રભાવના કરી.

શાહ લોહટના પુત્રરત્ન શાં લખમાએ ૩૭૦૦ રૂપિયા સમર્પિત કરી ઇન્દ્રપદ ગ્રહણ કર્યું. દિલ્હી નિવાસી શ્રીશ્રીમાળ મુરજરાજના પુત્ર રુદ્રપાલના લઘુ બાંધવ નીમદેવે ૧૨૦૦

ખારસો દ્રમ્મ ખરચી મંત્રી પદ લીધું તેમ અન્યાન્ય ધનવાન શ્રાવકોએ પણ ખીજાં વિવિધ પદો લીધાં, બધી મળીને ૧૫૦૦૦ રૂપિયાની યુગાદિદેવના ભંડારમાં આવક થઇ.

શ્રીઆદિનાથ ભગવાનના વિધિચૈત્યમાં નવનિર્મિત ચૌવીસ જિનાલય દેવકુલિકાઓ પર પૂજ્યશ્રી દ્વારા પ્રતિષ્ઠિત કલશ ધ્વજાદિ ચઢાવ્યાં. તદનંતર સૂરિજી મહારાજ સમસ્ત સંઘ સહિત તલાટી આવ્યા, ત્યાંથી પાછાં ફરતાં પુનઃ સેરીસામાં પાર્શ્વનાથની યાત્રા કરી સંખેશ્વર આવ્યા. ત્યાં ચાર દિવસ રોકાઈ સંઘ તરફથી મહાપૂજા ધ્વજારોપણાદિ ઉત્સવો થયાં ત્યાંથી પા(માં)ડલ ગ્રામે આવી શ્રીનેમીશ્વર પ્રભુને સંઘ સહિત વંદન કર્યું, સૂરિજીએ સ્વપ્રતિભા વડે નવીન સ્તોત્રો રચી આત્મગુણની પ્રેરણાદાયક પ્રભુનાં ગુણગાન કર્યાં, બાદ અનુક્રમે ગામેગામ વિચરણ કરતાં કરતાં શ્રાવણ સુદિ ૧૧ ને દિવસે ભીમપટ્ટી પાછાં આવ્યા, શેઠ વીરદેવ કૃત અનુપમ સમારોહ સાથે નગર પ્રવેશ કરીને શ્રીમહાવીર ભગવાનની ભવ્યતમ પ્રતિમાનાં દર્શન કરી ધન્ય થયા, સંઘના દેશાંતરીય યાત્રાળુઓ સંઘપતિદ્વારા સન્માન પ્રાપ્ત કરી સ્વસ્થાને ગયા.

વિ. સં. ૧૩૮૨ વૈશાખ સુદિ ૫ ના દિવસે શેઠ શ્રીવીરદેવે દીક્ષા માલારોપણાદિ નન્દીમહોત્સવો કર્યાં સૂરિજી મહારાજે વિનયપ્રભ, નીતિપ્રભ, હરિપ્રભ, સોમપ્રભ, આ ચાર મુનિઓ અને કમલશ્રી લલિતશ્રી, આ બે સાધ્વીઓને દીક્ષા આપી, અનેક સાધ્વી શ્રાવિકાઓએ માલા ગ્રહણ કરી, સમ્યક્ત્વ સામાયિક. પરિગ્રહપરિમાણાદિ વ્રતો લીધાં. આ ઉત્સવમાં

સ્થાનીય સંઘ તેમજ પાટણ, પાલનપુર, વીજપુર, આશાપદ્મી આદિ નગરોના શ્રાવકોએ એકત્રિત થઈ શાસન શોભામાં અભિવૃદ્ધિ કરી અને ત્રણ દિવસ લગી અમારી ઉદ્દેશોષણ કરવામાં આવી હતી. આચાર્ય શ્રીજિનકુશળસૂરિજી મહારાજના તત્ત્વાવધાનમાં આ સમારોહ હિન્દુ રાજ્ય કાલની માફક ચિત્તમાં આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરે એવો હતો.

ત્યાર પછી સૂરિજી મહારાજ સાચોરના શ્રીસંઘની ભક્તિપૂર્ણ વિજ્ઞાપિત્રી ત્યાં પધાર્યા. શ્રીસંઘે ભાવલીના સમારોહ સાથે પ્રવેશોત્સવ કરી મહાવીર પ્રભુના દર્શન કરાવ્યાં, અહિં માસ-કલ્પ વ્યતીત કરીને લાટહદ નામના સ્થાને પધાર્યા, ત્યાં પણ સંઘના ભાવલીના સ્વાગત પૂર્વક શ્રીમહાવીર ભગવાનને વંદન કરી ૧૫ દિવસ સુધી ધર્મોપદેશ દ્વારા જૈનશાસનની મહત્તી પ્રભાવના કરીને અનુક્રમે ખાડમેર પધારી આદિનાથ પ્રભુનાં દર્શન કર્યાં, અને સંઘના અત્યાગ્રહથી ચોમાસું પણ ત્યાંજ યાપન કર્યું, અગ્રેજ ચૈત્યવંદનકુલકવૃત્તિ નામક અમૂલ્ય ટીકાગ્રંથની રચના કરી જે સુરતથી પ્રકટ પણ થઈ ચૂક્યું છે.

સંવત ૧૩૮૩ પોષ સુદિ ૧૫ ના દિને શા.૦ પ્રતાપસિંહ આદિ સ્થાનીય શ્રાવકોના આગ્રહથી જેસલમેર, લાટહદ, સત્યપુર, પ્રહ્લાદનપુર આદિના શ્રાવકોની સમક્ષ અમારી ઘોષણા પૂર્વક ઉપસ્થાપના (વડી દીક્ષા). માદારોપણ, સમ્યક્ત્વોચ્ચરણ પ્રભૃતિ યત ગ્રહણ નિમિત્તે નન્દીમહોત્સવો સમ્પન્ન થયાં, એજ વર્ષે જલોર શ્રીસંઘની અનુરોધપૂર્ણ વિનંતિ પર ધ્યાન આપી સૂરિજી મહારાજ ખાડમેરથી વિહાર કરી લવણખેટક

આવ્યા, ત્યાં સૂરિજીના પૂર્વજ વાહિત્ર શાં ઉદ્ધરણે શ્રીશાંતિનાથ જિનાલય નિર્માણ કરાવ્યું હતું અને સ્વયં ચરિત્રનાયકના ગુરૂદેવ શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજીનો જન્મ અને દીક્ષા પણ એજ નગરમાં થયાં હતાં, આ વાત અત્રે ખાસ નોંધ કરવા લાયક છે.

લવણખેટકથી પ્રયાણ કરી પોતાની જન્મભૂમિ શમ્યા-નયન-સમિયાણા (ગઢ સિવાણા) પધાર્યા ત્યારે ત્યાંના શ્રાવક સમુદાયે કરેલ બહુજ લાવણીના સત્કાર પૂર્વક શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુનાં દર્શન કર્યાં. કોઈપણ પોતાના ગામનો વ્યક્તિ જ્યારે સર્વાંગપૂર્ણ યોગ્યતાના બળે ઉચ્ચ સ્થાનપર પહોંચે ત્યારે એ ગામના લોકો એના પર ગૌરવ લે અને ઊંચા આસન પર બેસાડે એ સર્વથા સ્વાભાવિક વાત છે.

આ રીતે ખાડમેરથી વિહાર કર્યા બાદ લવણખેટક અને સમિયાણાના શ્રાવકોને સંતુષ્ટ કરી સૂરિજી મહારાજ જાલોર પધાર્યા, સંઘે મોટા આડંબર વડે પ્રવેશોત્સવ કરાવ્યો. સ્વપ્રતિષ્ઠિત લગવાન મહાવીર સ્વામીની પ્રતિમાના દર્શન વંદન કર્યાં, ત્યાં મંત્રીશ્વર કુલધરના વંશમાં દ્વીપક સમાન મંત્રી ભોજરાજનો પુત્ર સલબણસિંહ, શાહ વાહુડ પુત્ર ઝંઝણ વગેરે સ્થાનીય સંઘ તરફથી શેઠ હરપાલ પુત્ર ગોપાલ આદિ ઉચ્ચનગર અને દેવરાજપુરનો શ્રીસંઘ પાટણના શેઠ તેજપાલ, રુદ્રપાલ આદિ અને જેસલમેર, સમિયાણા શ્રી-શ્રીમાળ (ભિન્નમાળ) સાચોર, ગુઢહા પ્રભૃતિ અનેક નગરોનાં સંઘ સમસ્ત તરફથી ૧૫ દિવસ લગી દીક્ષા ગ્રહણ કરવાની અભિલાષાવાળા વૈસંખી મહાતુલાએન્મે સુદન સપ્તમી

કરવામાં આવ્યો, અનેકો શ્રાવકોએ વિવિધ પ્રકારનું દાન કર્યું. અમારી ઘોષણા દ્વારા જૈન શાસનની જળખર પ્રભાવના કરતાં વિ. સં. ૧૩૮૩ કાગણુ વદિ ૯ ને રાજ આચાર્ય મહારાજના તત્વાવધાનમાં વિરાટ મહોત્સવ પૂર્વક જિનબિંબ પ્રતિષ્ઠા વ્રત-ગ્રહણ ઉપસ્થાપના પ્રવ્રજ્યાગ્રહણ, માદારોપણ અને સમ્યક્ત્વ આરોપણ આદિ નન્દીમહોત્સવો મનાવ્યા.

આ પ્રસંગે શ્રીજિનકુશલસૂરિજીએ મંત્રીદલીય ૬૦ પ્રતાપસિંહના સુપુત્ર ૬૦ અચલસિંહે બનાવરાવેલાં બિહાર પ્રદેશાન્તર્ગત ઇતિહાસવિશ્રુત રાજગૃહ પાસે વૈભારગિરના ચતુર્વિંશતિ જિનાલયમાં મૂળનાયક યોગ્ય વીતરાગ પરમાત્મા શાસનાધીશ્વર શ્રમણ લગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામી વગેરે અનેક પાષાણુ તથા ધાતુમય બિમ્બો, ગુરૂમૂર્તિઓ અને અધિષ્ઠાયકોની પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત કરી, અને ન્યાયકીર્તિ, લલિતકીર્તિ, સોમકીર્તિ, જ્ઞાનકીર્તિ, અમરકીર્તિ, દેવકીર્તિ, આ ૬ સાધુઓને હીક્ષા આપી તેમજ અનેકો શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ માદા ગ્રહણ સમ્યક્ત્વ મૂળ દ્વાદશવ્રતાદિ ગૃહસ્થોચિત વ્રતો અંગીકાર કર્યાં.

૧ બીકાનેર સુપાર્શ્વનાથ મંદિરમાં પાર્શ્વપ્રભુની ધાતુમય પ્રતિમા છે, તેના પર આ પ્રમાણે લેખ છે.

“સં. ૧૩૮૩ વર્ષે ફાલ્ગુન વદિ નવમીદિને સોમે શ્રીજિન-ચન્દ્રસૂરિશિષ્ય શ્રીજિનકુશલસૂરિભિઃ શ્રીપાર્શ્વનાથત્રિમ્બં પ્રતિષ્ઠિતં કારિતં દોઽ રાજાપુત્રેણ દોઽરિસિંહેન સ્વમાતૃપિતૃશ્રેયોઽર્થ” ।

પ્રકરણ પાંચમું

સિન્ધુ દેશમાં ધર્મપ્રચાર

આચાર્યવર્ય શ્રીજિનકુશલસૂરિજીનો લોકો-
ત્તર પ્રભાવ દિન પ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો,
એમની ધવલકીર્તિરૂપી વૈજયંતી સર્વત્ર ફરકતી.
થઈ ગઈ. મહાન આત્માઓના લક્ષણોમાંના થોડા
પણ લક્ષણોનો વિકાસ કોઈના જીવનમાં થાય તો એનું જીવન
અવશ્યજ ઉચ્ચ કક્ષાએ પહોંચે એ સ્વાભાવિક વાત છે.

આચાર્ય શ્રીજિનકુશલસૂરિજીએ તો પોતાનું સમગ્ર
જીવન સ્વપૂર્વજો દ્વારા નિર્માપિત યવિત્રતમ માર્ગ પરજ આધારિત
કર્યું હતું, એમનો ઉપદેશ વ્યાપક હતો, માનવ સંસ્કૃતિ
અને સભ્યતાના આંતરિક રહસ્યના ગંભીર તત્ત્વોનું પ્રકૃષ્ટન
કરી સાર્વજનિક ઉન્નત પથ નિર્માણ કરવાની એમનામાં અપૂર્વ
શક્તિ હતી. વાણીબળે જૈન ધર્મના અમૂલ્ય તત્ત્વોનો સર્વત્ર
પ્રચાર કરી વીતરાગ પરમાત્મા કથિત ધર્મનો પ્રચાર કરવા વડે
પોતાનું જીવન સાર્થક કરી તેમના સમકાલીન કહેવાતા
આચાર્યો આદિની આગળ એક ઉત્કૃષ્ટ આદર્શ સ્થાપિત કર્યો
હતો. જ્યાં જૈનોના ઘરો બીલકુલ નહોતાં ત્યાં પણ આચાર્યશ્રીનો
વિહાર કોઈપણ સ્થાનના રહિત નિરાળાધ પછે થતો હતો.

ભારતવર્ષના ઇતિહાસમાં સિન્ધુદેશનું સ્થાન અત્યંત મહત્ત્વ પૂર્ણ છે. સમગ્ર આર્યાવર્તના સાંસ્કૃતિક ગૌરવને ઉજ્જવલ કરતા અનેક સાધનો સિન્ધુ દેશાન્તર્ગત “મોહેન જોધડો”ના ખંડેરોમાં વિદ્યમાન છે, અહીંનું પુરાતત્ત્વ સાધન સંસારમાં વિખ્યાત છે. સર્વ કલાઓનું સમન્વયાત્મક પ્રાચીન કેન્દ્ર પણ છે. ભારતના નામકરણ હિન્દુસ્તાન સાથે પણ એજ દેશની નદીનો ઇતિહાસ સંકળાયેલો છે. જો કે ત્યાં જૈન ધર્મનો સમ્બન્ધ સાંધનરા અવશેષો પણ મળ્યાં છે. પરંતુ મહાકાળચક્રના પ્રભાવથી ક્રમશઃ જૈન ધર્મ ત્યાંથી ક્ષીણ થતો ગયો, અને ચરિત્રનાયક શ્રીજિનકુશલસૂરિજી મહારાજના સમયમાં જો કે જૈનોનું થોડું ઘણું પણ આધિપત્ય અવશ્ય હતું. છતાંએ અપેક્ષાકૃત ત્યાં મિથ્યાત્વનો પ્રચાર વિશેષ પરિમાણમાં હતો, જ્યાં અજ્ઞાનનું સામ્રાજ્ય વ્યાપ્ત હોય ત્યાં અધાર્મિક સ્વાભાવિક રીતે હોય, એ સર્વમાન્ય સત્ય છે, ત્યાંની જનતાના વ્યાપક અજ્ઞાનનો ઉન્મૂલન કરવા સાથે વીતરાગ પરમાત્મા દ્વારા પ્રરૂપિત સન્માર્ગ પ્રવર્તનમાં આચાર્યશ્રીને બધીએ રીતે યોગ્ય અને સમર્થ બાણી ઉચ્ચનગર તથા દેવરાજપુર (બહાવલપુર સ્ટેટ)ના શ્રી સમ્પત્તિથી મહાન્ સમૃદ્ધ શ્રાવકોએ સિન્ધ પ્રાન્તમાં પધારવા માટે આચાર્યશ્રીને વિનંતી કરી. સિન્ધના ભાગ્ય સારાં હતાં જેથી તેમની વિનંતીનો વગર આનાકાનીએ સ્વીકાર થઈ ગયો, ગુરૂમહારાજે પણ જિનશાસનની પ્રભાવના રૂપ લાભ બાણી બલોરથી વિહાર કર્યો, સમિયાણા ખેડનગરાદિ મરુસ્થલના પ્રમુખ જેસલમેર મહાદુર્ગ કે જે બારેમાસ દુષ્કાળનું નિવાસ સ્થાન છે. ત્યાં

આવ્યા, ત્યાંના સંઘે સાડું સન્માન કર્યું, અને સૂરિજીએ સ્વહસ્તે પ્રતિષ્ઠિત થયેલાં પ્રભાવ પૂર્ણ પાર્શ્વનાથ લગવાનની પ્રતિમાનાં દર્શન વંદન કર્યાં. સમય થોડો હોવા છતાં પણ સંઘની અત્યાગ્રહ પૂર્ણ નમ્ર વિનંતિને માન આપી સૂરિજી ૧૫ દિવસ ત્યાં રહ્યા. આપના વિરાજવાથી અનેકો ધર્મ કાર્યો થયાં એટલે ધર્મ પ્રભાવના સારી થઈ. અત્રે પ્રાસંગિક રૂપે એક વસ્તુ અમારે ખાસ નોંધવી જોઈએ અને તે એ કે એ વખતે જે સલમેર ખરતરગચ્છની પરંપરાનું પ્રધાન કેન્દ્ર ગણવામાં આવતું હતું. અને વર્તમાનમાં પણ આંશિક રીતે છે. અહીંના પ્રાચીન જ્ઞાન ભંડારોમાંના ઘણાંયેની સંસ્થાપના ખરતરગચ્છના આચાર્યોએ કરી અને મુનિઓએ સ્વશ્રમ વડે પોતાના ઘણા લખેલા ગ્રન્થો આખ્યા, લખ્યા અને લખાવી જ્ઞાન શ્રીની અભિવૃદ્ધિ કરી. આજે વિશ્વમાં પ્રાચીન તાડપત્ર અને કાગળો પરના ગ્રન્થોની સંખ્યા અધિક પ્રમાણમાં જે મળે છે તે અત્રેનીજ છે, ભારતીય સાહિત્યની તમામ શાખાઓના સાહિત્યિક ગ્રન્થો આ ભંડારેજ સાચવી રાખ્યા છે, એ કહેવું વધુ પડતું નથીજ.

ઉચ્ચનગર અને દેવરાજપુરના શ્રાવકોએ જે સલમેરમાં સૂરિજી મહારાજ પાસે પુનઃ શીઘ્ર પધારવા વિજ્ઞાપિ કરી, ત્યારે તે સંઘના અનુરોધને લઈ ગ્રીષ્મઋતુ (ભર ઉન્હાળા)ના દિવસો હોવા છતાં પણ રેગીસ્તાન ઓળંગી ઈર્વાસમિતિ આદિનું યથાવત્ પાલન કરતા કરતા ઉષ્ણતાદિ ઘોર પરીષદો વેઠી રેતાળ મહા-સમુદ્રને પત્તનના રાજમાર્ગની માફક સહેલાઈથી પાર કર્યો અને દેવરાજપુર આવ્યા, ત્યાં પોતાના હાથે પ્રતિષ્ઠિત કરેલ કમ્પભ-

દેવ પ્રભુની પ્રતિમાનાં વિધિવત્ દર્શન વંદન કર્યાં. અહીંના શ્રાવકો ઘણા દિવસથી સૂરિજી મહારાજના આગમનની પ્રતીક્ષા કરતા હતા. અત્યારે પોતાનાં મનોરથ પૂર્ણ થયાં જાણી આનંદોત્સવ મનાવવા લાગ્યા. અહીં આચાર્યદેવ માસકલ્પ કરી સદ્ધર્મનો વિજય વાવટો ફરકાવી મિથ્યાત્વનો અધિકાંશ નાશ કર્યો. આત્મોન્નતિના પ્રશસ્ત માર્ગમાં સહાયક એવા ઉપદેશામૃતનું પાન કરવા અહિંનો શ્રાવક સમુદાય હમેશાં તત્પર રહેતો.

ત્યાર બાદ સૂરિજી મહારાજ ઉચ્ચનગર આવ્યા, આપના શુભાગમનથી બધાએ નાગરીક જનોને અતિ પ્રસન્નતા થઈ. હિન્દુ મુન્નલમાનો બધાએ તેમના સ્વાગતમાં સારો ભાગ લીધો હતો, ખારેય જાતના વાજાંત્રો ખૂબ વાગી રહ્યા હતા. એટલે એમનો આ નગર પ્રવેશોત્સવ ભારે દર્શનીય હતો. પૂર્વકાલમાં જ્યારે અત્રે હિન્દુ શાસન હતું ત્યારે શ્રીજિનપતિસૂરિજી મહારાજના પુનીત પાદપદ્મોથી આ નગર પવિત્ર થયું હતું, તેજ આ નગરમાં ચતુર્વિંશતિપટ્ટાલંકાર શ્રીઋષભદેવ સ્વામીની ભવ્ય પ્રતિમાનાં દર્શન શ્રીજિનકુશલસૂરિજીએ કર્યાં. અહીંના શ્રાવકોનાં દૃઢ્ય આચાર્યશ્રી પ્રતે સ્વાભાવિક રીતે ફેના હતાં જેથી આપની અમૃત શ્રાવિણી વાણીના પ્રવાહને સત્વર ઝીલી લીધો, તદનુસાર અનેકો મિથ્યાત્વ પ્રવૃત્તિઓ નાબૂદ થઈ ગઈ, એટલે ત્યાં શ્રાધ્ધજનોએ અશુદ્ધ કુલાચારાદિ અનેકો પ્રકારના મિથ્યાત્વનો બાહુલ્યતાએ પરિત્યાગ કર્યો.

વિ. સં ૧૩૮૪ ના માહા સુદ પ ને દિવસે શેઠ ગોપાલના પુત્ર નરપાલ, શાહ વયરસિંહ નન્દન મોખદેવ, લાખણ આંબો, કડુઆ, હરિપાલ, વીકિલ, ચાહડ અને બાહડ આદિ ઉચ્ચ-

નગરના અનેક ધનિક શ્રાવકો તેમજ દેવરાજપુર, કયાસપુર, અહિરામપુર, મલિકપુર પ્રભૃતિ અનેક સ્થાનોના રાજવર્ગી તથા નાગરિક તમામ ગૃહસ્થોના પ્રબળ અનુરોધથી અનેક લઙ્ગિ-સંપન્ન પરમ પ્રભાવક આચાર્ય મહોદયે પ્રતિષ્ઠા વ્રતગ્રહણ માહારોપણાદિ પૂર્વ સૂચિત નન્દીમહોત્સવો વિસ્તારથી કર્યાં.

ઉપર્યુક્ત કાર્યક્રમમાં રાણકઠોટ તથા કયાસપુરીય વિધિ ચૈત્યના મૂળનાયક યોગ્ય યુગાદિ જિનના બે બિમ્બ તથા અનેકો પાષાણ તથા 'પિત્તલમય પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા થઈ, તેમજ ભાવમૂર્તિ, ઉદયમૂર્તિ, વિજયમૂર્તિ હેમમૂર્તિ, ભદ્ર-મૂર્તિ, હર્ષમૂર્તિ મેઘમૂર્તિ, પદ્મમૂર્તિ વિગેરે ૯ મુનિઓ અને કુલધર્મા, વિનયધર્મા, તથા શીલધર્મા, નામક ત્રણ આચાર્યઓની ભાગવતી દીક્ષાઓ થઈ. એજ શુભ પ્રસંગે ૭૭ શ્રાવિકાઓ માળા ગ્રહણ કરી પોતાને કૃતકૃત્ય માનવા લાગી. વિપુલ શ્રાવકસમુદાયે પણ પરિગ્રહ પરિમાણાદિ વ્રતો ગ્રહણ કર્યાં.

સિન્ધુ જેવા અનાર્યપ્રાય દેશમાં પણ સૂરિજીના આગમન અને ઉચ્ચ શ્રેણીની ઔપદેશિક શૈલીનો એવો સચોટ પ્રભાવ પડ્યો કે ત્યાં એક સર્વથા નૂતન પ્રકારનું અધ્યાત્મિક વાયુ મંડળ તૈયાર થઈ ગયું, કહેવાનું તાત્પર્ય કે મરૂભૂમિને પણ એમની વાણીએ લીલી છમ બનાવી દીધી.

૧ આ મૂર્તિઓમાંની એક ધાતુપ્રતિમા બિકાનેરના ચિન્તામણિ મંદિરના ગર્ભગૃહમાં સુરક્ષિત છે. જેના પર આ પ્રમાણે લેખ છે.

સંવત ૧૩૮૪ માઘસુદિ ૫ શ્રીજિનકુશલસૂરિભિઃ શ્રીઆદિ-નાથવિંશ પ્રતિષ્ઠિતં કારિતં ચ સાં સોમજ પુત્ર સાં ભક્ષજ શ્રાવકેન માતૃહરિપાત્રયુતેન ।

સંવત્ ૧૩૮૫માં ઉચ્ચપુર, બહિરામપુર, કયાસપુર આદિ અનેક સ્થાનોના ખરતરગચ્છ વિધિસમુદાયની વિધિમાનતામાં ફાગણ સુદિ ૪ના રોજ શ્રીજિનકુશલસૂરિ(૨૭) મહારાજાએ ઉપર ઉદ્ધિષ્ટિત નવદીક્ષિત ક્ષુલ્લક અને ક્ષુલ્લિકાઓને વડી દીક્ષા આપી તથા કમલાકર ગણિને ‘વાચનાચાર્ય’ પદથી નવાજ્યા, ૨૦ શ્રાવિકાઓએ માળા ગ્રહણ કરી તથા અનેકો શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ વિવિધ વ્રતો લીધાં.

વિ. સં. ૧૩૮૬માં બહિરામપુરના ખરતરગચ્છીય વિધિ-સંઘના વિશેષ આગ્રહથી સૂરિ(૭) મહારાજ પોતાની સુચોગ્ય શિષ્યમંડળી સાથે વિહાર કરી બહિરામપુર આવ્યા, શાંભામા, દેદા, ધીર, રૂપાદિ સ્થાનીય ગૃહસ્થોએ યુગપુરૂષનો ભવ્ય પ્રવેશોત્સવ કરી શાસનની સેવા કરી.

સૂરિ(૭) મહારાજે અહિં ભગવાન પાર્શ્વનાથ સ્વામીના જિનાલયમાં પ્રભુપ્રતિમાના દર્શનવંદન કર્યાં, જ્યારે ગુરૂમહારાજ કોઈ પણ મોટા નગરની આબુખાબુ વિહાર કરતા ત્યારે તન્નિકટવર્તી ગ્રામવાસી શ્રાવકોનાં ટોળે ટોળાં દર્શન માટે આવતાં, તદ્દનુસાર અહિં અનેકો ભાવુક જનો ગુરૂદેવના દર્શનાર્થ આવેલાં, તેઓની ભક્તિ સ્થાનીય વિધિસંઘ તથા કંબલા આદિ ઈતર ગચ્છોના ગૃહસ્થો પણ સારી રીતે કરતાં.

કયાસપુરીય ખરતર સંઘના બળવત્તર આગ્રહથી જ્યારે સૂરિ(૭) મહારાજ તે તરફ આવતા હતા ત્યારે રસ્તામાં શિલાર-બાહુણનામના ગામમાં ત્યાંના ગૃહસ્થો મુસલમાન શાસકને સાથમાં લઈ આચાર્યમહારાજની સામે આવ્યા અને વિવિધ વા-જોત્રોનીધ્વનિ સાથે બહિરામપુરની માફકજ પુરપ્રવેશનું સ્વાગત

કર્તુ', ત્યાં છ દિવસની સ્થિરતા કરી, તે દરમિયાન છએ દિવસ સ્વધર્મિવાત્સલ્ય, અવારિત દાનશાળા એવં સંઘપૂજાદિ નાના પ્રકારના પુણ્ય કાર્યો નિરંતર થતાં રહ્યાં. ત્યાર બાદ ત્યાંથી વિહાર કરી કયાસપુર આવતાં રસ્તામાં ખેતવાહન નામના ગામમાં પધાર્યા, ત્યાંના શ્રાવકોએ પણ બહુ સમારોહથી પ્રવેશોત્સવ કરાવ્યો, ત્યાં માત્ર એકાદ દિવસની સ્થિરતા દરમિયાન પણ આમ જનતા ઉપર સૂરીજી મહારાજના ઉપદેશનો પ્રભાવ સારામાં સારો પડ્યો, એટલે જન સમાજમાં ધર્મભાવનાની જાગૃતિ સારી થઈ.

ત્યાંથી વિહાર કરી કમરાઃ કયાસપુર આવ્યા, સ્થાનીય શેઠ મોહણ, ખીમસિંહ, નાયુ, જટ આદિ શ્રાવક સમુદાયે પોતાના સ્વામી મુસલમાન નવાબ તથા શાઠ આચિગ આદિ ઉપકેશગચ્છીય ગૃહસ્થોને સાથે લઈને સૂરિજી મહારાજનો એવો ભવ્યતમ પ્રવેશોત્સવ કર્યો, કે જેવો અતિમ હિન્દુ સમ્રાટ શ્રીમાન્ પૃથ્વીરાજ ચૌહાણે વિ. સં. ૧૨૩૬માં શ્રીજિનપતિ-સૂરિજી મહારાજનો દિલ્લીમાં કર્યો હતો. સૂરિજી મહારાજે સ્વ-હસ્તે પ્રતિષ્ઠિત શ્રીઋષભદેવ ભગવાનના અપૂર્વ ભાવે દર્શન કર્યાં.

આ પ્રવેશોત્સવના સમારોહે નગરજનો ઉપર બહુ ઉંડી છાપ પાડી, તે લોકો સૂરિજી મહારાજના ચારિત્રપાલન એવં વિદ્વતા આદિ ગુણોની ભૂરિ ભૂરિ પ્રશંસા કરવા લાગ્યા, કંવલા આદિ અન્ય ગચ્છોના તેમજ વિપક્ષભાવ રાખનારાઓ પણ સૂરિજી મહારાજના ઉચ્ચતમ ચારિત્ર એવં અત્યુત્તમ જ્ઞાન ધ્યાનથી પ્રભાવાન્વિત થઈને આપશ્રીના પરમ ભક્ત બની ગયા, કેમ ન હોય ? જ્યાં દેશના અધિપતિજેને આદર પૂર્વક માનતા હોય તેને ત્યાંની પ્રજા પણ અતીવ સન્માનપૂર્ણ દૃષ્ટિથી જુએ

એ સર્વથા સ્વાભાવિક છે. “યથા રાજા તથા પ્રજા” ની ઉક્તિ અત્રે તો પોતાનું મૂર્તરૂપ જ ધારણ કરી રહી હતી. એ સમયમાં આજના જેવી ગચ્છોના નામે સાઠમારી નહોતી. માત્ર ગુણોની પૂજા કરવામાં જ મનુષ્યો પોતાનું કર્તવ્ય માનતા હતા.

કૌતુકવશ કેટલાક તુરુકો પણ ગુરૂમહારાજ પાસે આવવા લાગ્યા, તેઓ પણ આપની નિષ્પક્ષપાતપૂર્ણ વાકુશૈલી અને બહુશ્રુતતા જોઈને ચમત્કૃત થઈ ગયા, શ્રાવકો પોતાના શાસનની વિશેષ પ્રભાવનાનું તત્ત્વ સમજી નવાં નવાં મિષ્ટાન્નો યુક્ત સ્વધાર્મિકવાત્સલ્ય કરવા લાગ્યા અને ત્રામાયિકાદિ ધર્મ-ધ્યાન તથા તપશ્ચર્યાનો પણ સારો ઠાઠ ભર્યો. ચોમાસું સન્નિકટ આવવાથી સૂરિજી મહારાજ ત્યાંથી વિહાર કરી પુનઃ દેવરાજપુર આવ્યા. બહુ સારા સ્વાગત સાથે શ્રીયુગાદિ દેવનાં દર્શન કર્યાં. સં. ૧૩૮૬નું ચોમાસું અહીં જ યાપન કર્યું.

સંવત ૧૩૮૭માં શેઠ નરપાલ, આંખા, લાખણ, વીકલ વિગેરે ઉચ્ચનગરના શ્રાવક વૃંદની વિશેષ આગ્રહભરી અભ્યર્થનાથી બાર ઠાણાં સહિત ત્યાં પધાર્યા અને એક માસ પર્યંત નિવાસ કર્યો, પરશુરોરકોટ નામક ગ્રામ નિવાસી શા. હરિપાલ રૂપા, આસા, સામલ ઇત્યાદિ શ્રાવક સંઘના અત્યાગ્રહવશ ઉચ્ચનગરથી બહોળા શ્રાવક સમુદાય સાથે વિહાર કર્યો. માર્ગમાં આવતાં અનેકો ગામોના જૈનોની વંદના સ્વીકારતાં કમશઃ પરશુરોરકોટમાં લબ્યતમ સમારોહ પૂર્વક પ્રવેશ કર્યો, વિવિધ ધાર્મિક કૃત્યો થયાં. અત્રેથી વિહાર કરી બહિરામપુર પધારી ભગવાન શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુનાં દર્શન કર્યાં અને પૂર્વવત્ મહતી શાસન પ્રભાવના કરી, ત્યાં થોડા દિવસ

નિવાસ કરી કયાસપુર આદિ સિંધના અનેકો ગામોમાં એક અને નગરોમાં પાંચ દિવસ, આ પ્રમાણે ઉચ્ચાતિઉચ્ચ વિહાર કરતાં કરતાં દેવરાજપુર પધાર્યા અને ૧૩૮૭નું ચોમાસું ત્યાં કર્યું.

સંવત ૧૩૮૮માં ઉચ્ચપુર, કયાસપુર, શિલારવાહણ, વગેરે સિન્ધુદેશસ્થ લિન્નલિન્ન ગામ-નગરોના વિધિસમુદાયનું સમ્મેલન થવાથી અનેક દિવસો સુધી નાના પ્રકારના ધાર્મિક ઉત્સવો થયા, મિતિ માગશર સુદિ ૧૦ને દિને પદસ્થાપના, મત ગ્રહણ, માળારોપણ આદિ નિમિત્તે વિરાટ નન્દીમહોત્સવ થયો, આ શુભ અવસર પર વિદ્વત્ શિરોમણિ શ્રીતરૂણકીર્તિ ગણિને આચાર્ય પદ સમર્પિત કરી તરૂણપ્રભાચાર્ય તરીકે જૈન સંઘમાં પ્રસિદ્ધ કર્યા પં. રલબ્ધિનિધાન ગણિને

૧ સંવત ૧૩૬૮ આવણ વદિ ૧ને દિને બીમપલ્લીમાં શ્રીજિનચંદ્ર સૂરિજીએ એમને દીક્ષા આપી. શ્રીજિનકુશલસૂરિજી રચિત “ચૈત્યવંદન-કુલક વૃત્તિ” ના આપ સંશોધક હતા. સં. ૧૪૧૧માં દીપાવલીને દિવસે પાટણમાં મહત્તીયાણુ ઠ. બલિરાજની અભ્યર્થનાથી “બાલાવસ્થા બાલાવખોષ” રચ્યો. જે સૂત્રો પર પ્રાપ્ત થતા દેશી ભાષામય બાલાવખોષોમાં સર્વ પ્રાચીન અને પ્રથમ છે. ગદ્યભાષાની દૃષ્ટિએ પણ આનું સ્થાન અત્યંત મહત્ત્વપૂર્ણ છે. આ ગ્રંથની થોડી કથાઓ “પ્રાચીન ગુર્જર ગદ્ય સન્દર્ભ”માં છપાયેલી છે. વિ. સં ૧૪૧૨ની પ્રાચીન હસ્ત લિખિત-પ્રતિ બીકાનેરના જ્ઞાનભંડારમાં વિદ્યમાન છે, એમના વિદ્યાગુરુ રાજેન્દ્રચંદ્રાચાર્ય અને યશઃકીર્તિ ગણિ હતા, શ્રીજિનપદ્મસૂરિજી, શ્રીજિન લખિષસૂરિજી તથા શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી આચાર્યોને એમણેજ આચાર્ય પદ આપ્યા હતાં. આપની ફેટલીએ સ્તોત્રાદિ કૃતિઓ મળે છે.

૨ આ મુનિજીએ પણ ચરિત્રનાયક શ્રીજિનકુશલસૂરિજી રચિત “ચૈત્યવંદન કુલક વૃત્તિ” નું સંશોધન કર્યું હતું.

ક્રિષ્નાચાર્ય પદ, જયપ્રિય અને પુણ્યપ્રિય સુનિ તેમજ જયશ્રી,
વધા ધર્મશ્રી સાધવીઓને દીક્ષા આપવામાં આવી. ૧૨ શ્રાવિકા
ઓએ સાળા ગ્રહણ કરી અને દેવોએ વિવિધ વ્રતો દીધા, સિન્ધુ
દેશમાં આ મહેતસવ અભૂતપૂર્વ હતો. મતલબ કે તે દેશમાં
સૂરિજી મહારાજના વિહારથી જૈનશાસનની વિશેષ પ્રવર્ધના થઈ.

પ્રકરણ છઠ્ઠું

સ્વર્ગવાસ અને ત્યાર બાદની પરિસ્થિતિ

ચાર્યશિરોમણિ ગુરૂદેવશ્રીજિનકુશલ
સૂરિજી મહાહાજરોએ વિ. સં. ૧૩૮૬
નું ચાતુર્માસ દેવરાજપુરમાં ચાપનું

કયું. ત્યાં પ્રાચીન ગુજરાતી ગદ્ય ભાષાના આદ્ય અન્યકાર શ્રી
તરુણપ્રભાચાર્ય અને લખિધનિધાન ઉપાધ્યાયને સ્યાદ્રાહ-
રત્નાકર તથા મહાતર્કરતનાકર જેવા જટિલ અન્યોનું પરિશીલન
કરાવ્યું. જૈન દાર્શનિક શૈલીના અત્યંત ઉચ્ચતમ સિદ્ધાન્તોનું
રહસ્યાત્મક જ્ઞાન ઉપર્યુક્ત અન્યોના સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ અભ્યાસ
પૂર અવલંબિત છે. અન્યાન્ય હસ્તલિખિત અન્યોની પુણ્પિકાઓ
પરથી ફળિત થાય છે કે આચાર્યશ્રીએ અહીં પોતાનું આયુષ્ય
અદ્ય જાણી સાહિત્યસેવાની સાધના આદરી હતી.

વિ. સ. ૧૩૮૬ બાદરવા સુદિ ૪ ના દિવસે સૂરિજીના
ઉપદેશથી સુશ્રાવક કુમારપાલે ૬૫૫ સૂત્ર સૂચિની પ્રતિનું લેખન

કર્મ સંમાપ્ત કર્યું, જેની પ્રશસ્તિ જે સહભેરીય જ્ઞાન લોકોમાં પ્રકાશિત સૂચિપત્રમાં આપવામાં આવી છે. સંભવ છે કે આ વખતે ખીજાં પણ જેને સાહિત્યના ગ્રન્થો લખાયાં હોય અને તે કાળચક્રના ભોગે નષ્ટ પણ થઈ ગયાં હોય તો નવાઈ જેવું નથી.

ચાતુર્માસ સમાપ્ત થયા પછી સૂરિજી મહારાજ પોતાના જ્ઞાનબળથી સ્વર્ગવાસના સમયની અત્યન્ત નિકટતાનો અનુભવ કરી ત્યાંજ રહ્યા, માથા સુદિ ૧૩ ને દિને આપશ્રીને સ્ત્રીવ જીવર અને શ્વાસાદિની મહાન્ પ્રાણઘાતક વ્યાધિ ઉત્પન્ન થઈ. તે સમયે સ્વાવસાન સમય સમીપ જાણી તરુણ પ્રભાચાર્ય અને ઉપાધ્યાય લખિધનિધાનને પાસે બોલાવી શ્રીમુખે ફરમાવ્યું કે “મારા પાટની શોભા તથા અભિવૃદ્ધિ ક્ષવામાં સર્વ રીતે યોગ્ય શાળા લક્ષ્મીધરના પુત્ર આંખાની ધર્મપત્નિ કીકીના ઉચ્ચ ગુણસમ્પન્ન પુત્ર ૧૫ વર્ષની લઘુ વયસ્ક મારા પ્રિયશિષ્ય પદ્મભૂતિનેજ ગચ્છનાયકત્વનું મહત્ત્વ અને ઉત્તરદાયિત્વ પૂર્ણ પદ સમર્પિત કરજો” ખીજી પણ ગચ્છની આંતરિક વ્યવસ્થા વિષયક અનેક પ્રકારની ઉચ્ચ શિક્ષાઓ દઈ મિતિ ફાગણ વદિ ૫ ના દિવસે પાછલા પ્રહરમાં

× પાછળની પદ્માવલિઓમાં સૂરિજી મહારાજની સ્વર્ગતિથિ ફાગણ વદિ અમાસ લખી છે. એજ દિવસે એમની તિથિ આખાંયે ભારતમાં આદર પૂર્વકે જીવવામાં પણ આવે છે, પરંતુ પ્રાચીન અને પ્રામાણિક તથા સમકાલીન સમયે રચિત ‘બૃહદ્ ગુર્વાવલી’માં “સંવત ૧૩૮૯ ફાલ્ગુન કૃષ્ણપંચમ્યાં પાશ્ચાત્યપ્રહરે” આવે ૨૫૭૮૬૯૫ છે, તેમજ જયસાગર મહોં શિષ્ય સોમકુંજર શિષ્ય દેવરત મહિમરત્નાદિ લિખિત ૧૬ મી સદીની પદ્માવલીમાં પણ “સં ૧૩૮૨ ફાલ્ગુન વદિ રતિથી

અતુર્વિધ સંઘની સમક્ષ મિથ્યાદુષ્ટતા આપી સ્વયમેવ અનશન
મહુષ્ય પૂર્વક મહાભાંગલ્પકારી પત્ય પરમેષ્ઠિના ધ્યાનમાં તલ્લીન
સંઘ જે પ્રહર રાત્રિ વ્યતીત થયે આ ક્ષણભંગુર ભૌતિક શરીરનો
ત્યાગ કરી સ્વર્ગનો મહામાર્ગ સ્વીકાર કરી લીધો.

મીઠેવરાજપુરે સ્તૂપનિવેશઃ” લખ્યું છે, અમારા મંતવ્ય પ્રમાણે
આ તિથિ ઠીક છે. સંભવ છે કે લેખકની ભૂલને કારણે ૫ મને બદલે
અમાસ લખાઈ જવાથી આ શ્રાન્તિ ફેલાઈ હોય ? સમયસુન્દરજી તથા
તેથી પ્રાચીન પટ્ટાવલિઓ પણ પાંચમનુંજ એક સ્વરથી સમર્થન કરે
છે. એમાં તો આઠ દિવસના અનશનનો પણ ઉલ્લેખ છે. અતઃ આઠ
દિવસનું અનશન માધ શુદ્ધિ ૧૩ સે આરંભ્યું હોય તો ફાગણ વદિ
પાંચમનાજ, નહિં કે તેનાથી આગળ, સમાપ્ત થાય છે. (મૂળાલેખક)

(આ સ્થળે અમારે નોંધવું જોઈએ કે જૈનશાસ્ત્રવાદી તથા દેવ-
રનાદિ લિખિત ૧૬મી સદીની પટ્ટાવલી આદિના ઉપરોક્ત લખાણ
મુજબ પાંચમનેજ ઠીક માનતાં વાંધો એ આવે છે કે આવા મહાન શાસન
પ્રભાવક આચાર્ય મહારાજની સ્વર્ગતિથિ તપશ્ચર્યાદિ દ્વારા ઉજવવાની
પ્રવૃત્તિ કાંઈ સાવ આધુનિક તો નજ હોય, અસલથીજ ચાલુ થએલ
હોવી જોઈએ. જે આ વાત બરાબર હોય તો પછી તે સમયથી તો
સર્વત્ર પાંચમની પ્રવૃત્તિ પ્રવૃત્ત થએલ હોવીજ જોઈએ, તેને સમૂલ
પટ્ટાવીને સાવ નિર્મૂલ અમાવસ્યાની પ્રવૃત્તિ થઈ જવામાં કારણ શું
માનવું ? તે વાત મગજમાં બેસતી નથી. કાંઈ એકાદ વ્યક્તિના
ભૂલ ભર્યા લખાણ માત્રના આધારે અસલથી ચાલતી આવેલ સાર્વત્રિક
પ્રવૃત્તિનું સાવ નિર્મૂલન થઈ જવું કાંઈ પણ રીતે શક્ય લાગતું નથી.

લેખકની ભૂલ થવાનું કારણ માનીએ તો પણ નિચારવાનું કે-
પ્રાચીન ત્રિપીમાં ‘સ્ય’ અને ‘મ્ય’નો ભેદ સાવ નહીં જેબેજ હોય છે.
જેથી ‘સ્ય’ના બદલે ‘મ્ય’ વંચાઈ જવું કંઈ કઠણ નથી. એટલે જૈનશાસ્ત્ર-

પ્રાતઃકાલ થતાંની સાથેજ વિદ્યુત્તવેગે ઉપર્યુક્ત શોક સમાચાર આરે દિશાઓમાં ફેલાઈ ગયાં. આખું એ નગર ગુરૂમહારાજના સ્વર્ગવાસથી શોકના સાગરમાં ડૂબી ગયું. ગુરૂપ્રત્યે સર્વાધિકલકિત પરાયણતા રાખનારાઓનાં ચક્ષુઓમાંથી અશ્રુઓની ધારાઓ વહેવા લાગી ગઈ. જાણે કે દૃઢયજ પીઘળી ને આંખો દ્વારા વહી રહ્યું હોય ? તેવું શોકમય વાતાવરણ કરુણાનું મૂર્ત રૂપ ખડું કરી દેતું હતું. પોતાના પરમ ઉપકારી અને આત્મીય ન હોવા છતાં પણ આત્મીય રનેહ સમ્બન્ધ સૂત્રથી જો સાથે બંધાયેલ હોય તેમના મનમાં કેટલો ભીષણ વળાંક ઘાત થતો હશે એ વાત કલ્પનામાં આવે એવી નથી. અનુભવનોજ વિષય છે. વર્ષો સુધી જેણે પોતાના શરીરનો જરા પણ મોહ કર્યા વિના અનેક કષ્ટો અને ચાતનાઓનો

ગુર્વાવલીમાં લેખકની ભૂલના અંગે “પંચદસ્યાં” લખતાં ‘સ્યાં’થી પહેલાનો ‘દ’ છૂટી જઇને ‘પંચસ્યાં’ લખાઇ ગયું હોય અને પાછળ વાલાઓએ તેને ‘પંચમ્યાં’ સમજીને પાંચમ લખી દીધી હેય તો તે કાંઈ નહીં બનવા જેવું નથી. પરંતુ સખલ કારણ વિના પંચમીની ચાલુ પ્રચાછુટી ને અમાવસ્યાની પ્રથા ચાલું થઈ જવી કાંઈ પણ રીતે રૂકય લાગતી નથી.

શ્રીમાન્ સમયસુંદરજી વિગેરે એ ૮ દિવસનું અણસણ કરવાનું કે બૃહદ્યુર્નવલીમાં પણ ગણ વિષયક શિક્ષા આપવા વિગેરેનું માત્ર શુ. ૧૩ સેજ લખ્યું હોય તો તો માનવાને કારણ છે કે ૮ દિવસ ફા. ૦ વદ પંચમીએજ પૂર્ણ થતા હોવાથી તે દિવસે સ્વર્ગતિથિ માનવી ઠીક. પરંતુ તેમતો છે નહીં, ૧૩ના તો વ્યાધિ ઉત્પન્ન થઈ અને તેના તે દિવસે અણસણ કરવું પણ સંભવ ઓછું લાગે છે. તો પછી ચાલતી સાર્વત્રિક અમાવસ્યાની પ્રથાને બ્રાંત માનીને પંચમીને પ્રામાણિક માનવી ક્યાં મુઠ્ઠી યોગ્ય કહી શકાય ? । ઇલવમ્ । (સંપાદક)

લોભ બની જેન શાસનની નોકા સન્માર્ગે ચલાવે રાખીએવા
મહામહાનવના અવસ્થાની કથું હૃદય શોક વિહ્વળ ન બને!!!

ગુરુ મહારાજના પવિત્ર દેહના અંતિમ દર્શન માટે તથા
નિર્માણમહોત્સવમાં ભાગ લઈ પોતાની ભક્તિ ભરી હાર્દિક
શ્રદ્ધાંજલિ અર્પિત કરવા આસપાસના બધાએ ગામોના સંઘો
આગરના મોળાં જેમ ઉછળી પડયાં, ૭૫ મંડપિકાએ મંડિત
ઈન્દ્રવિમાન તુલ્ય સુંદર નિર્માણવિમાન શ્રીસંઘે નિર્માણ કરાવ્યું.
એમાં ગુરુદેવના દેહને સંસ્થાપિત કરી વિરાટ ઉત્સવ પૂર્વક
શોકાકુલ ચિત્તે શ્રીસંઘ સમસ્ત નગરના પ્રધાન પ્રધાન રાજ
માર્ગો પર થઈને અગ્નિ સંસ્કાર નિમિત્ત શમશાને પહોંચ્યો,
ત્યાં અગર, તગર, કસ્તૂરી, મલય ચંદન, કપૂર આદિ સુગંધિત
દ્રવ્યોવડે દેહની અંત્યેષ્ઠિક્રિયા કરવામાં આવી, તે સમયનું
શોકમય વાતાવરણ અવર્ણનીય હતું વજ્રહૃદય પણ પીઘળી જતું.

અગ્નિ સંસ્કારના સ્થાન પર રીહડ ગોત્રના શેઠ હરપાલના
પુત્ર અંબણ ચશોધવલ આદિએ સ્વપરિવાર તરફથી સુંદર
કલાપૂર્ણ સ્તૂપ નિર્માણ કરાવ્યો. આ સ્તૂપ અત્યંત વિશાલ
તેમ દર્શનીય અને મુસ્લિમ પ્રધાન સિન્ધુ દેશમાં જેન સંસ્કૃ-
તિના શુભતમ ગૌરવસ્વરૂપ હતો, એટલે દૂરદૂરથી યાત્રીગણ
યાત્રાર્થે આવી શુરવંદનનો લાભ મેળવી કૃતાર્થ બનતા. વર્તમાન
કાળમાં આ સ્તૂપ-નગર બહાવલપુર સ્ટેટમાં હોવાથી
પાકિસ્તાનમાં આવી ગયું છે.

પ્રકરણ સાતમું.

શ્રીજિનપદ્મસૂરિ પદ સ્થાપના—

એવં શિષ્ય પરંપરા

આચાર્ય મહારાજની આજ્ઞા પ્રમાણે શ્રીતરુણ-
પ્રભાચાર્યજીએ વિ. સં. ૧૩૯૦ જેઠ સુદિ ૬ સોમ-
વારે મિથુન લગ્નના શુભ મુહુર્તમાં પદ સ્થાપના
કરવાનું નિશ્ચિત કર્યું. એટલામાં સિન્ધુ દેશના

રાણુ નગરનિવાસી રીહડ ગોત્રીય શ્રાવક પૂર્ણચન્દ્રના પુત્ર
હરિપાલ દેરાઉર આવ્યા. તેમણે તરુણપ્રભસૂરિ પાસે આવી
પદસ્થાપન મહોત્સવ પોતેજ કરવાની મહાન ઉત્કંઠા બતાવી.
તેઓશ્રી પાસેથી આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરીને સમસ્ત ઠેકાણે કુંકુમ-
પત્રિકાઓ પાઠવી દીધી. અનુક્રમે દરદરના અનેકો દેશોથી આવતી
અર્ચ સ્થાનોના શ્રીસંઘો એકત્ર થયા. શેઠ હરિપાલે સ્વયમ્
અંધુઓનું અતિ પ્રશંસનીય સત્કાર-સન્માન કર્યું, સ્થાનીય
શ્રીઆદિનાથ લગવાનના મંદિરને ધ્વજ પતાકાઓ વિગેરેથી
ખૂબ સજવવામાં આવ્યું. બધાઓના હૃદયો હર્ષાવેશથી આહુ-
દિત થઈ રહ્યાં હતાં, પૂર્વકૃત નિશ્ચય પ્રમાણે શુભ મુહુર્તમાં
સરસ્વતીકંઠાભરણુ શ્રીતરુણપ્રભાચાર્યજીએ મહોપાધ્યાય જયધર્મ
અને લખિધિનિધાન ગણિ આદિ ૩૦ સાધુ તથા બહુ સંખ્યક
આચાર્યો મળી ચતુર્વિધ શ્રીસંઘની સમક્ષ અગણ્ય માનવ-

મેઢની તથા ત્યાંના તથાળના પુત્રની સમુપસ્થિતિમાં શ્રીપદ્મ-
મૂર્તિમુનિને શ્રીજિનકુશળસૂરિજીના પાટ પર સંસ્થાપિત
કરી નવીન ગણનાયકનું નામ શ્રીજિનપદ્મસૂરિ રાખ્યું.

આ સૂરિપદોત્સવમાં અમારિઘોષણા, યાત્રકોને મનો-
લિલપિત દ્વાન તથા એક માસ પર્યન્ત નિત્ય સ્વધર્મી વાત્સલ્ય
આદિ નાનાવિધ સુકૃત્યો થયાં. આચાર્ય શ્રીજિનપદ્મસૂરિજી
એ જયચંદ્ર, શુભચંદ્ર, સાધુચંદ્ર, આ ત્રણ સાધુઓ તેમજ
મહાશ્રી. કનકશ્રી નામક સાધવીઓને દીક્ષા દીધી, અને પંડિત
અમૃતચંદ્ર ગણિને વાચનાચાર્ય પદ અર્પણ કર્યું. અનેક
શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ માળાગ્રહણ સમ્યક્ત્વ, પરિગ્રહ પરિમાણ
સામાયિકાદિ વ્રતો ઉચ્ચારણ કર્યાં.

રીહડ હરિપાલે આ અતિ પૂનીત ઉત્સવ પ્રસંગે ઉદ્ધાર
દિલથી હજારોના વ્યયદ્વારા પોતાની ચંચલ સંપત્તિનો સદુ-
પયોગ કરી પરમ પ્રમોદને પ્રાપ્ત કર્યો. શા. આંખા, આંઝા, મંમી,
ધુરધુર, મુહુરણ, નાગદેવ, ગોસલ, કર્મસિંહ, ખેતસિંહ, બાહિ-
આદિ અનેક ભિન્ન ભિન્ન સ્થાનોના લક્ષ્મીનન્દન શ્રાવકોએ
ઉદ્ધાર ચિત્તથી પ્રચુર દ્રવ્યનો વ્યય કરી યશોપાર્જન, પુણ્યો-
પાર્જન કર્યાં, તદનંતર જ્યેષ્ઠ શુદ્ધિ દના દિવસે શેઠ હરિપાલે
કરાવેલ શ્રીયુગાદિદેવ બિંબ આદિ કેટલાએક જિનબિંબો
તથા દેવરાજપુરના સ્તૂપ અને જેસલમેર, કયાસપુર નિમિત્ત
શ્રીજિનકુશળસૂરિજીની ત્રણ મૂર્તિઓનો લવ્ય પ્રતિષ્ઠા

૧ વિ. સંવત ૧૩૫૪ જેઠ વદિ ૧૦ના રોજ જાસોરમાં શ્રીજિનચંદ્ર-
સૂરિજીનાં વરદ હસ્તે આપની દીક્ષા થઈ હતી.

મહોત્સવ થયો, અને એજ દિવસે અતિ વિસ્તૃત આડંબર પૂર્વક ચતુર્વિધ શ્રીસંઘે સ્વર્ગીય ગુરુદેવ શ્રીજિનકુશલસૂરિજી મહારાજની પ્રતિમા સ્તૂપમાં પ્રતિષ્ઠાપિત કરી.

ઉપર સૂચિત તમામ મહોત્સવોના પ્રધાન નેતા શેઠ હરિપાલનો પરિચય “ સ્વરત્નગચ્છાચાર્ય ગુર્વાવલી ” માં આ પ્રમાણે આપવામાં આવ્યો છે. રીહડ કુલદીપક શાંઘનદેવના પુત્રરત્ન હેમલના પુત્ર પૂર્ણચંદ્રના એઓ પુત્ર હતા. સ્વચ્છાશયવાલા શેઠશ્રી જૈન શાસનની પ્રવર્દ્ધના કરવામાં અત્યંત પ્રવીણ હતા, એવણે ગિરનાર અને શત્રુંજયની યાત્રા કરવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું હતું. શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી (૧૩૭૩માં) અને શ્રીજિનકુશળસૂરિજીને વિનંતી કરી એમણે સિન્ધુપ્રાન્તમાં વિહાર કરાવ્યો હતો. જેથી જૈન ધર્મનું બહુ મહત્ત્વ વધ્યું, ત્યાંના માંસભક્ષિઓએ પણ માનવતાનું સાચું મૂલ્ય જાણી અભક્ષ્ય વસ્તુઓનો ત્યાગ કર્યો. શેઠ હરિપાલ કેવલ રૂપિયા પૈસાનો વ્યય કરીનેજ સંતોષ માનનારો શ્રાવક નહોતો કિંતુ જૈન ધર્મ અને સંસ્કૃતિના તત્ત્વો એમના જીવનમાં ખૂબ ઉડી રીતે ઉતર્યા હતાં, જૈન સિદ્ધાન્તોને આત્મસાત્ કર્યા હતાં. તેથી એમણે પોતાની પ્રિય પુત્રીને પણ સંસાર સાગર નિસ્તારિણી ભાગવતી દીક્ષા અપાવી હતી. ધન્ય છે એવા નરરત્નોને !

આચાર્ય મહારાજ શ્રીજિનપદ્મસૂરિજી મહારાજના આચાર્ય પદોત્સવના અવસર પર જેસલમેરનો સંઘ પણ ગુરૂભક્તિનો લાભ લેવા આવ્યો હતો. તે સંઘે અવસર જોઈને પોતાને નગર પધારવા આગ્રહભરી વિનંતી કરી એટલે ગુરૂમહારાજે જે ઉપાધ્યાય તથા ૧૨ મુનિગણ સહિત ત્યાંજઈ એમાંસું કયું.

સ્વર્ગવાસ ખાદ

શ્રીજિનકુશળસૂરિજી મહારાજ પોતાની ૧વિધમાનતામાં પણ કુશળ મંગળ વરતાવી પોતાનાં કુશળ એવા નામને સાર્થક કરવાના યશથી મંડિત થયા હતા, એટલુંજ નહીં પરંતુ સ્વર્ગ ગમન ખાદ પણ અદ્ધાપિ લકતોની આકાંક્ષાઓ પરિપૂર્ણ કરવાને સદૈવ તત્પર રહે છે. એટલે લકતજનોનાં વાંછિત પૂરવાને કદવતરૂ સમાન છે. સમય સમય પર વિશેષ પ્રકારે સ્મરણ કરવાથી શ્રદ્ધાળુઓને પ્રત્યક્ષ રૂપમાં પ્રગટ દર્શન પણ આપે છે અને અપ્રત્યક્ષ રૂપે પણ કષ્ટ નિવારણ કરે છે. એમના સમ્બન્ધમાં ઘણા પ્રકારના ચમત્કારીક વૃત્તાંતો સાંભળવામાં આવે છે. જે બધાયેને લિપિબદ્ધ કરી મૂર્ત રૂપ આપવામાં આવે તો એક મોટા કદનું પુસ્તક થઈ જાય માટે અમે અન્ય વિસ્તારના ભયથી કેવલ થોડી ઘટનાઓ કે જેમનો ઐતિહાસિક ઉલ્લેખ મળી આવે છે, તેઓનોજ માત્ર સંક્ષિપ્ત નિર્દેશ કરી સંતોષ માનીશું.

૧ વેગડ શાખાની પદ્માવલિમાં લખ્યું છે કે “જેસલમેર પાશ્વર્નાથ મૂલનાયક પ્રતિષ્ઠા દેહરાની થાપી. મંગલહરિજીવતાં આલિયો થાપ્યો તે આજ લગિ પ્રભવિક છે. એકદા વખાણુ કરતાં જણ્યો શ્રીશત્રુંજયના દેહરા દીવાની વાટ ઉદિરે તાણી ચન્દ્ર્યો લાગૌ તિવારે મુંહપતિ ઉતારી મસલી તિહાં થકાં તે ખુઝાણી. વલી એકદા રતૈકાટ વાહણુ આવતૌ ખૂડવા લાગૌ, તિવારે શુર ઝોરામાંહૈ પૈસી મંત્રબલે તિહાં જામ પાર ઉતાર્યૌ, કપડે ભીને બાહિર આયા, શ્રાવકે પૂચ્છ્યો તિવારે શુરે કપડો નીચરી સ્વાદ ખારો ચખાવ્યો” કહ્યો ન માનો તો આજથી સાત દિને શ્રાવક આવર્યૈ, તિવારે સાત દિને આવ્યા, પ્રત્યય ઉપનૌ હમ અનેક અવદાત-છે. તિરસ્યાં ને પાણી પાવે. સમર્થાં સાદ દે.”

૧ બિકાનેરનાં મંત્રીશ્વર વચ્છાવતકુલાવતસં શ્રીયુત કર્મ-
ચંદ્રજીના પૂર્વજ મંત્રી વરસિંહજી દેરાઉરની યાત્રા માટે અતિ
ઉત્કંઠિત હોવા છતાં પણ રાજવિપ્લવાદિ કોઈ કારણવશ જઈ
ન શક્યા. ત્યારે એમની મનોકામના પૂર્ણ કરવા માટે ગુરૂદેવે
બિકાનેરથી ૪ ગાઉ ઉપર ગઢાલય (નાલ) નામક સ્થાનમાં સમુખ
આવી સ્વપ્ન દ્વારા દર્શન આપ્યાં, અને કહ્યું કે હું તમારી
આંતરિક ભકિતથી બહુજ સંતુષ્ટ થયો છું, તમારી યાત્રા
અહીંજ સફલ છે. મંત્રીશ્વરે ગુરુ મહારાજનાં દર્શનની સ્મૃતિ
સ્થિર કરવા માટે ઉપયુક્ત સ્થાન પર ગુરુમંદિર નિર્માણ
કરાવ્યું. આજે એટલો કાળ વ્યતીત થઈ ગયો છતાં તે સ્થાને
સૂરિજી મહારાજનો પ્રભાવ સર્વવિદિત છે. સાંભળવા પ્રમાણે ત્યાં
એમના ચરણ પણ દેરાઉરથી આવેલાં છે. સોમવાર તથા દરેક
પૂર્ણિમાએ બીકાનેરના તમામ ગચ્છના સેંકડો નરનારીઓ
દર્શનાર્થે આવી કૃતાર્થ ધાય છે, કાર્તિક પૂર્ણિમા અને ફાગણ
વદ અમાસને દિવસે ત્યાં દર વર્ષે મેળો ભરાય છે.

૨ કવિવર શ્રીસમયસુંદરજી ગણિ જ્યારે સિન્ધ પ્રાન્તમાં
શિવસ્થા કરતા હતા ત્યારે સંઘ સહિત ઉચ્ચનગર જતાં માર્ગમાં
પંચનદી પાર કરવા વહાણમાં બેઠા હતા. તે કાળે અંધારી
રાત પૂરબોરના વરસાદ સહિત એકાએક ભયંકર તોફાન આવી
જવાથી નૌકા ભયમાં આવી પડી, ત્યારે એક માત્ર ઈશ્વર દાદા-
સાહેબજીનું ધ્યાન ધર્યું. કૃણસ્વરૂપ તરતજ સૂરિજીના દેવા-
ત્માએ સહાયતા કરીને સંકટ દૂર કર્યું, કવિ પોતે પોતાના
શ્રદ્ધાદોષો આ ઘટનાનું વર્ણન આ પ્રમાણે કરે છે.

આયો આયો રી સમરંતા દાદોજી આયો.

સંકટ દેખ સેવકકું સદશુરૂ, દેરાઉરતેં ધાયો, સ. ૧૧૧

વરસે મેહુનૈ રાત અંધારી, વાય પિણુ સખજો વાયો.

પંચ નદી હુમ ઐઠે બેડી દરિયે, હો દાદા દરિયે ચિત્તડરાયો, સાારા

દાદા ઉચ્ચ લાણી પહુંચાવણુ આયો, ખરતર સંઘ સવાયો.

“સમયસુદર” કહૈ કુશલ કુશલ શુરૂ, પરમાનન્દ સુખ પાયો, સાા૩.

૩ એવીજ રીતે જલવૃષ્ટિના અલાવમાં એમનું સ્મરણ-
જ્યારે કયું ત્યારે તત્કાલ વર્ષા થઈ તેનું પણ કવિવરે “માંગ્યો
મેહુજૂઠોતુરત” એવાં પદ્યની રચના કરી સાન્નિધ્ય સ્વીકાર્યું છે.

૪ કવિવર ધર્મવર્ધનજીએ પણ સ્વરચિત કુશલ સૂરિજીના
સ્તવનોમાં બૂડતી નોકાને એકદમ બચાવી લેવાનું વર્ણન
કેટલીએ વાર કયું છે.

૫ આચાર્ય શ્રીજિન ભકિત સૂરિજી નિર્મિત શ્રીજિન-
કુશળસૂરિસ્તવનમાં બીકાનેરનરેશ શ્રીસુબળસિંહની શત્રુઓના
ભયથી રક્ષા કરવામાં આવી જેનો ઉદ્દેશ આ પ્રમાણે છે.

“પરતિખ પરચૌ પામીયૌ, શ્રી બીકાંણુ નરેશ.”

x

x

x

“સુબળસિંહ નરરાજને, અરિભય લિયૌ ઉખાર”

શુરૂગુણ રતનાવલી પૃ ૬૨

ખીજ પશુ ઘણાં ચમત્કારોના ઉદ્ભવો રામલાલજી ગણિ-
કૃત “દાદાસાહેબની પૂજા” તથા સ્તવનો એવં અન્યાન્યકવિઓ
દ્વારા નિર્મિત સ્તોત્ર સ્તુતિ સગૈયા સ્તવનાદિમાં મળી
આવે છે. જે સર્વજનપ્રસિદ્ધ છે.

જ્યાં જ્યાં ગુરુદેવના ચરણપાદુકા અને પ્રાચીન સ્તૂપ-
સ્થાનો છે ત્યાં ત્યાં લિખ્ત લિખ્ત સમય પર યાત્રીઓ તથા
ધ્યાવના કરનારાઓને જે જે ચમત્કારો થયા તથા કામના
પૂર્ણ થઈ તેના સેંકડો ઉદાહરણો વિદ્યમાન છે, એટલે સર્વ-
પ્રસિદ્ધ વસ્તુને વ્યક્ત કરવાનું આ સ્થાન નથી.

એમના અલૌકિક પ્રભાવનું જ્વલાંત ઉદાહરણ એટલુંજ
ખસ છે કે જ્યાં જુઓ ત્યાં સેંકડો સ્તુતિ સ્તોત્રો, અષ્ટક,
નિશાની, પદ, છંદ, સ્તવન અને સેંકડોએ સ્મૃતિ મંદિરો
ચરણો, પ્રતિમાઓ જ્યાં જુઓ ત્યાં મળે છે. આજ દિવસ સુધી
યુગપ્રધાન આચાર્ય શ્રીજિનદત્તસૂરિજીમહારાજ શિવાય કોઈ પણ
આચાર્યનાં આટલાં મંદિર અને સ્તવનો મળ્યાં નથી જેટલાં
આપના મળ્યાં છે જૈનોના લોકહૃદય પર આજ સુધી એમનું કેટલું
પ્રભુત્વ છે. આચાર્યશ્રીને સ્વગચ્છ પરગચ્છ સ્થાનકવાસી અને
કટ્ટર તેરાપંથી આદિ બધાં લોકો ભક્તિભાવ પૂર્વક માને છે.
એમનો સમસ્ત ભારતમાં જ્યાં જ્યાં જૈન મંદિરો અને તીર્થો
છે ત્યાં ત્યાં એમના ચરણ પાદુકાઓ મળે છે, ઘણે ઠેકાણે
એમની “દાદાવાડીઓ” પણ ગામથી જરા દૂર અથવા તો
સમીપ સ્વતંત્રજ મળી આવે છે. એમ છતાં વાંચકોની વિશિષ્ટ
જાણકારી માટે થોડાં સ્થાનોની સૂચિ આપવી ઉચિત ગણાયો.

પ્રતિષ્ઠા સમય સ્મારક સ્થાન લેખપ્રાપ્તિઃ

સં. ૧૪૮૬ જ્યે. સુ. ૫ શુક્ર, મૂર્તિ આદિનાથમં. માલપુરા હરિ	
સં. ૧૬૨૩ માધ વદિ ૫, પાદુકા. દાદાવાડી. નાગોર	”
સં. ૧૬૫૪ જ્યે. સુ. ૧૧ રવિ, ,, વિમલવસહી શત્રુજય યુ. પ્ર.જિ.	
સં. ૧૬૫૬ જ્યે. સુ. ૧૨ શનિ ,, દાદાવાડી સાંગાનેર હરિ	”
સં. ૧૬૬૩ વૈ. સુ. ૬ શનિ, ,, દાદાવાડી જામનગર	”
સં. ૧૬૭૫ વૈ. સુ. ૧૫, મૂર્તિ ખસ્તરવસહી શત્રુજય. ,,	
સં. ૧૬૮૨ જ્યે. સુ. ૩ શુક્ર	” ” ” ”
સં. ૧૬૮૨ મિ. સુ. ૫ પાદુકા દાદાવાડી પટના. નાં ૩૩૨	
સં. ૧૬૮૮ વૈ. સુ. ૧૫ ,, મંદિર ગુણ્યાયાજી નાં ૧૭૬	
સં. ૧૭૦૨ મા. સુ. ૧૩ સો. ,, ગામમંદિર પાવાપુરી નાં ૧૬૮	
સં. ૧૭૩૭ ચૈ. વ. ૧. ,, નાપાસર	સં ૦
સં. ૧૮૨૧ મા. સુ. ૧૫, ,, દાદાવાડી મુર્ચિદાવાદ નાં ૬૭	
સં. ૧૮૩૧ કા. સુ. ૭, ,, નેખા	સં ૦
સં. ૧૮૪૮ જ્યે. વ. ૮ બુધ ,, દિનાજપુર	નાં ૬૩૩
સં. ૧૮૫૦ વૈ. સુ. ૩ બુધ. ,, સાંતિ મંદિર ચૂર.	સં ૦
સં. ૧૮૫૦ મા. સુ. ૫. પાદુકા દાદાવાડી ચૂર	સં ૦
સં. ૧૮૫૦ મિ. વ. ૧ સોમ ,, ફર્ફાખાદ	હરિ
સં. ૧૮૫૬ વૈ. સુ. ૩ બુધ ,, ચમ્પાપુરી	ના. ૧૬૪
સં. ૧૮૬૨ મા. સુ. ૫. ,, જયપુર	હરિ

* આ સંગ્રહમાં સંકેતો આ પ્રમાણે સમજવાં. હરિ=શ્રીજિનહરિ-સાગરસુરિજનો વ્યવક્ર લેખસંગ્રહ. ના=શ્રીપૂરણચંદ્ર નાહારનો લેખસંગ્રહ લેખાંક, સં.=જમાસે લેખસંગ્રહ અને યુ.પ્ર.નિ. =જમારે લખેલું યુગપ્રધાન જિનચંદ્રસુરિ પુસ્તક સમજવું.

પ્રતિષ્ઠા સમય સ્મારક સ્થાન લેખપ્રાપ્તિ

સં. ૧૮૬૭ અષાઢ સુ. ૬ બુધ ,,	કાસમ બજાર ના. ૮૪
સં. ૧૮૭૧ વૈ. સુ. ૮ બુધ ,,	છોટા દાદાજી. દિલ્હી. ના. ૫૨૭
સં. ૧૮૭૫ મિ. સુ. ૬ રવિ ,,	મધુવન (શિખરજી) ના. ૧૮૪૧
સં. ૧૮૭૬ મા. સુ. ૫. ,,	હસ્તિનાપુર હરિં
સં. ૧૮૭૭ વૈ. સુ. ૫ ચન્દ્ર ,,	પટના ના. ૩૨૦
સં. ૧૮૭૭ વૈ. સુ. ૫ ચન્દ્ર ,,	,, ના. ૩૨૧
સં. ૧૮૭૭ વૈ. સુ. ૧૫ ,,	અયોધ્યા ના. ૧૬૫૬
સં. ૧૮૭૯ ક્રા. સુ. ૪ શનિ ,,	કૈળાસાદ ના. ૧૬૭૯
સં. ૧૮૮૨ દિ. શ્રા. વ. ૧૨ ગુરુ ,,	(જીર્ણોદ્ધાર) નાગોર હરિ
સં. ૧૮૮૮ મા. સુ. ૫ ,,	ચંદ્રાવતી ના. ૧૬૮૩
સં. ૧૯૦૪ મા. સુ. ૧૨ ,,	દાદાવાડી, લખનઉ હરિં
સં. ૧૯૦૮ ચૈ. સુ. ૧૨ રવિ ,,	(જીર્ણોદ્ધાર) દિલ્હી હરિં
સં. ૧૯૧૦ માઘ સુ. ૨ સોમ ,,	દાદાવાડી લખનઉ ,,
સં. ૧૯૧૦ માઘ સુ. ૨ ,,	,, ગામમંદિર, પાવાપુરી ના. ૧૯૯
સં. ૧૯૧૦ માઘ સુ. ૨ ,,	,, રત્નપુરી ના. ૬૬૮
સં. ૧૯૧૨ ક્રા. વ. ૭ ગુરુ ,,	દાદાવાડી, કેશરિયાજી ના. ૬૪૬
સં. ૧૯૧૩ માઘ સુ. ૫ શુક્ર ,,	જોહરી બાગ, લખનઉ ના. ૧૬૩૭
સં. ૧૯૧૩ ,, ,, ,, ,,	શાંતિ મંદિર લખનઉ હરિં
સં. ૧૯૧૩ ,, ,, ,, ,,	લખનઉ હરિં
સં. ૧૯૧૪ જ્યે. ૨ ,,	હીરાલાલ દેરાસર ના. ૧૬૨૨
સં. ૧૯૧૪ જ્યે. સુદિ ૨ ,,	હરિં
સં. ૧૯૧૪ ,, ,, ,, ,,	,,
સં. ૧૯૧૪ ,, ,, ,, ,,	,,

પ્રતિષ્ઠા સમય	સ્મારક	સ્થાન	લેખપ્રાપ્તિ
સં. ૧૯૧૭ મા. કૃ. ૬ શનિ સ્તૂપ		અમરસાગર ના. ૨૫૪૨	
સં. ૧૯૧૯ વૈ. કૃ. ૨ પાંદુકા			હરિં
સં. ૧૯૨૩ જ્યે. સુ. ૪ ગુ.			બાલોતરા સં.
સં. ૧૯૨૪ મા. સુ. ૧૩			લખનઉ હરિં
સં. ૧૯૨૮ મા. સુ. ૧૩ ગુ.			કાનપુર
સં. ૧૯૨૯			હસ્તિનાપુર
સં. ૧૯૩૩ મા. સુ. ૩			સુબનગઢ સં.
સં. ૧૯૩૬ જ્યે. સુ. ૧૩ સો.			ભાગલપુર હરિં
સં. ૧૯૩૮ આ. વ. ૧૩		બા. મંદિર કલકત્તા સં.	
સં. ૧૯૩૯ કા. વ. ૭ ગુ.			જયપુર હરિં
સં. ૧૯૩૯ કા. વ. ૭ ગુરૂ.		દાદાવાડી બિહાર નાં ૨૩૩	
સં. ૧૯૪૦ મિ. વ. ૭		કુંચુજિનાલય બીકાનેર સં.	
સં. ૧૯૪૦ આષા. સુ. ૮ ગુ.		દાદાવાડી	જયપુર સં.
સં. ૧૯૪૫ પો. સુ. ૧૫ ગુ.		દાદાવાડી	બનારસ હરિં
સં. ૧૯૬૫ જ્યે. સુ. ૧૨ ગુ.			મેડનારોડ સં.
સં. ૧૯૭૦	વ. ૮		ગંગાશહર
સં. ૧૯૭૬ વૈ. વ. ૭			લખનઉ હરિં
સં. ૧૯૭૬ આ. સુ. ૩ સો. મૂર્તિ			હાપુડ
સં. ૧૯૭૯ વૈ. સુ. ૮ પાંદુકા			
સં. ૧૯૭૯ આ. સુ. ૧ સો.		કલકત્તા ના. ૧૦૦૮	
સં. ૧૯૮૭ જ્યે. સુ. ૫ રવિ. મૂર્તિ		રેલ દાદાજી બીકાનેર સં.	
સં. ૧૯૮૮ આષિ. સુ. ૧૨ પાંદુકા		નાકોડા સં.	
સં. ૧૯૮૩ જ્યે. વ. ૮ ગુરૂ		નવા દાદાજી બીકાનેર સં.	

સતરમી સદીના ઉપાધ્યાય લલિતકીર્તિના શિષ્ય શ્રી રાજહર્ષે “શ્રીજિનકુશલસૂરિ અષ્ટોત્તરશત સ્થાન થુંભ નામ ગર્ભિત સ્તવન” બનાવ્યું છે જેમાં એ સમયના સ્તૂપ સ્થાનોની સૂચના છે. તે આ પ્રમાણે છે.

દેરાઉર	આગરા	સાંગાનેર	સાચેર
ગામ ગઢાલા	પટ્ટણ(ઝાલણા)	ખિહાર	સોવનગિરી
ઉચ્ચપુર	અલવર	માલપુરા	સિરૌહી
સિદ્ધપુર	અમરસર	જયતારણ	નૂતનપુર
કિરહોર	ઓરંગાબાદ	કિસનગઢ	શત્રુજય
જેસલમેર	નાડુલાઈ	રાજગઢ	સુરત
બોધપુર	વર્ધનપુર	ચમ્પાપુરી	ગિરનાર
નાગૌર	નવહર	રતલામ	દીવનગર
મેડતા	ઉદ્યોતનપુર	સમિયાણા	ધંડર
દેવલવાડા	અમદાવાદ	સોજત	આસોપ
ખંભાત	ડેરા(ગાજીખાન)	ખીમસર	મહેવા
પાટણ	શેરગઢ	ખાહડમેર	ગુંદોચ
પાલી	ફતેપુર	પોકરણ	મહારનપુર
દિલ્હી	ભટનેર	પાલનપુર	સેત્રાવા
મંગલઉર	ફલોધી	ચન્દેરી	જૈતપુર
વીરમપુર	મૈડીચક્ક	તોડઈ	ખિલાડા
અંબર	મરૌટ	કુંભલમેર	બડલુદા
ભુજ	અમરકોટ	રિણી	પીપાડ
માંડવી	સમગલ	સરસા	કાપરડા

આ સ્તવન મૂળ નામ એજ પુસ્તકના પરિશિષ્ટમાં આપેલ છે.

મહિમપુરી	કંબલ	લૂણકરણસર	લવેરા
લાહૈર	દેવીઝર	ખેજડલા	ખાલરવા
ભેડુરઘ	ગ્વાલેર	પચિયાખ	તિમરી
અજમેર	સિરવાડી	દેવીખેડા	કુણડકી
પુંગઝ	સિરંગઘ	સાંભર	રાહીઠ
જંગલ	વિક્રમપુર	ઝૂંટઘ	મુલતાન
પૂનાસર	ખડલી	રાયપુર	ડેરા (હાજીખાન)
ડીડવાણા	વીજપુર	રાધનપુર	ડેરા(ધસમાઈલખાન)

ઉપરિ વર્ણિત સ્તૂપોમાંહેના કંઈક તો કાલચક્રના ભોગ ખની ચૂક્યાં છે. તેમ ઘણે ઠેકાણે નવાં નવાં પથુ નિર્માણ થયાં છે. જેમાંના ઘણાખરા લેખો અમો આ સંગ્રહમાં આપી શકયા નથી, આશા છે બીજા સંસ્કરણમાં આપી શકીશું.

પ્રકરણ આઠમું

સાહિત્ય સેવા

ગુર્જીય ગુરૂદેવ શ્રીજિન કુશળસૂરિજી મહા-રાજ વ્યાકરણ ન્યાય, સાહિત્ય અલંકાર, નાટક જ્યોતિષ, મંત્ર તંત્ર, છંદ, તુરંગપદ, કોણકપૂરણ શબ્દાલંકાર અને જટિલ સમસ્યાઓની પૂર્તિ આદિ વિવિધ કલાઓમાં મહાન્ સિધ્ધહસ્ત વિદ્વાન હતા, એટલે તેઓએ જૈનધર્મની વિવિધ પ્રકારે પ્રભાવના દ્વારા મહત્તા વધારવા માટે અન્યાન્ય અનેક મહત્તાપૂર્ણ કાર્યો કર્યાં જેથી સાહિત્યિક સેવા યદ્યપિ વિશેષ પ્રમાણમાં નહોતાં કરી શક્યાં છતાં જે કંઈ રચનાઓ

કરી હતી તેમાંથી કેટલી એ રચનાઓનો ઉદ્દેશ આગળના પ્રકરણમાં કરાયું છે. તે પણ કમ લાગ્યે બધી ઉપલબ્ધ નથી, છતાંએ જે કૃતિઓ આજે મળી આવે છે તે પણ એમની અપ્રતિમ પ્રતિભા તથા વિશાળ વાંચન એવં અનોક વિચાર-શૈલીની મૌલિકતા એવં પ્રામાણિકતાનો પૂર્ણ આભાસ આપી રહી છે. આપની આજ સુધી પ્રાપ્ત કૃતિઓ આ પ્રમાણે છે—

૧ ચૈત્યવંદન કુલક વૃત્તિ, આ ૨૭ ગાથા પ્રમાણ લઘુકુલકના મૂળના રચયિતા તો મોટા દાદાસાહેબ યુગપ્રધાન આચાર્ય શ્રીજિનદત્તસૂરિજી મહારાજ છે, પણ એના ઉપર ૪૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણ અતિસુરોચક વૃત્તિ આચાર્ય શ્રીજિન-કુશળ સૂરિજી મહારાજે રચી છે. તેમાં આ લઘુકૃતિના સુંદર ભાવોનું વિશદ રીતે સ્પષ્ટીકરણ કરવા સાથે અનેક મૂળભૂત ગ્રન્થરત્નોના આધારે વિષયની પરિપુષ્ટિઓ તો બહુ સુંદર શૈલીએ કરી છે જ કિંતુ સાથેસાથે પ્રસંગાનુસાર ધર્મકથાઓ પણ એવી સુંદરતમ આપવામાં આવી છે. કે જેથી ગ્રંથની શોભામાં ખૂબજ અભિવૃદ્ધિ થઈ છે. કથાઓ પ્રાયે બધીયે અનુષ્ટુપ શ્લોક બદ્ધ છે. જેની સૂચી શ્લોકસંખ્યા સહિત વિષયવાર નીચે આપવામાં આવે છે.

વિષય સહિત કથાઓના નામ શ્લોક સંખ્યા

૧ મુશુરુ-કુશુરુ વિષયે સિંહ-શ્રૃંગાલ કથા	૪૧
૨ ગીતાર્થ ગુરુ વિષયે સર્પ-શીર્ષપુચ્છિકા કથા	૧૬
૩ „ કુશુરુ „ વૈદ્ય પુત્ર કથા	૨૬
૪ શાસન પ્રભાવના વિષયે સિદ્ધસેન સૂરિ કથા	૧૩૦

૫ શાસન પ્રભાવના વિષયે શ્રેષ્ઠિક મહારાજ કથા	૯૪૫
૬ ચૈત્યપંચક વિષયે મંગલ ચૈત્ય કથા	૧૭
૭ કુદેવત્યાગ વિષયે હિંગુશિવ કથા	૨૨
૮ કુગુરૂત્યાગ વિષયે જમાલી નિન્હુવ કથા	૯૧
૯ ચૈત્યવંદન વિષયે ધનદત્ત શ્રેષ્ઠિ કથા	૨૮
૧૦ નવકાર ફલ વિષયે શિવકુમાર કથા	૪૯
૧૧ " " શ્રીમતી "	૩૫
૧૨ " " ધરભૈન્દ્ર "	૫૫
૧૩ " " " હુણ્ડિકચક્ષ કથા	૩૭
૧૪ તપઃકૃળ વિષયે નાગદત્ત કથા	૫૯
૧૫ સોદાસ રાજકુમાર કથા	૪૯
૧૬ રાત્રિભોજન વિષયે સુમિત્રા આમહુણી કથા	૧૨૫
૧૭ અજ્ઞાત ફલ ત્યાગ વિષયે વંકચૂલ તસ્કર કથા	૧૮૯
૧૮ વિચલિત રસાહાર વિષયે પંડિત ધનપાલ કથા	૧૧૫
૧૯ ત્રસજીવ રક્ષા વિષયે ચંદ્રરાજ કથા	૬૩
૨૦ અલીક વાકય પરિહાર વિષયે હુંસરાજ કથા	૭૫
૨૧ અદત્તાદાન વિરતી વિષયે દત્તશ્રેષ્ઠિ કથા	૧૦૩
૨૨ શીલ મહાત્મ્ય વિષયે સુદર્શનશ્રેષ્ઠિ કથા	૧૮૪
૨૩ પરમાર્હત આનન્દ શ્રાવક કથા	૬૨
૨૪ જીવરક્ષા વિષયે વજ્રાયુધ ચક્રી કથા	૧૪૫

આ રીતે એકંદર ૨૪ કથાઓનો સન્દર્ભ બહુ સુંદર શૈલીએ સન્દર્ભિત કર્યો છે. વલી આ ગ્રંથમાં પ્રસંગે પ્રસંગે નિચેના અન્યોના નામ નિર્દેશ સાથે ઉદ્ધરણો આપ્યાં છે—

૧ આવશ્યક સૂત્ર	૧૦ યોગશાસ્ત્ર ટીકા.
૨ „ નિર્ચુકિત	૧૧ નિશીથચર્ચા
૩ „ ટીકા હારિભદ્રીયા	૧૨ વિવાહચૂલિકા સૂત્ર.
૪ પંચલીંગી ટીકા (જિનેશ્વરસૂચિકૃત)	
૫ ઉપદેશમાલા પ્રકરણ	૧૩ નિશીથસૂત્ર
૬ નિશીથભાષ્ય	૧૪ દશવૈકાલિક સૂત્ર
૭ ઓઘનિર્ચુકિત	૧૫ સ્વધર્મીવાત્સલ્ય કુલક (અભયદેવસૂચિકૃત)
૮ દશાશ્રુતસ્કન્ધ ભાષ્ય	૧૬ મિથ્યાત્વ કુલક સંપૂર્ણ
૯ મહાનિશીથ સૂત્ર.	ગા૦ ૨૫ (પૂર્વાચાર્યકૃત)

આ ચૈત્યવંદન કુલક વૃત્તિ ‘શ્રીજિનદત્તસૂરિ જ્ઞાન ભંડાર’ સૂરતથી પ્રકાશિત થઈ ચૂકી છે. એટલે વિશેષ જાણુવા માટે મૂળ ગ્રન્થ જોવાની વાંચકોને લલામણ કરીએ છીએ.

૨. શ્રીજિનચંદ્રસૂરિ ચતુઃસપ્તતિકા-આ લઘુ કૃતિમાં પોતાના ગુરુદેવ શ્રીમાન્ કલિકાલકેવલી શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજી મહારાજનું સંક્ષિપ્ત પણ રોચક ચરિત્રનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ પ્રાકૃતની ૭૪ ગાથામાં વર્ણન છે.

૩. ફલોદી પાર્શ્વજિન સ્તોત્ર, ગા૦ ૧૧

આદિ-“ સકલમૂતલભૂષણશેઝરમ્ ”

૪. પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર, ગા૦ ૫

આદિ-“ ઐં હ્રીં શ્રીં ધરણોરગેન્દ્રમહિતાઃ ”

૫. સ્તંભન પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર, ગા૦ ૯

આદિ-“ સ્તંભનામ્બોજવિકાશમિત્રમ્ ”

૬. શેરીષકાલંકાર પાર્શ્વ જિન સ્તોત્ર, ગા. ૫
આદિ- “શ્રીશેરીષકપત્તનાવનિશિરઃ”
૭. સિદ્ધક્ષેત્ર મંડન આદિનાથ સ્તવન, ગા. ૧૬
આદિ- “શ્રીવિમલાચલવિમલાચૂલ”
૮. બહુવિહંગક શ્રીશાંતિજિન સ્તવન, ગા. ૩૨
આદિ- “સિરિસંતિનાહચરિય”
૯. શ્રીપાર્શ્વ જિન જન્મભિષેક સ્તુતિ, ગા. ૪
આદિ- “દ્વેદેકધિપમપ”
૧૦. ચતુર્વિંશતિ જિન નામ ગર્ભિત સ્તુતિ, શ્લોક ૪
આદિ- “નામેચાજિતવાસુપૂજ્યસુવિધિ” +
૧૧. પંચમી તપઃફલગર્ભિત નેમિજિન સ્તુતિ, શ્લોક ૪
આદિ- “શ્રીનેમિઃ પન્નરૂપત્રિદશપતિકૃત” +

પ્રકરણ નવમું

શિષ્ય પરંપરા

ચાર્ય મહારાજના વરદ હસ્તકમલથી દીક્ષિત થયેલાં સાધુસાધ્વીઓનાં નામો કેટલાંએ ગત પ્રકરણોમાં આવી ગયાં છે. જેમાં મહોપાધ્યાય શ્રીવિનયપ્રભ અને

+આ બન્ને સ્તુતિઓના અંતે ‘કુશલ’ શબ્દ આવેલ હોવાથી અને. રચનાસૌલી જોતાં ચરિત્ર નાયકની કૃતિનું અનુમાન સહેજે થઈ આવે છે

સોમપ્રભ, વિશેષ ઉલ્લેખનીય મુનિપુંગવો હતા. એટલે એમના અને એમની શિષ્ય પરંપરાનો થોડોપરિચય આપવો જરૂરી છે.

૧ મહોપાધ્યાય શ્રીવિનયપ્રભ

એમની દીક્ષા સં. ૧૩૮૨ વૈશાખ સુદિ ૫ ને દિવસે થઈ એવું ઉલ્લેખ પૂર્વના પ્રકરણોમાં થઈ ચુક્યો છે. સંવત ૧૩૯૩ અને ૧૪૧૨ના વચગાળામાં એઓશ્રીને ઉપાધ્યાય પદ મળ્યું હોય એમ અનુમાનથી જણાય છે, આપ બહુ ઉચ્ચકોટિના વિદ્વાન હતા. એમની સાહિત્યિક સત્કૃતિઓ આ પ્રમાણે છે.

૧ નરવર્મ ચરિત્ર-સંવત ૧૪૧૨ કાર્તિક પૂર્ણિમાએ ખંભાતમાં આ ચારિત્રની રચના કરી. તેજ સમયમાં લખાયેલી ૧૦ પત્ર અને ૪૯૪ શ્લોકની પ્રતિ બાલોતરાના ભાવહર્ષીય ભંડારમાં અમોએ જોઈ હતી. અંતિમ ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે.

“સંવત ૧૪૧૨ વર્ષે શ્રીવિનયપ્રમોપાધ્યાયૈઃ શ્રીસ્તમ્ભપુરે સ્થિતૈઃ સમ્ય(ક્ત્વ)ક(?)સારા(યાં) ચક્રે હિ નરવર્મનૃપકથા”

આ ગ્રન્થનું પ્રકાશન જામનગરવાળા પંડિત હીરાલાલ હંસરાજે કર્યું છે. પરંતુ આશ્ચર્યનો વિષય છે કે પ્રકાશકે નામજ ઉડાવી દીધું છે. સાહિત્ય સાધનામાં આવા પ્રયાસો ગ્રન્થકર્તાનું ઘાતક અને નિંદ છે.

૨ ગૌતમ રાસ-સંવત ૧૪૧૨ કાર્તિક સુદિ ૧ ના દિવસે ખંભાતમાં આ રાસ દેશી ભાષામાં બનાવ્યો છે, ખરેખર આ ગૌતમ-રાસની ભાષાશૈલી લાક્ષિત્યપૂર્ણ અને પ્રાસાદિક આદિ આશ્ચર્યોત્પાદક સાહિત્યિક ગુણોથી સુજ્ઞ છે, આજે સેંકડો જ્ઞાનભંડારોમાં

આ રાસની પ્રતિઓ જડે છે. એટલુંજ નહિ, કિંતુ અનેકો અંશેમાં એનું મુદ્રણ પણ થઈ ચુક્યું છે. એ એની લોક પ્રિયતાનું પ્રધાન પ્રતીક છે. કોઈ પણ ઉત્તમ પ્રકારની કૃતિ અતિ પ્રચારિત હોય છે ત્યારે ધીરુર્જળ માણસના મને થાય છે કે આમાં કતાં તરીકે મારું નામ જોડાય તો કેવું સારું ? આ રાસની ઉપર પણ એવુંજ થયું છે. વિજયલદ્ર તથા ઉદયવંત નામના કોઈ અજ્ઞાત વ્યક્તિઓએ આ રાસને પોતાને નામે અજબ રીતે ચઢાવી દીધો છે, જે કે પ્રાચીન પ્રતિઓમાં તો વિનયપ્રભ ઉપાધ્યાયનું નામ સ્પષ્ટ છે, છતાં કુદ્રમાણસો સ્વપ્રકૃતિનું પરિચય આપ્યા વગર કોઈ રીતે રહી શકતા નથી. સાધુ થઈને આવા દુષ્કૃત્યો કરવામાં શું લાભ મળે છે એ અત્રે ખાસ વિચારવા જેવી વાત છે. સાહિત્યિક ચોરી કેટલા દિવસ છુપાઈ રહેશે ? સમયસુંદરજીની સજ્જાએને પણ આવી રીતે ચોરી કરી પોતાને નામે કેટલાકોએ ચઢાવી દીધી છે, ઉપરના રાસની બધાયથી જૂની પ્રતિ સં ૧૪૩૦ ની મળી છે જેમાં વિનયપ્રભનું નામ સ્પષ્ટ છે. સાંભળવા પ્રમાણે ઉપાધ્યાયજીએ ૪૫ ગાથાવાળા આ રાસની રચના પોતાના અકિંચન ભાઈનો દારિદ્ર્ય દૂર કરવા માટે કરી હતી. અને તેનું સ્મરણ કરતાં તેની ભાવના સફળ પણ થઈ હતી, વિં ૧૪૩૦માં લખેલી આ રાસની પ્રતિમાં આપની નિમ્નોક્ત છ કૃતિઓનો નામ નિર્દેશ કરેલ છે.

૩ મહાવીર સ્તવન, ગાં ૨૪

આદિ-“સાનન્દનમુરકોટિકિરીટપીઠ”

૪ વીતરાગ સ્તવન, ગા૦ ૨૫

આદિ-‘દેવિદનાગિદનરિદચંદ’

૫ શત્રુજયમંડન ઋષભ જિન સ્તવન, ગા૦ ૨૬

આદિ-‘વિમલશૈલશિરો મુકુટાયિતમ્’

૬ શાંતિનાથ સ્તવન. ગા૦ ૧૯

આદિ-‘સજ્ઞાનમાનુહતમોહતમોવિતાનકમ્’

૭ તીર્થયાત્રા સ્તવન, ગા૦ ૪૧

આદિ-‘મહાનન્દ મહાનન્દ મહાનન્દ વિધાયકના’

૮ ચતુર્વિંશતિ જિન સ્તવન, ગા૦ ૨૯

આદિ-‘મોહમહામહામહામહાનરિસહ૦’

ઉપાધ્યાયજીના શિષ્ય વિજયતિલકજી રચિત કર્મગ્રન્થ વિચારગર્ભિત શત્રુજય સ્તવન(ગાથા ૨૧) સુપ્રસિદ્ધ છે. આ સ્તવન ઉપર બહુસંખ્યક વિદ્વાનો દ્વારા સર્જાયેલ ટીકાઓ અને ટખ્ખાઓ મળી આવે છે. ભંડારિ કુલાવતંસ શ્રીનેભિચંદ્ર રચિત ‘ષષ્ટિશતકવૃત્તિ’ ના નિર્માતા શ્રીતપોરત્ન ગુણુરત્ને વિજય-તિલક ઉપાધ્યાયને પોતાના વિદ્યાગુરૂ તરીકે વર્ણવ્યા છે.

ઉપાધ્યાય શ્રીવિજયતિલકજીના શિષ્યોમાં વાચક મુનિશેખર અને શ્વેમકીર્તિ વિખ્યાત છે, એમનો ઉલ્લેખ પણ ‘ષષ્ટિશતકવૃત્તિ’ માં વિદ્યાગુરૂ અને વ્રતગુરૂ તરીકે મળે છે, વાચક શ્વેમકીર્તિનો શિષ્ય પરિવાર બહુ વિશાળ હતો. એવી કિંવદન્તિ પ્રસિદ્ધ છે કે વાચકશ્રીએ ૫૦૦ ધાડપાડુઓ અથવા તેો જનના લોકોને પ્રતિબોધ આપી એકીસાથે દીક્ષિત કર્યા હતાં જેના અંગે એમનાથી શ્વેમધાડ નામની શાખા પ્રચલિત

અર્થ હતી. એમના અનેકો શિષ્યો માંહેથી ૧ મોહરાજ, ૨ તપોરત્ન ૩ ગુણરત્ન અને ૪ ક્ષેમહંસ એ ચારનાંજ નામના ઉલ્લેખો મળે છે. આજે પણ એમની શિષ્ય પરંપરા ચતિરૂપે વિદ્યમાન છે. આ શાખામાં અનેકો વિદ્વાનો થયાં છે જેમાંથી કેટલાક ગ્રંથકારોનો નિર્દેશ અહીં કરવામાં આવે છે.

૧ તપોરત્ન અને ગુણરત્ન “ષષ્ઠિશ્લોક વૃત્તિ”ના કર્તા, આ વૃત્તિ વિ. સં ૧૫૦૧માં બની છે અને આચાર્ય શ્રીજિનભદ્ર-સૂરિજી મહારાજે સંશોધિત કરી છે.

૨ મહોપાધ્યાય જયસોમજી. જૂઓ “યુગપ્રધાન જિનચંદ્ર સૂરિ” નામનું પુસ્તક. પૃ ૦ ૧૬૭

૩ મહોપાધ્યાય ગુણવિનય “ ” ” ” ૨૦૦

બન્ને મહોપાધ્યાયો સત્તરમી સદીનાં પ્રકાંડ ગ્રંથકાર વિદ્વાનો હતા. ઉપર્યુક્ત પુસ્તકમાં એમની કૃતિઓનો પરિચય આપ્યા આદિ પણ એમની ઘણી નવીન રચનાઓ અમો પ્રાપ્ત કરી શક્યા છીએ જેના પર અમારો વિચાર સ્વતંત્ર નિર્બંધ રૂપે લખવાનો હોઈ અત્રે તેનો વિશેષ ઉલ્લેખ નથી કરતા.

૪ મતિકીર્તિ	જૂઓ	યુ ૦ પ્ર ૦ જિન ૦	પૃ ૦ ૨૦૨
૫ વિદ્યાકીર્તિ	”	”	” ૩૧૨
૬ ભાવણકીર્તિ	”	”	” ૧૬૬
૭ રત્નલાલ	”	જૈન ગુર્જર કવિઓ	ભા. ૩૭૦
૮ કનકવિલાસ	”	યુ ૦ પ્ર ૦ જિ ૦	પૃ ૦ ૨૦૩
૯ હંસપ્રભોદ	”	”	” ૨૦૩
૧૦ ચારુદત્ત	”	”	” ૨૦૪
૧૧ કનકનિધાન	”	”	” ૨૦૪

૧૨ પુણ્યકીર્તિ	જીઓ. યુ. પ્ર. જિ. પૃ. ૨૦૪
૧૩ લખિયંદ્ર	„ „ „ ૩૧૩
૧૪ શ્રીસાર	„ „ „ ૨૦૭
૧૫ હેમનન્દન	„ „ „ ૨૦૬
૧૬ સહજકીર્તિ	„ „ „ ૨૦૬
૧૭ યતીન્દ્ર	„ „ „ ૨૦૮
૧૮ નન્દલાલ	„ જૈન સિધ્ધાંત ભાસ્કર માસિકમાં અમારો લેખ
૧૯ વિનયમેરૂ	„ યુ. પ્ર. જિ. પૃ. ૨૧૦-૩૧૫
૨૦ જિનહર્ષ	„ જૈ. ગુ. ક. ભા. રજો
૨૧ લાભવર્ધન	„ „ „ „ „ રજો
૨૨ રામવિજય (૩૫-ચંદ્ર)	„ „ „ „ „ રજો
૨૩ શિવચંદ્ર	„ „ „ „ „ રજો
૨૪ રામચંદ્ર	„ „ „ „ „ રજો
૨૫ લક્ષ્મીવલ્લભ	„ „ „ „ „ રજો
૨૬ સિંહા	„ „ „ „ „ રજો
૨૭ ભુવનકીર્તિ	„ „ „ „ „ ૧લો.
૨૮ મતિકુશળ	„ „ „ „ „ રજો
૨૯ યશોવર્ધન	„ „ „ „ „ રજો
૩૦ રત્નવિમલ	„ „ „ „ „ રજો
૩૧ અમરસિન્ધુર	„ „ „ „ „ રજો
૩૨ રામલાલજીમહો. બીકાનેરમાં વિદ્યમાન હતા, એમનું પણ મૃત્યુ થોડાજ દાઈમ પહેલાં થયું છે.	

૧ એમના શિષ્ય ઉદયરાજ શિષ્ય નેમચંદ્ર શિષ્ય સ્યામલાલજી જયપુરમાં વિદ્યમાન હતા, હમણા થોડા વખત પહેલાંજ જેમનો અવસાન થયો છે.

આ બધાએ વિદ્વાનોની પરંપરાના ઘણાંયે વંશવૃક્ષો તથા અન્યસૂચિઓ અમારા સંગ્રહમાં છે. પરંતુ સ્થાન ન હોવાથી અને વિષયાંતરના ભયથી અત્રે આપતાં નથી.

૨ ઉપાધ્યાય શ્રીસોમપ્રભ

પાલનપુરના માલૂગોત્રીય રુદ્રપાલની સુશીલા ધર્મપત્ની ધારલદેવીની રત્નકુક્ષીથી વિ. સં ૧૩૭૫માં આપનો જન્મ થયો હતો. જન્મ નામ સમરા કુમાર હતું. એકવાર ચરિત્રનાયક શ્રીજિનકુશલસૂરિજી મહારાજ પાલનપુર પધાર્યા ત્યારે સમરા-કુમારનાં શુભલક્ષણો જોઈ તેના પિતાને દીક્ષાની વિશિષ્ટતા સૂચક ઉપદેશ આપતાં કહ્યું કે તમારો પુત્ર દીક્ષિત થશે તો મહાન શાસન પ્રભાવના કરનારો થશે એમ કહી ગુરૂદેવ ભીમપદલી પધાર્યા. પાછળથી રુદ્રપાલ પણ સપરિવાર ત્યાં જઈ સમરા-કુમાર અને તેની બહેન કીલ્હૂ ને સં ૧૩૮૨ વૈશાખ સુ. ૫ ને રોજ દીક્ષા અપાવી સોમપ્રભ અને કમલશ્રી કમશઃ ભાઈ બહેનનાં નામો રાખ્યાં. સં ૧૪૦૬ જેસલમેરમાં સોમ-પ્રભ મુનિને વાચનાચાર્ય પદ આપ્યું. સં ૧૪૧૫ આષાઢ સુદિ ૧૩ના ખંભાત નગરમાં તરુણપ્રભાચાર્યજીએ શ્રીજિન-ચંદ્રસૂરિજીના પદ્મપર સ્થાપિત કર્યાં, દિલ્હીના શ્રીમાલ શાહ રતના, પૂના આદિએ પદોત્સવ કર્યો. એમણે પાંચ સ્થળોમાં બૃહત્તર પ્રતિષ્ઠાઓ ૨૪ શિષ્ય અને ૧૪ શિષ્યાઓને દીક્ષાઓ આપી, કેટલાએ લોકોને સંઘપતિ આચાર્ય ઉપાધ્યાય વાચના-ચાર્ય આદિ પદો આપ્યાં. સં ૧૪૩૨ના ભાદ્રપદ કૃષ્ણ એકાદશી ને દિવસે લોકહિતાચાર્યજીને ગણવિષયક શિક્ષા આપી સ્વર્ગ-વાસી બન્યા સંઘે દાહસ્થળ ઉપર સુંદર સ્તૂપ બનાવ્યો. એમના પદ્મધર શ્રીજિન રાજસૂરિજી થયા. એમના વિશેષ જ્ઞાતવ્ય માટે જીઓ ઐતિહાસિક જૈન કાવ્ય સંગ્રહ.

૩ શ્રીજિનપદ્મસૂરિજી

આપ સુવિખ્યાત ખીમડ કુલીન શેઠ લક્ષ્મીધરના પુત્ર
આંખાની સુશીલા ધર્મપત્ની શ્રીમતી કીકીબાઈના પુત્રરત્ન હતા;
સં ૧૩૮૪ માઘ સુદિ પંચમે દિને દેરાઉરમાં ચરિત્રનાયક શ્રી
જિનકુશળ સૂરિજી મહારાજ પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી.
સં ૧૩૯૦ જેઠ સુ. ૬ના દેરાઉરમાં શ્રીતરુણપ્રભસૂરિજીએ
સૂરિપદ આપ્યું. અને સં ૧૩૯૦નું ચોમાસું જેસલમેર કયું,
જેનું વિસ્તૃત વર્ણન અમે છઠ્ઠા પ્રકરણમાં આપી ગયા છીએ.
એના પછીનું વિશેષ વર્ણન ગુર્વાવલીમાં આ પ્રમાણે મળે છે.

સં ૧૩૯૧ પોષ સુદિ ૧૦ ના રોજ લક્ષ્મીમાલા ગણિનીને
પ્રવર્તનીપદ આપ્યું, માલારોપણાદિ ઉત્સવો થયા, બાદ
બાડમેર પધાર્યા, ત્યાંના રાણા શિખરસિંહ અને શ્રાવક પ્રતાપ-
સિંહ સાતસિંહે સન્મુખ આવી ભવ્ય પ્રવેશોત્સવ કર્યો, અહીં
૧૦ દિવસની સ્થિરતા કરી સત્યપુર (સાચોર) આવ્યા, અહિં
રાણા હરિપાલદેવ અને નીંબા શેઠ કરેલ સામૈયા સાથે ભગવાન
મહાવીર સ્વામીની પ્રાચીન ભવ્ય પ્રતિમાનાં દર્શન કર્યાં, મિતિ
માહ સુદિ ૬ને દિવસે વ્રતચક્રમાલારોપણાદિ ઉત્સવો થયાં
નયસાગર અને અભયસાગરની દીક્ષા થઈ, એક માસથીએ એછા
દિવસો ત્યાં સ્થિરતા કરીને શેઠ વીરદેવના આગ્રહથી આદિત્ય-
પાડા ગયા જ્યાં પાર્શ્વ પ્રભુના ચરણો ભેટ્યાં, અહીંથી પાટણ
ગયા. ત્યાં નવલખા દેવાનન્દનાં પુત્ર અમરસિંહે માઘ સુદિ ૧૩ના

સ્વાગત પૂર્વક પ્રવેશ કરાવ્યો, સૂરિજી મહારાજે શાંતિનાથ પ્રભુને વંદન કર્યું, મિતિ મહાસુદિ ૧૫ને શેઠ બલ્લુભુના પુત્ર તેજપાલે સૂરિજી મહારાજ પાસે ઋષભદેવ આદિ ૫૦૦ ખિન્નોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. મિતિ ફાગણ વદિ ૬ના રોજ માલારોપણ સમ્યક્ત્વ ગ્રહણાદિ ઉત્સવો થયા. સં ૧૩૯૨ માગસરવદિ ૬ના શુક્લકમુનિ-ઓની ઉપસ્થાપના અને શ્રાવિકાઓનો માળાગ્રહણોત્સવ થયો.

સં ૧૩૯૩ કાર્તિક મહિનામાં તેજપાલ કાર્તિક ઉત્સવ સહિત સૂરિજી મહારાજે કતિપય શ્રાવક શ્રાવિકાઓને પ્રથમોપધાન વહન કરાવ્યું. શ્રીશ્રીમાલ મોખદેવ શ્રાવકને જીરાવદલી મંડન શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુનાં દર્શન કરવાનો અભિગ્રહ હતો. અતઃ એમની વિનંતી સ્વીકાર કરી ફાગણ વદિ ૧૦-દિવસે પાટણથી પ્રસ્થાન કરી નારઉદ્ર ગામે ગયા, ત્યાં મંત્ર ગેહાના પ્રવેશોત્સવ પૂર્વક એ દિવસ રહી આશોટા આવ્યા, ત્યાં શેઠ વીરદેવ શ્રાવકે રાજા સદ્રનન્દન રાજા ગોધા અને સામંતસિંહ આદિ રાજ્યઅધિકારી સન્નજનો સહિત પ્રવેશોત્સવ કરાવ્યો, ત્યાંના રસ્તામાં ચોર ડાકુઓનો ભય હોવા છતાં શ્રામ્પશિરોમણિ શેઠ મોખદેવના સુપ્રબંધથી નિર્વિઘ્નતયા ખૂજદ્રી પધાર્યા. ત્યાં શેઠ છન્નજલના કુલપ્રદીપ શેઠ મોખદેવ ચૌહાણ રાજા ઉદયસિંહ આદિની સાથે સન્મુખ જઈ સન્માન પૂર્વક પ્રવેશ કરાવ્યો, એજ વર્ષે રાજા ઉદયસિંહની સહાયતાથી શેઠ મોખદેવે રાજસિંહ પુત્ર પુર્ણસિંહ ધનસિંહ આદિ સહ કુટુંબ આખૂ તીર્થની યાત્રા માટે પૂજ્યશ્રીને વિનંતી કરી, સૂરિજી મહારાજે તેનો સ્વીકાર કર્યાથી સપાદલક્ષ દેશીય શ્રીમાલ વીજાદેવ સાંગા આદિને કુકુમપત્રિકા મોકલી

અને માર્ગનો ભાર શાહ મૂલરાજ, પદ્મસિંહ આદિને સોંપ્યો. શેઠ મોખદેવે ચૈત્ર સુદિ ૬ રવિવારને દિવસે તીર્થયાત્રા માટે બનવરાવેલ શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુના નવીન દેવાલયની વાસક્ષેપ પ્રતિષ્ઠા આચાર્ય મહારાજ પાસે કરાવી. અષ્ટાન્નુકા મહોત્સવ કર્યો, ચૈત્ર સુદિ ૧૫ને દિને બૂજદ્રોના શા. કાલા કીરતસિંહ, હોતા. ભોજ આદિ સંઘસહિત પ્રયાણ કર્યું શ્રીજિનપદ્મસૂરિજી મહારાજ પણ લખિધનિધાન ઉપાધ્યાય, વાચક અમૃતચંદ્ર ગણિ આદિ ૧૫ સાધુ અને જયદિર્ મહત્તરાદિ ૮ સાધવીઓ સહિત સંઘ સાથે પધાર્યા. યાત્રીસંઘ પૂર્વનિમંત્રિત સપાદલક્ષીય સંઘ સાથે મળી નાણા તીર્થ ગયો, શાં સૂરદેવ આદિએ ઇન્દ્રપદ અહુણ કર્યું, શેઠ મોખદેવે શ્રીવીરપ્રભુના મંદિરમાં ૨૦૦ ચઢાવ્યા.

ત્યાંથી ક્રમશઃ આળુ જઈ સમસ્ત સંઘે વિમળશાહ તથા વસ્તુપાલ તેજપાલ કારિત વિમલવસહી તથા લૂણગવસહી અને તેજસિંહવિહારનાં દર્શન કર્યાં. શેઠ મોખદેવ આદિ શ્રાવકોએ ઇન્દ્રપદ અહુણ કર્યું. મહાધવભરોપણ અવારિતસત્ર આદિ એનેકો સુકૃત્યો થયાં, ભગવાનના ભંડારમાં ૫૦૦ પાંચસો રૂપિયા સમર્પિત કર્યાં, ત્યાંથી પ્રદહાદનપુર (પાલણપુર)ના સ્તૂપની અને મુદ્રસ્થલા ગામમાં શ્રીજિનપતિસૂરિજીની મૂર્તિના સંઘ સહિત દર્શન વન્દન કરી જીરાવલ્લી પધાર્યા. ત્યાંના ભંડારમાં ૧૫૦ની આવક થઈ. અહિંથી બધા લોકો ચંદ્રાવતી ગયા. ત્યાં શાહ ઝાંઝણ અને કૂપા આદિએ સ્વધર્મિવાત્સલ્યાદિ કરી સંઘનું સાડું બહુમાન કર્યું. ઋષભદેવ ભગવાનના મંદિરમાં ૨૦૦ રૂપિયાની આવક થઈ.

ચંદ્રાવતીથી પ્રયાણ કરી આરાસણ(કુંભારીયા)માં નેમિનાથ
આદિ પંચતીર્થીને વંદન કર્યું, ત્યાંના ભંડારમાં ૧૫૦ રૂપિયા ભેટ
આપી તારંગા આવ્યા જ્યાં ચૌલુક્યવંશદિનમણિ પરમાર્હત
શ્રીમાનકુમારપાળ ભૂપાલ કારિત ગગનચુંબી ભવ્ય મંદિરમાં
વિરાજિત શ્રીઅજિતનાથ મહારાજનાં દર્શન કર્યાં, ૨૦૦ રૂપિયા
ભેટ આપ્યાં, તારંગાથી પાછા ફરતાં સંઘ ત્રિશૂંગમ આવ્યો,
મંત્રી સાંગણ પુત્ર મંડલીક વચરસિંહ નેમા કુમારપાલ
મહિપાલ આદિએ પોતાના રાજા મહીપાલના પુત્ર મહારાજ
રામદેવને વિનંતી કરી સરકારી વાજિત્રો સહિત સંબંધો
પ્રવેશોત્સવ કર્યો, પૂજ્યશ્રીએ બહુ સમારોહથી ચૈત્યપ્રવાડી
કરી, સંઘે પાર્શ્વપ્રભુની સમ્મુખ ૧૫૦) ભેટ કર્યાં.

લઘુવયસ્ક પ્રતિભાસમ્પન્ન આચાર્યવર્ય શ્રીજિનપદ્મસૂરિજી
મહારાજના ગુણોની બહુ પ્રશંસા સાંભળી રાજા રામદેવે શેઠ
મોખદેવ અને મંત્રી મંડલીક સમક્ષ સૂરિજી મહારાજનાં દર્શન
કરવાની તીવ્ર ઉત્કંઠા દર્શાવી, તે બન્ને શ્રાવકોના આગ્રહથી
મહોપાધ્યાય શ્રીલખ્ધિનિધાનાદિ સારા વિદ્વાન સાધુઓ સહિત
આચાર્યદેવ રાજસભામાં પધાર્યા, નરપતિએ સિંહાસનથી ઉઠી
સ્વાગત પૂર્વક સૂરિજી મહારાજને વંદન નમસ્કાર કરી પાટપર
ભિરાજવા નમ્ર શબ્દોમાં વિનંતી કરી, આચાર્યશ્રીએ રાજાને ધર્મ
લાભ આશીર્વાદ આપ્યો. જ્યારે મુનિઓ બધા ક્રમબદ્ધ યથા-
સ્થાને બેસી ગયા ત્યારે સારંગદેવ મહારાજના બ્યાસે પોતાના
બનાવેલ કાવ્યની વિશદ વ્યાખ્યા કરી. ઉપાધ્યાય શ્રીલખ્ધિ-
નિધાનજીએ વ્યાસ મહાશયની રચનામાં કેટલીક ક્રિયા વિષયિક
ત્રુટિઓ બતાવી, જેથી રાજા રામદેવે સંતુષ્ટ થઈ ઉપાધ્યાય-

જીની તીવ્ર પ્રતિભાના ભારે વખાણ કર્યા, આચાર્ય મહારાજે તત્કાળ નૂતન કાવ્ય નિર્માણ કરી રાજા રામદેવનું આબેહુબ વર્ણન કર્યું, રાજાસાહેબે એ કાવ્યને વિકટ અક્ષરોમાં લખાવ્યું, પૂજ્ય આચાર્યશ્રીએ તે એકજ કાવ્યના અનેક અર્થો કરી રાજાને ચમત્કૃત કર્યો, તદનંતર શ્રીસંઘ સમસ્ત ચંદ્રાવતી થઈ પાછો બુજદ્રી આવ્યો, શેઠ મોખદેવે રાજા ઉદયસિંહ સહિત લવ્યપ્રવેશોત્સવ કર્યો, ચાતુર્માસ પણ સૂરિજી મહારાજનો અહીંજ થયો. પ્રાચીન ગુર્વાવલીમાં અહિં સુધીનુંજ વર્ણન છે.

અન્યાન્ય પટ્ટાવલિઓમાં લખ્યું છે કે-જ્યારે આપ સં ૧૩૯૦માં બાડમેર પધાર્યા ત્યારે ત્યાંનાં શેઠ કુલધર દ્વારા નિર્માપિત શ્રીઆદિનાથ અને મહાવીર પ્રભુનાં વિશાલ મંદિરોમાં દર્શનાર્થ પધાર્યા પ્રવેશદ્વાર નાનું અને પ્રતિભાઓ વિશાળ જોઈ બાલસ્વભાવ વશાત્ પોતાની માતૃભાષા સિન્ધીમાં ઉપાધ્યાયજી ને પૂછ્યું કે-

“બૂઠા લંઠા વસહી કિંઝં માળી આહરૂ ?”

ત્યારે પ્રત્યુત્તરમાં ઉપાધ્યાયજીએ સરસ રીતે તેમનું સમાધાન કર્યું, ત્યાંથી વિહાર કરી પાટણપધાર્યા, સરસ્વતી નદીને કિનારે આરામ કરતાં કરતાં વિચારવા લાગ્યા કે-પ્રાતઃકાલે પાટણનો મહાન્ સંઘ વંદન કરવા આવશે ત્યાં હું જો એમની સમ્મુખ સુંદર રીતે વ્યાખ્યાન નહીં આપી શકું તો સંઘ મનમાં શું સમજશે ? ગુરૂદેવે મારામાં શું ગુણો જોઈ આટલા મોટા સંઘનું નેતૃત્વ સોંપ્યું હશે ? એવી રીતે આખીયે રાત્રિ ચિન્તામાંજ ગાળી, એટલેજ નદીની અધિષ્ઠાતા સરસ્વતી દેવીએ પ્રત્યક્ષ થઈને વરદાન આપ્યું. પ્રાતઃકાલે ઉત્સાહ પૂર્વક ભક્તિથી શ્રીસંઘ વંદનાર્થ આવ્યો એટલે સરસ્વતીની

કૃપાકટાક્ષથી “અર્હન્તો મગવન્ત ઇન્દ્રમહિતાઃ” આ કાવ્ય કારણ
લાક્ષણિક શૈલીમાં અતીવ મનોહર શબ્દપદ્ધતિએ બહુ સુંદર
વ્યાખ્યાન આપ્યું, સમસ્ત સંઘે ચમત્કૃત થઈ “વાલ્મીકી-
કૂર્ચાલસરસ્વતી” નામથી પ્રસિદ્ધિ કરી. સંવત ૧૪૦૦ ગૈશાખ
સુદિ ૧૪ના રોજ પાટણમાં સ્વર્ગવાસ થયો, સંઘે આપની
સ્મૃતિમાં આપનો સુંદર સ્તૂપ નિર્માણ કરાવ્યો, આપ દ્વારા
નિર્મિત કુશલસૂરિ એક, સ્થૂલિભદ્રદાગ અને કેટલાક
સ્તોત્રો આદિ વિદ્યમાન છે.

શ્રીજિનપદ્મસૂરિજીના પદ્મપર સં ૧૪૦૦ આષાઠ વદિ ૧ને
દિને પાટણમાં શ્રીતરૂણપ્રભસૂરિજીએ શ્રીજિનલખ્ધિસૂરિજીને
ખેસાડયા, નવલખા અમરસી (આસા) ઇશ્વરે પદોત્સવ કર્યો.
અષ્ટાવધાની શ્રીજિનલખ્ધિસૂરિજી સં ૧૪૦૬નાં વર્ષે નાગોરમાં
સ્વર્ગે સિધાવ્યા, તત્પદ્મોપરિ તરૂણપ્રભાચાર્યજીએ વિ ૦ સં ૦
૧૪૦૬ માં સુદિ ૧૦ને દિવસે જૈસલમેરમાં શ્રીમાલ શાહ હાલ
કારિત મહોત્સવ પૂર્વક શ્રીજિનચંદ્રસૂરિજીને સંસ્થાપિત કર્યા.
સં ૧૪૧૪માં ખંભાતમાં આપ પણ પરલોકવાસી બન્યા,
ત્યાં બગીચામાં આપનો એક સ્તૂપ બનાવવામાં આવ્યો હતો.
એમના પદ્મધર આપણા ચરિત્રનાયક શ્રીજિનકુશલસૂરિજી
મહારાજના અતેવાસી મહોપાધ્યાય શ્રીસોમપ્રભજી થયા, જેનું
વર્ણન આગળ પૃષ્ઠ ૭૮માં આવી ગયું છે.

: સમાપ્ત :

૧ આ અષ્ટક પર ધરણીધર કૃત વૃત્તિની ૪ પત્ર વાળી પ્રતિ “શ્રી
વિજયધર્મસૂરિ જ્ઞાનમંદિર” આગરામાં નં. ૧૮૭૬ ઉપલબ્ધ છે. બીજી
પ્રતિ બાવલપીઠ જ્ઞાનભંડાર ખાસોતરામાં પણ છે.

પરિશિષ્ટ [ક]

એકદા પ્રસ્તાવિ શ્રીજિનપતિસૂરિ મગવંત શ્રીઅજય-
 મેરુ નગરિ સંયમ પ્રતિપાલતા રહૈ છહ, મલા વ્યાખ્યાન
 મલા ધ્યાન મલા જ્ઞાન દાન, તે વિસ્તારતા સુખહ સુખહ
 અવસ્થાન કરહ છહ। ઇમ કરતાં જિવારહ શ્રાવક આવી
 ગુરાં આગહ બડસહ, દેવ ગુરુ સંઘ શ્રાવક સંબંધિની જિવા-
 રહ વાત નીસરહ, તિવારહ શ્રીજિનપતિસૂરિ શ્રાવક ગુણ
 ગ્રહણ પ્રસ્તાવિ કહહ-જે મરુસ્થલી દેસિ શ્રીચેડ નગરિ
 મુહતો શ્રીઉદ્ધરણુ ઘણું મલત છહ, અત્યંત દેવગુરુ
 સાહયીમક્ત, ધર્મ વિષહ આસક્ત, દેવગુરુ આજ્ઞા પ્રતિ-
 પાલવા વિષહ સાવધાન, કૃપાસાગર, દયાવત્સલ, વિનય
 વિવેક વિચાર વિષહ વિદુર છહ। ઇસી પરિ શ્રીજિનપતિસૂરિ
 ઉદ્ધરણ છાજહહ તળી પ્રશંસા કરહ। શ્રાવક ગુણ વર્ણન,
 કરતાં દેસી, અનહ શ્રીરામદેવ સાહ પળિ મહદ્વિક અનય-
 મેરુ વસહ છહ દેવ ગુરુ વિષહ ભક્ત, હિવ શ્રીરામદેવ સાહ
 શ્રીજિનપતિસૂરિ ગુરુ ઉદ્ધરણ વહિત્રી તળિ ગુણ પ્રશંસા
 દેખિ મનહ ચિન્તવ્યહ-એક વાર પરીક્ષા કરી જોવું।
 ગુરુ ઘણત વર્ણવહ છહ, મરુસ્થલીમાંહિ તે ઉદ્ધરણ કિસહ
 છહ?। ઇમહ ચિંતવી ઘડીયા જોયળી સાંઠ પલાળી
 પાધરહ સૂમતકહ વેસ કરી તિહાં થકી ચાલી શ્રીચેડિ
 નગરિ આવ્યહ। તિસહ ઉદ્ધરણ તળા વાળહ તળહ હાટિ
 ડતરિયહ છહ। તેહ કન્દા ભોજન સામગ્રી ઘૃત તંદુલ

पिष्टकादिक गरथि करि लेवा लागउ, तिसइ श्रीद्धरण
 पणि देवनइ संयोगि तिहां आव्यउ । ते श्रावक जाणी
 जुहार जुहार करी आपणइ गृहांगणि तेडि अंगोहलि
 कराबी, भली पट्टकूल तणी धोवति बेवइ जणा पहिरी
 देहरई देवपूजा करिवा नीकल्या छइ । तिसइ उद्धरण
 तणी कलत्र पणि भला अपूर्व वस्त्र पहिरी ओढी हाथि
 कचुलडी लेइ नीकली । कचुलडी माहे एकइ प्रदेशि
 कुसुम केसर.....एकइ प्रदेशि.....पांच सात एकइ
 प्रदेशि बि च्यार नवा सखर सुरंग चुनडी घाती कचु-
 लडी छेइ उद्धरण तणी कलत्र पणि देहरा भणी जायइ
 छइ,.....देखि रामदेव साहनइ मनि विस्मय ऊपनउ,
 ए किस्यउ स्वरूप ? देहरइ जातां घाटडी अनइ चूडा
 कांइ ? मनि सांसइ उपनइ हुंतइ कोइ एक पूछ्यउ एहडी
 घाटडी कांइ देहरइ लेंइ जायइ छइ ? तिणि कह्युं-ए श्री
 उद्धरणनी कलत्र महा पुण्यात्मा सर्वज्ञतणा शासननइ विषइ
 चतुर, देहरइ जातां कोइ श्राविका चूडा पखइ देहरा जातां
 आवतां देखइ दूबली दोहली, तेहनइ चूडा पहिरावइ
 चुनडी पखइ मिलइ, तेहनइ चुनडी ओढावइ, साडी
 दियइ, तिणि कारणि ए भाग्यवंत श्राविका सहू प्रकारे
 दीन दुस्थित तणइ कारणि आधार दियइ इसी विवेकवंत
 श्राविका छइ । इसउ जाणी श्रीउद्धरण तणा घरनउ आचार
 देखी मनमांहि इर्ष करी हर्षित थयउ, मनि मान्यउ-जे

શ્રીજિનપતિસૂરિ વાર્તા કહી તે સત્ય, સંદેહ ભાગ્યુઠ ।
 અનેરાઈ ઘર તળા મનુષ્ય દેવગુરુ વિષદ મક્તિમંત, સપ્ત-
 ક્ષેત્ર, દસ ક્ષેત્રદ આપણુ વિત્ત વાવતા દેસી શ્રીરામદેવ સાહુ
 ઉદ્ધરણ વહિત્રી તળદ પગદ લાગી આપણપાઠ જણાવ્યુઠ, જ
 હું તાહરી પરીક્ષા કરવા મળી આવ્યુઠ હુંતઠ, શ્રીજિનપતિસૂરિ
 તાહરી વર્ણના કરદ, મદ જાણીયુઠ—તે કિમુઠ છદ ?
 તિણિ કારણિ હું અત્ર આવ્યુઠ, તઠ સાંપત આજ તાહરુઠ
 ઘર તળુઠ આચાર દીઠુઠ, મન સંતોષ પદઠુઠ, સંશય દૂરિ
 નાઠુઠ, જિનશામનનદ વિષદ ઇસા પુરુષરત્ન દુવદ તઠ એ વાર્તા
 જુગતીદીજિ છદ, તઠ ધન્ય અનદ તે શ્રીજિનપતિસૂરિ પણિ
 ધન્ય, હું પિણ ધન્ય, જે ઇસા સાદમી તળુઠ મુલ્લ દીઠુઠ ।
 ઇસી પરિ આપણ પઠ ધન્ય માનતઠ હુંતઠ મલી પરિ
 શ્રીઉદ્ધરણ મોકલાવી રામદેવ સાહુ શ્રીઅજયમેરિ આપણદ
 નગરિ આવી શ્રીજિનપતિસૂરિ વાંદી નમસ્કાર કરી
 ભમાવ્યા, આપણુ સ્વેદિ નગરિ ગયાં તળુઠ વૃત્તાંત કહી
 ભમત સ્વામણા કીધા । ઇસા શ્રીજિનપતિસૂરિ દુઆ ।

અથ ઉદ્ધરણ તળુઠ વૃત્તાંત લિલ્લિયદ છદ, ઉદ્ધરણ
 આગદ કોમલ હુંતઠ, પછદ શ્રીઉદ્ધરણિ સ્વેદિ નગરિ મદા
 ઉત્તુંગ તોરણ પ્રાસાદ કરાવ્યુઠ, સંપૂર્ણ પ્રાસાદ નીવનુઠ.
 તિવાર પ્રતિષ્ઠા તળુઠ મુહૂર્ત ગિણાવ્યુઠ, કોમલ આચાર્ય
 પ્રતિષ્ઠા કરિવા મણિ તેલ્યા, તે આચાર્ય અનેરદ સ્થાનકિ
 પ્રતિષ્ઠા કરિવા પહુંતા, તિવારદ ઉદ્ધરણ સચિત થયુઠ,

સમસ્ત સામગ્રી પ્રતિષ્ઠા તળી તડ મેલિ હિવ કિમ કી-
જિયડ ?, તિવારડ શ્રીઉદ્ધરણ તળી કલત્ર સ્વરતરાંની દીકરી
હુંતી, તિણિ કહ્યડ-શ્રીજિનપતિસૂરિ કન્હાં પ્રતિષ્ઠા કરાવડ,
તિવારડ પ્રતિષ્ઠા કરાવી મસ્તકિ વાસ ઘતાવ્યા સ્વરતર હુઆ ।

“બારસણ પળયાલે, વિક્રમસંવત્સરાડ વડકંતે ।

ઉદ્ધરણકેડપમુહા, છાજહડા સ્વરતરા જાયા ॥ ૧ ॥

અજે સીમ ઉદ્ધરણ છાજહડ તળડ કેડ સ્વરતર હૂવડ ।
શ્રીઉદ્ધરણ મુંદતાનડ પુત્ર કુલધર મંત્રીશ્વર પ્રવચ્ચડ, તિણિ
કુલધરિ શ્રીજિનેશ્વરસૂરિ તળડ વારડ શ્રીબાહડમેરિ ઉત્તુંગ-
તોરણ પ્રાસાદ કરાવ્યડ । તેહ તળડ વંશિ શ્રીજિનમદ્રસૂરિ
સરીસા ગુણવંત ગુરુ પ્રવચ્ચા ॥ શ્રી ॥

અમારા સંગ્રહના એક પ્રાચીન પત્રથી ઉદ્ધૃત.

卐 卐

卐

પરિશિષ્ટ [સ્વ]

ચરિત્રનાયક દાદા શ્રીજિનકુશલસૂરિકૃતા
સ્વગુરુગુણગર્ભિતચરિત્રવર્ણનાત્મિકા
જિનચન્દ્રચતુસ્સપ્તતિકા ।

સિરિ જિનચંદ મુળીસર-પાણ નમિઉં તમમ્મિ રવિપાણ ।
કાહં ગુણ કળ થવળં, નિયસુગુરૂણં ગુણગુરૂણં ॥૧॥
જહ અગજણે હવિજ્ઞા, પરમાઠ તાણિ ય પડણ-મહકલિઆ ।
તહવિ ન તીરહ તુહ ગુણ ગણગણે કહમહં ? થવિઆ (?) ॥૨॥
તહ વિ પહ ચિત્ત મત્તી-અર્ચિત-ચિતામણી પસાધાઓ
પહવિસ્સહ મહ સત્તી, તુહ ગુણ થુણે કિમચ્છેરં ? ॥૩॥
તુમ્હાણં થુ(મુ)ત્તાહલ-પવરાણ નરાણ જત્થ ઉપ્પત્તી ।
કિત્તી પડાગા રેહહ, સો વંસો ભુવણ-ભવણુવરિં ॥૪॥
જત્થ પહૂણં તુમ્હા-ણ તિહુઅણત્તાણકરણથવયરણં ।
કિંં ચુહ્જં ? સો દેસો, વિ(ચિ)રક્ષાઓ મારવત્તિ ત્તિ ॥૫॥
તુહ સસિણે આણાથણં(?), જમ્મણમહિમામિસેણ જેણ કયં ।
તેણ પસિદ્ધં જાયં, સમ્માણથણિત્તિ નામેણં ॥૬॥
સિરિમંતિ દેવરાઓ, જાઓ જણઓ પહૂણ તુમ્હાણં ।
કહમન્નહા સરીરે, જયંતકુમરુઘ્વ રૂવસિરિ ? ॥૭॥
મરરયણ રયણગન્ધમા, કોમલદેવી ય મંતિણિ જણી ।
વેયવિલોયણતિહુઅણ-સસિ(૧૩૨૪)મિય વરિસે તુહુપ્પત્તી ॥૮॥

बिहिमगसीसमेसो, भविस्सइ महियलम्मि गुरुराओ ।
 इय विहिणा विहिया तुह, उप्पत्ती मगसीसम्मी ॥९॥
 जम्मो प्हण तुम्हाण, विसुद्धपक्खाण सुद्धपक्खम्म ।
 तुह जम्ममहिमपुण्णा, रिता वि चउत्थिया पुण्णा ॥१०॥
 तुम्हाण नियप्हणं, सया पसन्नाण पिच्छिऊणुदयं ।
 जाया दिसाविभागा, पसन्नाया हरिसिया इव्व ॥११॥
 तुह नीरयस्स गुरुकवि-बुहतारयमंग(मंड)लस्स जम्मम्मि ।
 रयरहियं गुरुकविबुह-तारयमंग(मंड)लजुयं गयणं ॥१२॥
 चंदकुलभासयाणं, सयलं कलकलावतिलयाणं ।
 पिच्छिय उदयं तुम्हाण, धवलइ भुवणं करेहि ससी ॥१३॥
 जग उज्जोयकरागं, जगचवस्सूणं च तुम्ह जम्मस्वणे ।
 करमिसेण रविणा, कोसुंभधया दिसासु कया ॥१४॥
 अंवे लच्छि-सरस्सइ, नियलुंविदलेहिं कमलपत्तेहिं ।
 बंदणमाला बंध[इ]ह, जं जम्मो जुगवरस्सऽहुणा ॥१५॥
 जिणधम्मं व सुहयरं, जम्मं तुम्हाण जणियआणंदं ।
 जह कस्स बि गेहंगणि, अवयरणं कप्परुक्खस्स ॥१६॥
 उज्जोयइस्सइ एसो, कुलममलं अम्ह खंभराउव्व ।
 इय नाऊणं पियरेहि, नाम कयं खंभराउत्ति ॥१७॥
 तुह बालचंदमस्स व, बालऽवत्था विलोयमोयवरा ।
 तुम्हाण जुगवराणं, किं किं नवि होइ? सुहजणयं ॥१८॥
 तुह जह सरीरबुद्धी, बडुंति तहा तहा कलासु गुणा ।
 जह कप्पहमूलो, ब[ह्]चट(?) प[य]ट्ठंति साहाइ ॥१९॥

तुम्हाणं संपत्ते, नवमे वरिसे य जणिय जणहरिसे ।
 सिरिजिणपबोह जुगवर, देसणाघणजलहरो बुड्डो ॥२०॥
 तुम्हाणऽकूखिदेसो, हरिसंकुरपूरिओ धणियं ।
 गयमवरविसंतावो, जाओ निव्वेयकूलाभिमुहो ॥२१॥
 सिरिजिणपबोहजुगवर-पाए गहिऊण विन्नवइ कुमरो ।
 दाऊण दिक्खत्तरणीं, नित्थारह भवसमुदाओ ॥२२॥
 युगसिहि^२भुवणि^३हु^३(१३३२)मिये, वरिसे जिट्ठस्स सुद्धतइयाए ।
 वय नियपयसिरिजुगं, जाणित्ता देइ दिक्ख गुरू ॥२३॥
 एयम्म खेमकित्ती, वित्थरिही वित्थरा मयललोए ।
 इय विहियं तुह गुरुणा, अभिहाण खेमकित्तित्ति ॥२४॥
 सिक्खाचामरजुयलं, गुरुमासण धवललुत्तसोहिल्लं ।
 सीलंगसहसजोहं, पंचमइव्वयगयवरडुं (?) ॥२५॥
 संजमसिरिगुरुज्जं, अणवज्जं मयल दुट्ठगइमहणं ।
 गुरुरायमाणपत्तं, भुत्तं तु[त]मए तुमए जियमएणं ॥२६॥
 गुणमणिविज्जानइजुय, आभसेय विवेयवस्समुदाओ ।
 पुरिसुत्तमेण तुमए, पत्ता पत्तेण विज्जसिरी ॥२७॥
 वागरण छंद नाडय, पमाणसिद्धंत पमुहविज्जओ ।
 लीणा तुम्ह सरीरे, जहा समुदे असंखनई ॥२८॥
 अह सिरि चरमाजगुत्तम-कमकमलपवित्तविक्रमपुगओ ।
 ज्ञाणबलेणं परिभा-विऊण नियआउपज्जंत ॥२९॥
 जुगपवर नवनबुल्लव-पवरे जावालि पुावरे पत्तो ।
 सिरिजिण पबोह गुरुणो, वदिय गुरु विबुह कमकमला ॥३०॥

तत्थ सिरिवीर विहि-चेइयम्मि सुरवइविमाणतुल्लम्मि ।
 तेरहसय इगयाले(१३४?), वइमाह सुद्धतीयम्मि ॥३१॥
 सिरिजिणपबोहगुरुणा, नियहत्थेणं सगच्छभारधुरा ।
 गुणरयणाण तुम्हाण, संठविया संघपच्चक्खं ॥३२॥

[चतुर्भिः कलापकम्]

मंतिकुलकमलदिणयर-नाणामइ रयणरोहण गिरिस्स ।
 तुह सूरिमंतनासे, गुरुराएहि कओ ठाणे ॥३३॥
 जिणतुल्लरूव तिहुअण-आणंदणचंदचंदिमापडिम ।

सिरिजिणचंदमुणीसर, इइ नामं देइ तुम्ह गुरू ॥३४॥
 सेयंसकुमारेणं, अक्खयधारा[हि] दिन्नमिक्खुरसं ।
 स पियामहस्स पुव्वं, अक्खयतीया तओ पव्वं ॥३५॥
 अक्खयनाणनिहीणं, दिणम्मि तुम्हाण इत्थ पट्टमहो ।
 संपइ वट्टइ पव्वं, अक्खयतीयत्ति विक्खायं ॥३६॥

तुह वरपत्तनिवेसिय, सगच्छभरमंतसार सुहचित्तो ।
 सिरिजिणपबोहसुगुरु, अणमण विहिणा दिवं पत्तो ॥३७॥
 गुणसुमगुरुणा गुरुणा, तुमए जणवंलियत्थसुगत्तुणा ।
 गच्छपहुत्तं पत्तं, जुत्तं वित्थरियसाहेण ॥३८॥

तुह विबुहरायपट्टा-मिसेयसमयम्मि नंदितूरवो ।
 हरिसयरो विबुहाणं, सज्जो सघटा कलरवुव्व ॥३९॥
 पवयणमाया अट्टउ, तुह अविहव रमणि मगलायारं ।
 नाणसिरी चरणसिरी, उत्तारणयं करंति भहे ॥४०॥
 पढम अवत्थं स[प]त्ते, नरसद्धूले तुमम्मि गुरुराए ।

परिहर्षई नवि कोवि हु, जियगयघडसीहपोएव्व ॥४१॥
 विबुहाहिवेण पूरिय—कामेणगंगघअमियहिद्वेण ।
 सच्चवियं तुमएच्चिय, अथो वियजायए पुत्तो ॥४२॥
 तुह रूवसिरिसरूवं, उवमाईयं मऊहसोहिल्लं ।
 किर पंचविंसइयमं, जिणावयारं कहेइ जए ॥४३॥
 नयरं नरवइणा जह, सग्गो मग्गाहिवेण जह भाई ।
 पामाओ विवेण व, तुमए पहुणा तहा गच्छो ॥४४॥
 सोहम्मसामिबंसो, छत्तेण व सोहिही उ एएण ।
 इय तुम्ह उत्तमंगं, छत्तागारं कयं विहिणा ॥४५॥
 सव्वंगसुंदरंगं, बाहु सुसाहं करंगुली पत्तं ।
 नहकिसलयंसि च फलं, सहकारतरुव्व तुह भाइ ॥४६॥
 भालत्थलं विसालं, अट्टमिचंदोवमं सिरीनिलयं ।
 पुराणसिरी कीडत्थं, कीडाठाणं कयं विहिणा ॥४७॥
 तुह मुहचंदमपुव्वं, विमल कलकला-कलाव-निव्वुदयं ।
 कयसययसिरीवासं, तमोहरं अमियनिज्झरणं ॥४८॥
 कय—जगज्जण—आणदं, गहनिग्गहेउं स[य]लज्जडिमहरं ।
 रयणियरो संपिच्छिय, सुत्तं पत्तो जिओ भमइ ॥४९॥
 नियबंधव—नियसेवय, केरव—ताराणयेसणं विहियं ।
 लोयण—दसण—मिसेणं, ससिणा तुह सेवणाइ कए ॥५०॥
 भइणीव सिरी—वाणी, चिट्ठइ तुह वयण कमलकुलतिलए ।
 सइ वेरे तुम्हाणं, अणप्पमाहप्पमिव जयई ॥५१॥
 कलिकालनिविडकद्दम—उद्धरिय सगच्छ—सकड—भारस्स ।

વસહ-ધવલસ્સ-મંસલ-શંધસિરી રેહૅ ઠાળે ॥૫૨॥
 કરકમલે વસહ સિરી, પાસાય-છત્ત-ચામર-ધયાઈ ।
 ઇય કરફરિસે તુમ્હાળ, તજ્જોગો જાયઈ નરાળ ॥૫૩॥
 હિયયરયળાયરે તુહ, ગહિરિમગુરુૅ મઈનઈમરિૅ ।
 સમયામિય આહારે, વસહ સિરિવરજિના નિચ્ચં ॥૫૪॥
 પાયા સુરતરુપાયા, તુહ વિહિયા વિબુહ-સેવિયા વિહિના ।
 નિયનિમ્મિયતિહુઅળજળ-મળહટ્ઠં દાઉકામેળા ॥૫૫॥
 નિરહસૅ કાલી તુહ, સાહસય-ઝ્ઞાળ-નાળરુવાઈ ।
 વટૂળ મિચ્છદિટ્ટી, ન કોવિ હહ વિમ્હિઓ જાઓ ? ॥૫૬॥
 તુહ દેસળા રસાયળ-મણુદિવસં જે નરા અણુહવંતિ ।
 તે સમ્મદિટ્ટી બલિળો, લહંતિ અજરામરં. ઠાળં ॥૫૭॥
 તુહ ચહહા ધમ્મકઢા, ચહદુગ્ગહ-ચહકમાય-નિગ્ગહળં ।
 કાઁ જુગવં જુગવર !, ચહજુગવાસીળ સંજાયા ॥૫૮॥
 તુહ મુહહિમસેલાઓ, સરસ્સઈ નિસ્સપ્પવરા ।
 અવલિયા અચ્છેરા, મુત્તિસિરી સમ્મસુહ-જળયા ॥૫૯॥
 સિરિકળ્લદેવ સિરિજિત્ત-સીહ સિરિસમરસીહરાયાળો ।
 તુહ પયપંકય-છપ્પય-લીલં કલયંતિ ગુણલુદ્ધા । ૬૦॥
 કયજુગજુગં સઁવં, કલિમ્મિ તુટ્ટેળ તુહ કયં વિહિના ।
 કયજુગભાવા દીસઈ, જત્થ તુમં વિહરસે નૂળં ॥૬૧॥
 વિવપહ્ઠા-દિવસ્યા-પયદાવળ પમુહ પમુહ કિચ્છેહિ ।
 સુપ્પસત્થા તુહિ હત્થા, જયમ્મિ ન હવંતિ? કસ્સત્થા ॥૬૨॥
 સિરિસત્તંજય-રેવહ-જિળવર-ગુરુતિત્થ પમુહ તિત્થેસુ ।

जत्ता जुगल-मिसेणं, पाया दिव-सिवकरा जाया ॥६३॥

देसेसु गुज्जरत्ता-सु मारवत्ता-सवायलक्खेसु ।

सिंधु-मरुत्थल-वागड—ढिल्ली देसेसु य विहाण ॥६४॥

महिमहिलावच्छत्थल-लच्छी जणया कया तए पडुणे ।

महुरा गयउरत्ता, भवरिउजत्ता असुहत्ता ॥६५॥

लद्रीए सिरिगोयम, रूवाइगुणेहि वयरसामिगुरु ।

सीलेण थूलिमहो, पभावणाए सुहत्थी य ॥६६॥

नियआउयपज्जंतं, जाणित्ता उण नाणओ तुमए ।

भेरव रोरवविसमं, आगामियकालमसिवकरं ॥६७॥

नियसिस्साणं राइंद—चंदसूरीण मइपस्साणं ।

नियपयजुगं सिकखं, संघसमक्खं कहेऊणं ॥६८॥

कायव्वं गुणपवरे, वाणारियकुसलकित्तिगणिसिस्से ।

जिणकुसलसूरिसुगुरु-त्ति नामपुव्वेव अम्ह पयं ॥६९॥

मिच्छादुकडगयवर-मारूढो भाववज्जसन्नाहो ।

जिणचंदसुगुरुवीरो, अणसणखग्गेण हणियरिऊ ॥७०॥

रिउमुणिसिहिससि^१३७६परिमिय-वच्छर आसाढसुद्धनवमीए ।

पत्तो सुरवरलच्छीं, पुराउ सिरिकोसवाणाआ ॥७१॥

चंदकुलनहदिवायर !, रयणायर ! सुगुण-पवर रयणेहि ।

वाणी मुहा सुहायर !, नमोनमो तुज्झ जुगपवर ! ॥७२॥

मह तुह चरियसमुदं, वाणी पाणी पहारिया पप्प ।

धित्तूण गुणजललवं, पायउ भुवणं मया [प]तियं ॥७३॥

सिरिजिणकुसलगुरूहिं, जुगवर जिणचंद नियगुरु एवं ।

परमाए मत्तीए, थुणिओ संघस्स दिसउ सिरिं ॥७४॥

इति श्रीजिनचन्द्रमूरि चतुस्सप्ततिका समाप्ता ॥

પરિશિષ્ટ [ગ]

ૐ શ્રીમજ્જિનકુશલસૂરિ સદ્ગુરુભ્યો નમઃ ।

શ્રીમજ્જયસાગર મહોપાધ્યાય વિરચિતા

જિનકુશલસૂરિ ચૌપાઈ ।

રિસદ્ જિણેસર સો જયત, મંગલ કેલિ નિવાસ ।
 વાસવવંદિય પયકમલ, જગદ્ જુ પૂરદ્ આસ ॥૧॥
 આસણિ તપિ જપિ જોગિ દ્વદુ, જો સમરદ્ સિરિસંતિ ।
 તસુ ઘરિ સરવરિ હંસ જિમ, નવનિષિ નિતુ વિલસંતિ ॥૨॥
 સંતિ કર્ણ મવમય હરણ, હરિવંસદ્ સિણગાર ।
 વણિહિ સામલ મનિ વિમલ, નમદ્ મુનેમિકુમાર ॥૩॥
 માર વિહારણ પાસ જિણ, બલિ[વારિ]જાતં તુય નામ ।
 જસુ લાણિ[નામિ]હિ કલિમલુ ગલદ્,ટલદ્ તિ વિઘન વિરામ ૪
 રામામાંહિ સલક્ષ્મણી, મમ્મત તિસલા નારિ ।
 જસુ નંદણ સિરિવીરજિણ, સલદ્દિજ્જદ્ સંસારિ ॥૫॥
 પળમિય ગોયમસામિગુરુ, અનુગુરુ સોદમ્મસામિ ।
 તસુ વંસિદ્દિ જે કેવિ ગુરુ, તિદ્દિ વંદતં સિરિ નામિ ॥૬॥
 હણિપરિ સમરિય દેવગુરુ, મહિમમહિરુદ્ કંદ ।
 ગાદ્દસું ગુરુ આણંદ મરિ, સિરિજિણકુસલમુણિદ ॥૭॥

મરુમંડલિ સમિયાણડ ગામ, ધણકળકંચણકુસુમારામ ।
 તર્હિ નિવમડ જેલઠાગરમંતિ, જસુ જસુ પસરહ દૂરિ દિગંતિ ॥૮॥
 ચંદકુલંબર પૂનિમચંદ, વંદહ શ્રીજિનકુસલ મુર્ણિદ ।
 નામ મંતુ જમ્મ મહિમ નિવાસ, જો સમરહ તસુ પૂરહ આસ ॥૯॥
 જહતસિરી સુકુલીળી નારિ, તસુ ઘરિ મંડળિ અતિસુવિચારિ ।
 તાસુ પુત્ર ‘કરમણ’ ઇય નામ, સહજિર્હિ જસુ ઉત્તમ પરિણામ ૧૦
 હમહ હેલિ સ્વણિ સ્લેહહ ગેલિ, સચળમાંહિ મળમોહણ વેલિ ।
 જિમજિમ સો પરિવાધહ બાલ, તિમતિમ મહિયલહરષવિસાલ ૧૧
 દેસહુ એવહુ પુણ્ય પયોર, વચ્ચ લહહડત પુણિ બુદ્ધિર્હિ ધોર ।
 અન્નદિવસિ જિણમસિ ગુરુમંગિ, કુંબર સુચડિયડ સંજમરંગિ
 તડ ઘરિ આવી જળળી પાડ, પળમિય પચડહ સો મનમાડ ।
 કથનિ તુમ્હારહ લેયુ દીસ, અવ મતિ દેજ્યો કાંઈ સીસ ॥૧૩॥
 તામ જળળી તામ જળળી, મળહ સુણિ વચ્છ ! ।
 બલિહારી તુહ વચળ હુ અચ્છ, જીવજીવ લાવળ મંદિર ।
 તડ બાલડ મોલડ સહિય તમિય, ચિન્નું કહકહવિ સુંદર ।
 જ તડ મગ્ગહ દિવસસિરિ, ઇય મહ મનિ ન સમાહ ।
 જાહ ફૂલ કહ કિમ ન રહહ, ગયદંતુય સિરિથાડ ॥૧૪॥
 તડ લહુહડત ગરૂયડ વ્રતમાર, વચ્છ ! વહેંતડ જાળહ સાર ।
 વૃષમમાર વૃષમે ડપડહ, વાલ્લરૂળ તે અષવિચિ પડહ ॥૧૫॥
 રહિરહિ કહહ કહાવહ લાગિ, જં તુય ભાવહ તં તુય માગિ ।
 પરિણાવિમું વર ઉત્તમ નારિ, સુસ્થમોગવી વ્રત પાસહ સારિ ૧૬

અમ્હ હ[દ]ઈં હુંતી મોટી આસ,ઈણિ પરિ મેલ્હઈ ? કાંઈ નિરાસ
 હુયઈ પુત્ર કુલવંતા જેઝ, માતપિતા મનિ ચાલઈ તેઝ ॥૧૭॥
 થોડામાંહિ કહ્યું મઈ ઘણું, પૂછિ વચ્છ ! હિવ મન આપણું ।
 જયતસિરી તવ બોલી રહી, કુંયરિ વાત તવ નિશ્ચલ કહી ૧૮
 અહહ !! દિશ્વાદિય જઈં તઈં લોભ, તિણિ મુજ્જ ચિત્ત ન
 આવઈ સ્વોમ ।

પડઈ લોહ જિણિ સુચિયવેહ, સા કિમિ પાડઈ ? પત્થર રેહ ૧૯
 લોકમાંહિ જે કહીયઈ ભોગ, અંતરંગ તે જાણ્યા રોગ ।
 નવનવ પરિ જે જ્ઞગડંત, મવિ મવિ આપઈ દુક્લ દુરંત ॥૨૦॥
 કિહાં કવણુ ઢઝં કુળ તૂ માત !, કુણુ પરિયણુ બંધવ કુળ તાત
 હિયઈ વિચારિ જોવઝ માન !, માયામય સહુ દેખઝ તાત ।૨૧।
 કૂડ કપટ નટ વિટ સંબંધ, દ્રોહ વંચ મદ મૂર્છા વન્ધ ।
 મવિ મમતાં મઈ કીધાં સહી, દોષ્ઠા વિણુ તસુ ઔષધ નહીં
 જગ આવઈ જગ જાવઈ તોઈ, આવત જાન ન પૂછઈ કોઈ ।
 આહર જાહર ઇમ્હઈ કરઈં, પુણ્ય વિણુ ઓઢાલઝ કિરઈ ।૨૩।
 મઈં મન કીધઝં દઢ આપણું, રણિચઢિયાં કેહઝં કાપણું ।
 તોરઈ વચનિ કરિ ગૃહ ત્યાગ, કારાવિસું સુકૃત સંભાગ ।૨૪
 માઈ મનાવિય તિણિ કરિ બુદ્ધિ, નિશ્ચય એકમનાં છઈ સિદ્ધિ ।
 હિવ કુંયર ઉતાવલ થઈ, તઝ સામહણી તતસિણિ થઈ ॥૨૫॥

ताम धवल मंगल [तूँरवर, मन मेलहइ हरषिअ कूर ।
 वाजइ तिबलि तूर निसाण, पड़इ मोह भूमिपति प्राण ॥२६॥
 तरल तुरंगम चड़इ कुमार, अंगि अनोपम तसु सिणगार ।
 सिरिबरि सीकरि छत्र ऊमाल, पाछइ लूण उतारइ बाल ॥२७॥
 माइ बधावेव दियइ आसीस, 'करमण' नामइ तसु प्रति सीस
 क्रमि नरनारी चाल्युं सहं, तिणि खणि विरलउ हुय घर रहू
 मारणि पणिपणि नाटक रंग, सुपरिहिं पसरइ दानज रंग ।
 दानसूर अनुयाचकवृंद, इहु बिहुं पूगउ मन आणंद ॥२९॥
 जेलढासुत विस्तरि गुरु पासि, आवइ गरुअइ मन उल्लासि ।
 तसु संगमि हरषिउ गुरु सोइ, पात्र लाभि नहु रीझइ कोइ
 विविधरूपि तहिं मंडियनंदि, गायइ गायन नव नव छंदि ।
 ध्यान जलणि आहुति अन्यान, कीजइ तिल जवसरसव ध्यान
 मास

जोसिय सिरिजिण चंदगुरु, लाढण तहिं करमण रूपिसुर
 सजन मेलावइ आवीयउए, संयमसिरिनइ परणाविउए ॥३२॥
 कुसलकित्ति तसु नामूए, जणि जंगम सोहण ठामूए ।
 नारि दियइ तव चाचरीए, गुरु गरुअडी दहदिसि संचरीए
 सहज मनोइर सरि करीए, किर कंठिहिं कोइल अवतरीए ।
 कड़ि कसमसत पटोलडीए, कवि गायइ भंभर भोलडीए ॥३४॥
 उरलिय लहकइ हारूए, पणि नेऊर रणझण कारूए ।
 बाला ताला रसि रमईए, खलकत करि कंकण चूडम[ई]ए
 केलिगढभ सुकुमालतनु, धन लावण धन लीला मचनु ।
 लड़हिय रंगिहिं ललिधमणि, किवि जोयइ टगमग निय नयणि

સહૃયઈ કઠતિગ દેલિ કરે, તઠ પહુતઠ આપણ આપ ઘરે ।
 સુહગુરુ વાસિહિં મહમદ્ઠાઉપ, ગુરુદરિ રૂઢ કુસલિગ મુનિ રદ્ધાઉપ
 સો લઘુ મુણિ વર સુદ્ધાચાર, વિનયવિવેક વિચારાધાર ।
 નમઈ સ્વમઈ સ્વમાવઈ સવિ દીસ, એવઢુ પુણિહિં લામઈ સીસ ૩૮
 ઠામિઠામિ પામઈ સોભાગ, તમુઘરિ લોક ઘરઈ અનુરાગ ।
 ગુરુ આપઈ વિદ્યા આપણી, થાનકિ કુળ ન કરઈ થાપણી ૩૯ ।
 પાપમીરુ સસિસોમાકારુ, જો સાધઈ તપુ કિરિયા સારુ ।
 વાયણાયરિય ક્રમિ કીધઠ સોઈ, પુણિહિં ગરુઢઢિં બહઠાં હોઈ
 ગુરુમનિ માનિઠ સો ગુણવંત, જાણિય નિયજીવિય પઞ્જંત ।
 પાટસીલ આયરિયહ દેઈ, આપણિ સરગહ સુખમાણેઈ ૪૧ ।
 ગુરુ આપ સકરણ સાનંદ, શ્રીરાજેંદ્ર ચંદ્રસૂરિંદ ।
 સૂરિમંત્ર તમુ આપઈ તામ, શ્રીજિનકુશલસૂરિ રહુ નામ ૪૨
 મવજલનિધિ ઉત્તારણ ઘાટિ, શ્રીજિનચંદ મુળીમર પાટિ ।
 માણિક જિમ નવ સોવનઘાટિ, સોહઈ સૂરિ સુમુનિવરઘાટિ ૪૩
 જસુ મંડિય સ્વંડિય બંધંડ, સ્વંડિય પાસ્વંડિય પાસ્વંડ ।
 જો જગિ જાગઈ તેજિ પયંડ, મોહરાયસિરિ પાહઈ દંડ ૪૪
 સ્વરિ[સિ]રિ કવણુ મઈ માગઈ દંડ, રૂમ વર વરત લેઈય લોહંડ
 શૂકતઠ જિણિ જીતઠ મોહ, સાસન ચંમ ચ઼ાવિય સોઈ ૪૫
 તામ માન માયાઽહંકાર, લહઈ પુલંતા તે ધિક્કાર ।
 મૂરસ કાયર જેહ અસાર, કહ કિમ પામઈ? તે જયવાર ૪૬ ।

धमधमंत जिणि धरियउ कोप, खमा खड्गि तसु कीधउ
लो[प] ए १

इणि परि सुभट पडइ रणखेत्रि, तरुवर पान जिम धुरि चैत्रि
मयणमल्ल जिणि हेलापाटि, हाहा इणियउ हिययकपाटि ।
ब्रह्मतेज महिमा सा जाणि, लीजइ जं बलवंत विनाणि ॥४८॥
मुहि मुद्रिइ आवइ अन्यान, न्यान लकुटि तसु फेडिउ थान
समकितसिरि जिणि कीधउ घाउ, भागउ मिथ्यापतमडबाउ ॥
इणि परि मोहसेन भंजेवि, दहदिसि जयजयकार लहेवि ।
जयत्रहस्त जगि उदयउ सूर, गच्छराज परिपालइ पूर ॥५०॥
आचारिज तरुणप्रभसूरि, जिणि थापिउ जिणमासण सूरि ।
किवि वाणारिय किवि उवज्झाय, किवि दिक्खिय उत्तम-
कुलजाय ॥५१॥

संधपति जिणविंषपतिट्ठ, विजयवंति जिणिविहिय विसिद्ध।
मानतुंग सित्तुंजय संगि, हुय विहार जसु बुद्धि प्रसंगि ॥५२॥
अवरवि कीधा जे उपगार, तिह हुं जाणुं संख न पार ।
जीह सहस जउ मुझ मुख हुति, तउ तसु गुण परिमाण लहंति
संयम सिरि उरमंडलि द्वार, नवकलपियहिं जो करइ विहार ।
खरतरगच्छरायहुं सिंगार, पालइ पूरवरिषि आचार ॥५४॥
जुगप्रधान कमला श्रीकंत, उत्सूत्रह परिहार करंत ।
सो मुणिवर पयडंतउ तत्तु, सिंधुदेश विहरंतउ पत्तु ॥५५॥
अंतसमय जाणिय तहिं ठाइ, ध्यानि मोनि तपि जपि दृढ थाइ ।
सो सहगुरु कलिकसमलधोइ, देरउरि पहुतउ सुरलोइ ॥५६॥

तहिं थानक थाप्यउ थिर थूम, सेव करइ जण बइठा ऊम ।
 रत्नत्रय आरोपी तिहां, जे पूजइ तिहां दूषण किहां ॥५७॥
 थूलमद्र वयर।दिक जेय, सरगि गया जिम नमियइ तेय ।
 थूम जेम जिण गणहर केर, ईहां पुणतिम म घरह फेर ॥५८॥
 जसु तेरइ सतश्रीसइ जम्म, छइतालइ सिरिसंजमधम्म ।
 पाटणि सतहुत्तरइ जु पाट, नवासियइ जसु सगगह वाट ॥५९॥
 भूमंडलि सगिहिं पायालि, सचराचरि जगि इणि कलिकालि
 प्रभु प्रताप नवि मानइ जोइ, मइ नयणे नहु दीठउ सोइ ॥६०॥
 निरधन लहइ धणधम्म सुवण्ण, पुण्णहीण पामइ बहु पुण्ण ।
 असुखी पामइ सुखसंतान, एकमनां करतां प्रभु ध्यान ॥६१॥
 प्रभु समरणि आपद मवि गळइ, श्रेय शांति सवि संपद मिलइ
 आधि व्याधि चिता संताप, सवि छंडइ नहु मंडइ व्याप
 पाप दोष नवि लागइ तौह, प्रभुदरिमणि उतकंठा जाँह ।
 सेवंतह सुरतरु चिय छाँह, दालिइ निश्चय मेलहइ बाँह ॥६३॥
 विस विसहर विसतर नरनाहु, भूत प्रेत ग्रह व्यन्तर राहु ।
 प्रभु नामहिं तेह न करइ बीड, भाजइ भवभय भावठि भीड
 रोग सोग मवि नासइ दूरि, अंधकार जिम ऊगइ सूरि ।
 मूरख फिटी पंडित थाइ, प्रभु पसाइ सवि दुरिय पुलाइ ६५
 दिनिदिनि जिनशामनि उद्योत, जहिं प्रभु छइ भवमागर पोत

सो जुगवर मइं भेट्यउ आज, रलिय रहसि सवि कीधा काज
भास-

आज धरंगणि सुरतरु फलियउ, चिंतामणि मइं करयलि
कलियउ ।

उदयउ परमाणंद भरे, आज जीह मइं धनिय गणियइ ।
जुग पवरागम जइ मइं थुणियउ, चंद्रगच्छ महिमा निलउए ॥
कांइ करहु पृथिवीपति सेवा, कांइ मनावउ देवी देवा ।
चिंता आणह कांइ मनि, बार बार इहु कवित्तु भणीजइ ।
श्रीजिनकुशलसूरि समरीजइ, सरइ काज आयास बिणु ॥
संवत् चउद इगासिय बरिसिहिं, मल्लिकवाहण पुरवरि
मनहरिसिहिं ।

अजिय जिणेस पमाय बसि, कियउं कवित इहु मंगल कारणु
विघन हरइ पर पापनिवारणु, कोइ म संमउ करह मनि ६९
जिमजिम सेबइं सुरनरगया, श्रीजिनकुशल मुणीसर पाया ।
जयमागर उवज्झाय तिम, इम जो सुहगुरुगुण अभिनंदइ ।
रिद्धि समृद्धिहिं सो चिरु नंदइ, मनवंछित फल तसु हवइए ॥

इति श्रीमद्युगप्रधान श्रीजिनकुशलसूरीन्द्राणां

चतुष्पदिका मसतिका संपूर्णा ।

श्रीजयसागर महोपाध्यायकृता । श्रीजिनसिंहसूरिशिष्य
पण्डित हेममन्दिरवृत्ति लिखिता सुखाय । श्री शम् ।

परिशिष्ट [घ]

दादा श्रीजिनकुशलसूरि स्तुम्भाष्टोत्तरशतस्थान
नामगर्भित-स्तवन—

बंदीजइ सदगुरु वरदाई, भीजिनकुशलसूरि सिरदार ।
महियल मांहे मोटइ दावइ, दीपइ जिम पूरव दिनकार ॥१॥वं०
मूल थूंभ देराउर महियल, गुणगिरुओ श्रीगाम गडाल
परचा पूरइ परतिख पगि पगि, पाउवगारी परमदयाल २
महिमावंत अधिक मुलताणइ, उच्च अनोपम छइ अधिकार
सिद्धपुरइ समरुं सखवायउ, नयर किरहोरइ नवसरहार
जेसलमेर सकल जोधाणइ, नागोरइं प्रणमइ नरवृंद
मेदनीतटइ देखी मन उरइसइ, देवलखाडइ जाणि दिणंद
उग्रसेनपुर पाटण अलवर, अमरसरइं अउरंगाबाद
नाडुलाइ वर्द्धनपुर नवहर, उद्योतनपुर अहम्मदाबाद
सांगानेर विहार सुशोभित, मालपुरइ मनमोहन रूप ।
जयतारणि अरियण सहु जीपइ, भाव धरीनइं बंदे भूप ६
किसनगढइ कल्पतरु कहीयइ, राजगढइ चंपारतलाम
ममियाणइ सोझित अतिसोढइ, साचोरइ सारे मध काम
सोषनगिरि मंडण सीरोही, नूननपुर नित चढतउ नूर ।
पूजउ शात्रुंजइ पदपंकज, सुरति वंदुं ऊगत सूर ॥८॥
गिरनारइ तुझ गुण महु गावइ, जावइ दुख दोहग जंजाल ।
दीव नगर देख्या तुझ दरसन, मांगि फलइ मनोरथ माल

ફેડર થૂંમ અનોપમ ઓપડ, આસોપડ સુરતરુ અવતાર ।
 પુર સ્વંભાઈત પાટણ પાલી, દિલ્લીગઢ દડકતિ દાતાર
 માંગલડર વીરમપુર મનહર, અંજારડ મન અધિક ડલહાસ
 મલી વાત કરડ મુજનગરડ, મંડહી મંદિર મહિમ નિવાસ
 લલપતિ મહિમપુરિ લાહોરડ, બંદડ કરજાડી વઢગાત ।
 મેહરડ માંહે દાલિદ્ર મંજડ, અજમેરડ મોટી અલિયાત ।
 પૂગલ જંગલ પૂનાસર પ્રમુ, પહુચાડડ સબ વાત પ્રમાણ ।
 ડિંડૂઆણડ આનડ સહુડેરડ, સેરગઢડ સબલડ સનમાણ
 ફતેપુર વહુ ફલ ફૂલડ કરિ, પૂજડ ગુરુપદપંકજ સાર ।
 માવ મગતિ મટનેર મલીવિધિ, ફલવર્ધિપુર ફલિયડ મહકાર
 મહડીચક્ર સુથાન મરોટડ, અમરકોટ માનડ સહુ આણ ।
 સમ્બલ કમ્બલ મહં સદ્ગુરુના, સેવડ પદયુગ ચતુર સુજાણ
 દુલ્ખમંજન કહીયડ દેવીશ્વર, ગ્વાલેગં કહીયડ ગુણગેહ ।
 સલહીજડ સિરવાડી સિજરૂંડ, દેલ્હી વિકસડ મારી દેહ
 વિક્રમપુર વડલી વીજાપુર, સ્વીમસરડ પ્રણમ્યાં નિતુલેમ
 બાહડમેરુ સનૂર વિશાલડ, પહુકરણડ પાલહણપુર પ્રેમ
 ચંદસમાન કહું ચંદેરી, તોડડ વંછિત ઘડ તતકાલ ।
 કુંમલમેરુ સકલ સુલ્કારક, મહર રિળી માંહે સુવિશાલ
 સરસડ ધનવરસડ સેવકધરિ, લૂણકરણસર લીલ વિલાસ
 સ્વરી વાત કહાં સ્વેજડલડ, પચીયાસ્વડ નિતુ પુણ્યપ્રકાશ
 દેવીસ્વેડડ દુસમણ ફેરડ, સડંભર પૂરડ સગલા થોક
 ક્રુટડ રાયપુરડ જસ જલકડ, રાધનપુર ઘડ વંછિતરોક

मउअ करइ सेवकनइं महेवइ, गुंववचइ सद्गुरु गुणवंत
सारणपुर सुणीयइ सेआवइ, जयतपुरइं जुगवर जयवंत
बीलाइइ बंदु बढलुंदइ, पीपाइइ जस प्रबल पडूर।
कामितदायक कापरहेइइ, दुखीयां दुख गमाइइ दूर २२
लाभ घणउ यइ सुगुरु लवेरइ, बालरबइ तिमरी सुखवास।
कीरति अधिकी कुंडकी कहीयइ, रोहिठ पिण सुणीयउ
रहवास ॥२३॥ वं०

महर करी महाजन प्रतिपालइ, संभालइ निजसेवक आय।
सुप्रसन्न होवइ सांनिधकारी, पड़ियां अठबी पाणी पाय २४
आसति अधिकी जे मन आणी, चरणकमल सेवइ चितलाय
तिहां धरि नवनिधि होवइ ततखिण, कलिमें निरमल सुमस
कहाय ॥२५॥ वं०।

वडदरवारइ दोषी दुरजन, करी न सकइ कांड भूंडउ काम।
सद्गुरु सुनिजरि करी सेवकनी, महीयलमांहि बधारइ मांम
पूरव दक्षिण उत्तर पश्चिम, जोति सकल त्रिहुं लोकइ जाम।
एक अनेक प्रकारइं इणि जुगि, ईहक जननी पूरइ अस २७
तीर वइइ जिहां बखतर तूटइ, तेज असम झलषइं तरवारि
जलबट थलबट जंगलमांहि, एहवी ठामइ तूं आघारि २८
पाठक 'ललितकीरति' सुपसायइ, 'राजहरष' वंदइ धरि राग
अट्टोत्तर सउ नामइं अद्भुत, सुख संपति होवइ सो भाग २९

